

Mielőtt odaláncolod magad

Útmutató a városi zöldfelületek és fák védelméhez

Jávor Benedek – Várady Tibor – Toma Gábor

Mielőtt odaláncolod magad

Útmutató a városi zöldfelületek és fák védelméhez

2006

Budapest

Közreműködtek

Hajdú Gábor
Kovách Eszter
Szentistványi István
Ujvári Viola

Köszönjük segítségüket

Ferjentsik Viola (Rügyecskék Alapítvány)
Hamar József (Tisza Klub)
Lenkei Péter (Levegő Munkacsoport)

Lektorálta:

Balogh Viktória

Szakmailag ellenőrizte

Gubek Nóra

Ha kérdése, észrevétele van, a leírtak felkeltették érdeklődését,
vagy bekapcsolódna munkánkba, keressen minket!

Védegylet
1114 Budapest
Bartók Béla út. 19.
www.vedegylet.hu
iroda@vedegylet.hu
(+36) 1 269 42 51

ISBN 963 87081 1 5

Kiadja a Védegylet

Felelős kiadó: **Csonka András**

Borító, tipográfia: Hári Péter

Nyomta: Nyomda Partner Kft. (Budapest, Visi Imre u. 10.)

Készült újrahasznosított papírra

BEVEZETÉS

„HALLÓ, ZÖLD PÉTER VAGYOK A XXXIV. KERÜLETBŐL. Itt a Láncfűrésztéri parkba reggel munkások jöttek, és elkezdték kivágni a fákat. Én lementem, kérdeztem, hogy miért csinálják, de csak annyit mondtak, hogy megbízták őket ezzel, azt sikerült megtudnom, hogy egy bizonyos Fagyöngy Kft. munkásai. Kérem, csináljanak valamit!” Az elmúlt években az ilyen telefonhívások tucatjait fogadtuk a Védjegyletben, mondhatjuk, hogy a zöldterületek pusztulásával, fák kivágásával kapcsolatos a hozzánk befutó megkeresések többsége. Nem jó ez, három okból sem. Egyrészt, mert minden megkeresés azt bizonyítja, hogy újabb darab tűnik el a főváros, vagy vidéki városaink valamelyikének rohamosan fogyó zöldterületeiből. Nem jó nekünk sem, mert a megkeresések nem kis részénél kapacitáshiány, túlterheltség miatt végül is nem tudunk olyan mélységben bekapcsolódni az adott ügybe, amennyire – bármilyen kis területről, akár csak 1-2 fáról legyen is szó – a telefonálók jogos aggodalma ezt szükségessé tenné. És nem jó a hozzánk fordulóknak sem, mert úgy érezhetik, ügyük nem kapta meg az azt megillető figyelmet, ők pedig azt a segítséget, amellyel elkezdhetnék eleinte talán reménytelennek látszó küzdelmüket a Láncfűrésztéri fák megmentéséért. Pedig sokszor csak egy kis biztatás, és néhány alapszolgáltatási hiányzik, az esetek döntő többségénél ugyanaz a néhány tucat oldalon összefoglalható ismeret. Kiadványunk írásakor ezt a célt tűztük ki magunk elé, hogy elérhetővé, lapozhatóvá tegyük azokat az alapszolgáltatásokat, amelyek egy zöldterület sorsa körül forgó környezeti konfliktus esetén szükségesek lehetnek.

Nem kétséges, hogy efféle konfliktus akad bőséggel. Döntéshozóink a zöldterületekre sokszor mintha csak afféle fehér foltként tekintenének, beépítetlen, beruházásra még alkalmas földdarabként, melyek hasznosítása, értékesítése nem mellesleg gyakran komoly bevételekhez is juttathatja az önkormányzatokat. Sokan vannak, vagyunk azonban, akik a közparkokat, kerteket, fasorokat a városi tér kiemelkedően értékes részeként fogjuk fel, és a sokszor amúgy is csak mutatóban előforduló növényzet elpusztítására, károsítására a városlakók elleni merényletként tekintünk. Vannak persze önkormányzatok – szerencsére már itthon is – melyek hasonlóan értékelik saját zöldfelület-állományukat, és ahelyett, hogy értékesítésének, hasznosításának, beépítésének jogilag támadhatatlan módján törnék a fejüket, fejlesztésén, stratégiai elképzelések alapján történő egységes rendszerre alakításán munkálkodnak. Sajnos úgy tűnik azonban, egyelőre ők vannak kevesebben. Az egyszerű városlakó pedig csak értetlenül áll, amikor újabb, és ezúttal talán éppen az ő szívének kedves

fák, parkok tűnnek el a városból, hogy mélygarázs, lakópark, bevásárlóközpont, rak-tár vagy bármi egyéb kerüljön a helyükre, amibe néhány száz köbméter vasbetont be lehet építeni. Nem kell azonban, hogy a tehetetlenség érzése legyen úrrá rajtunk, ha megjelentek a favágók a szomszéd park vagy játszótér fájánál. Van – jogilag is biztosított – lehetőségünk arra, hogy informálódjunk, kérdezzünk, véleményünknek hangot adjunk és részt vegyünk a településünk zöldterületeiről szóló döntésekben. Ezt a kiadványt azoknak szánjuk, akik vállalkoznak rá, hogy a zöldterületek ügyében érvényt szerezzenek demokratikus jogaiknak. Akik időt, energiát, fáradságot szánnak arra, hogy megvédjék a számukra fontos fákat, bokrokat, parkokat, nemcsak ezek fontosságát bizonyítva, hanem azt is, hogy részt kérnek a döntésekből, saját környezetük alakításából. Bizonyítják, hogy nem pusztá fogyasztói a helyi és országos politikai valóságshow-nak, hanem részt is kívánnak venni a köz ügyeinek intézésében.

Jávor Benedek

1. A ZÖLDTERÜLETEK FUNKCIÓJA

AZ EZREDFORDULÓRA A VILÁG LAKOSSÁGÁNAK KÖRÜLBELÜL FELE városokban él, ez az arány az erősen iparosodott országokban a 75%-ot is meghaladja. Magyarországon a 2000. január 1-jei közigazgatási beosztás szerint mintegy hat és fél millió városlakóval számolhatunk, közülük nagyjából három millióan 100.000 fősnél nagyobb városokban élnek. Ezek a nagyvárosok olyan sajátos környezetet jelentenek lakóik számára, amelyben a modern társadalom környezeti problémáinak jó része koncentrálva jelenik meg. Itthon az ország területének fél százalékát kitevő fővárosban jelentkezik a teljes szennyezőanyag-kibocsátás 25-35 százaléka. A városok mesterséges környezete a levegőminőség, a talajvízbázisok védelme, a szennyvízkezelés, a hulladékgazdálkodás, a zaj- és rezgésvédelem tekintetében egyaránt súlyos veszélyeket hordoz, és nemzetközi szinten a környezetvédelmi vizsgálatok és erőfeszítések egyik fókuszpa. Cikkek, konferenciák, kiadványok százai foglalkoznak a „városi környezettel”, a „városklímával”, és ennek hatásával az emberre. A városok környezetállapotának, helyzetének, jövőjének elemzése divatos tudománnyá vált. Mit tapasztalunk azonban ebből mi, városlakók? Itt Magyarországon egyelőre meglehetősen keveset. A környezeti szempontok rendre háttérbe szorulnak a városfejlesztési döntések során a közlekedési, gazdasági, ipari érdekekkel szemben. Ahol az EU által támogatott infrastrukturális beruházásokkal javítani lehet a helyzeten (pl. szennyvízkezelés), tapasztalható pozitív elmozdulás. Azokon a területeken azonban, ahol a gondok nem orvosolhatók egy-egy ipari nagyberuházással, hanem hosszú távú stratégiai tervek keretében, lépésről lépésre, nemegyszer a mindenható közlekedési és rövid távú pénzügyi megfontolások ellenében megvalósítandó programokra lenne szükség, a helyzet folyamatosan romlik. Döntéshozóink mintha fel sem ismerték volna az okok (pl. a közlekedési érdekek prioritása, vagy az önkormányzati bevételek maximalizálásának szándéka) és az okozatok (a levegőminőség romlása, a zajszennyezés növekedése, a zöldterületek fogyása) közti összefüggést. Pedig a városi környezet- és életminőség javításának egyik legfontosabb eszköze a biológiailag aktív zöldfelületek minél nagyobb arányban való kialakítása. Nem csak környezetkéimiai szerepük, a szennyező anyagok kiszűrésének képessége, vagy a zajhatások csökkentése miatt, hanem pszichés okokból is. A városi ember számára a zöldterületek gyakorlatilag az élő természettel való találkozás kizárólagos színterei. És a tapasztalatok azt mutatják, hogy még a legtechnicizáltabb társadalom polgárai is ösztönösen vonzódnak a természet városi felbukkanásaihoz, értékesebb, emberléptékűbb, élhetőbb környezetként tekin-

tenek arra a városrésze, amely zöldfelületekkel jobban el van látva. Jellemző, ahogyan egyes zöldszigetekkel, akár csak egy-két dézsába ültetett fával tarkított, csillapított forgalmú utca vagy utcarészlet hogyan válik közlekedési folyosóból pillanatok alatt a városi élet gyújtópontjává, találkozóhellyé, kommunikációs közeggé, a közös ügyek megvitatásának helyszínévé – azaz klasszikus városi terré. A fák, a zöldterületek nem pusztán fizikai környezetünk állapotát javítják, de lelki egyensúlyunkra, és úgy látszik, társadalmi berendezkedésünkre is jótékony hatással vannak.

A város számtalan környezeti problémája közül három olyan nagy terület van, amelyek megoldásában a zöldterületek megóvása és növelése egyértelműen fontos szerepet játszik. Ez a három terület a *levegőben jelen levő szennyező anyagok* mennyiségének csökkentése, a szélsőséges elemeket mutató *városi klíma* kiegyensúlyozása, illetve a főképpen a közlekedésből, részben ipari vagy szabadidős tevékenységekből származó *zaj- és rezgésterhelés* tompítása.

A közlekedés eredetű szennyezésből évi fél tonna jut a Föld minden lakosára, beleértve gépjárművet soha nem látott dél-amerikai vagy afrikai törzsek tagjait is, ami összesen 3 gigatonna légszennyező anyagot jelent évente. A Worldwatch Institute felmérése szerint világszerte kb. 1,1 milliárd ember szenved közvetlenül a levegőszennyezéstől, mely évente mintegy 3 millió halálesetet tehető felelőssé. Az Unió területén az Európai Bizottság szerint évente 370 ezer ember hal meg, és minden európai polgár átlagosan 9 hónappal rövidebb ideig él a levegőszennyezettség következtében. Mindez pedig 80 milliárd euróval az Unió hazai össztermékét is csökkenti. A legrosszabb helyzetben a Benelux államok, Észak-Olaszország és a kelet-európai új tagországok polgárai vannak. Várható élettartamukat három évvel rövidíti meg a légszennyezés. A szennyezések és hatásaik elsősorban a városokban koncentrálnak, ezért a szennyező anyagok kiszűrésében és megkötésében kiemelkedő szerepet játszó növényzettel borított zöldterületeknek megkülönböztetett fontossága van a városok környezeti állapotának javításában.

Globálisan a növények által nyújtott legfontosabb szolgáltatás talán a légköri **szén-dioxid** megkötése és raktározása. A szén-dioxid más gázokkal együtt (pl. metán, CFC-k stb.) úgynevezett üvegházhatású gáz, azaz a légkörben tartva a földfelszínről visszaverődő napsugárzást, az atmoszféra hőmérsékletének növekedését idézi elő. Ez a hatásuk nélkülözhetetlen a megfelelő földi klíma kialakítása szempontjából, a szén-dioxid jelenléte nélkül bolygónk felszíni átlaghőmérséklete jóval a fagypont

alatt lenne. Az ipari forradalom óta, a fosszilis energiahordozók (szén, kőolaj, földgáz stb.) növekvő felhasználásával párhuzamosan növekvő koncentrációjuk a légkörben azonban felborítja a nagy klimatikus rendszerek egyensúlyát, és a klíma globális megváltozásához vezet. Nem egészen kétszáz év alatt a CO₂ aránya az atmoszférában 275 ppm-ről (milliomod részről) 360 ppm-re, azaz több mint 30 százalékkal nőtt! A CO₂-koncentráció további növekedésének megelőzésére, s így a klímaváltozás tompítására az egyik leghatékonyabb eszköz – a fosszilis energiahordozók felhasználásának csökkentése mellett – a biológiailag aktív növénytömeg növelése. A fotoszintetizáló zöld növények nagy hatékonysággal kötik meg a kibocsátott szén-dioxidot, miközben oxigén szabadul fel. Ez a CO₂-megkötő kapacitás azonban véges. Egy 50 év körüli egészséges faegyed egy év alatt körülbelül 50 kg CO₂ megkötésére képes. Ez azt jelenti, hogy az emberi légzés által kibocsátott évi nagyjából 350 kg CO₂ lekötéséhez 7 fa szükséges. Egy átlagos futásteljesítményű személyautó évi 1000-1200 kg CO₂-ot produkál, ez többé-kevésbé megegyezik Magyarország teljes közlekedés eredetű CO₂ produkciójának (11,5 millió tonna) egy főre vetített értékével, melyet 20-25 fa képes ellensúlyozni. Mivel szén-dioxid emisszióink nagyjából harmadáért tehető felelőssé a közlekedés, úgy becsülhetjük, hogy mindannyiunknak 70-80 fára volna szüksége, pusztán az általa közvetlenül vagy közvetve termelt szén-dioxid mennyiség elnyelésére. Egész szép kis erdő, ugye?

<i>A hazai közlekedés emissziója közlekedési ágazatonként</i> (ezer tonna, 2002-ben)						
Közlekedés	CO	CH-ek	NO ₂	SO ₂	részecske	CO ₂
Közúti	410	56	102	1	20	10.420
Vasúti	0,85	0,28	3,89	0,25	0,04	180
Légi	0,13	0,093	0,26	0,023	0,011	72
Vízi	3,8	2,3	9,5	0,26	0,71	542,2
Összesen	413,8	58,8	115,7	1,7	21,2	11.214,8

1. táblázat: Magyarország közlekedés eredetű szennyezőanyag emissziója.

Forrás: Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium, www.kvvm.hu)

A szén-dioxidnak közvetlen egészségügyi hatása nincs, nagy koncentrációban akár fulladást is okozhat ugyan, szabad ég alatt, normál körülmények között azonban ezt a koncentrációt nem éri el. Szélsőséges körülmények között, zárt térben (pl. borospincékben a mustban levő cukor erjedése során felszabaduló CO₂ feldúsulás miatt) okozhat baleseteket, ez azonban más lapra tartozik.

A növényzet globális szerepe mellett a városi zöldterületek és fák kiemelten fontosak a települési légszennyezettség egyéb komponenseinek kiszűrésében is. A gépjárművek a szén-dioxid mellett legnagyobb mennyiségben **szén-monoxidot** (CO)

bocsátanak környezetükbe. A hazai közlekedés éves szinten (2002-es adatok szerint) mintegy 410 ezer tonna szén-monoxidot juttat a légkörbe, ráadásul jellemző módon talajközelségben, a gyalogosok, városlakók közvetlen környezetében. A városokban jellemző araszolás, dugóban ácsorgás ugrásszerűen növeli a fajlagos kibocsátást. Míg 5 km/h sebességnél kilométerenként 40-45 g szén-monoxiddal számolhatunk, ugyanaz az érték 10 km/óránál 35 g, a városokban gyakori 20-30-as tempónál 17-23 g/km, az országúti 80-90 km/h esetén pedig csupán 5-6 g/km.

Személygépkocsi fajlagos emissziója (g/km)						
üzemmód (km/h)	CO	CH ₄ -ek	NO, NO ₂	SO ₂	részecske	CO ₂
5	43,6	3,60	1,42	0,0148	0,284	344,4
10	34,7	3,24	1,40	0,0125	0,237	287,1
20	22,4	2,59	1,31	0,00970	0,174	223,5
30	16,8	2,13	1,35	0,00833	0,137	188,7
40	12,8	1,72	1,36	0,00804	0,117	169,3
50	10,7	1,65	1,44	0,00706	0,101	161,7
60	8,1	1,64	1,63	0,00696	0,0976	161,3
70	5,9	1,55	1,86	0,00715	0,0986	165,5
80	5,2	1,49	2,08	0,00745	0,104	171,6
90	5,6	1,51	2,23	0,00794	0,114	181,6
100	6,5	1,58	2,43	0,00853	0,119	195,9
110	8,5	1,61	2,62	0,00911	0,132	213,0
120	11,0	1,63	2,82	0,0103	0,151	238,1

2. táblázat: A személygépkocsi szennyezőanyag-kibocsátása különböző sebességnél (forrás: Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium, www.kvvm.hu)

A szén-monoxid szintelen, szagtalan, ezért nehezen észlelhető gáz, ugyanakkor erős vérméreg. A vér hemoglobinjához az oxigénnél mintegy százszor erősebben kötődik, így kiszorítja az oxigént, ezáltal a szövetek oxigénellátottsága csökken (hypoxia). A szén-monoxid-mérgezés közvetlen tünetei: fejfájás, szédülés, émelygés, a látás- és hallásélesség csökkenése. Hosszú távú hatásként szűkíti a szívkoszorúereket, csökkenti a koszorúerek vérrellátottságát, elősegíti elmeszesedésüket, és mindezek eredményeképpen növeli a szívinfarktus kockázatát.

Ugyancsak a közlekedés felelős elsősorban a különböző **nitrogén-oxidok** (NO_x) kibocsátásáért. A nitrogén-oxidok a nyáron jellemző, az intenzív gépjárműforgalom és a napsütés együttes hatására kialakuló fotokémiai vagy Los Angeles-típusú szmog fő összetevői. Oxidáló hatásuk révén korrodálják a fém tárgyakat és épületelemeket,

valamint a savas esők kialakulásában (így az erdőpusztulásban), és valószínűsíthetően a sztratoszférikus ózonpusztulásban is szerepük van.

A nitrogén-oxidok élettani hatása elsősorban a légutak károsításán keresztül érvényesül. A nyálkahártya irritálása és a légutak védekező mechanizmusainak (pneumociták) károsítása, valamint fizikai tisztító kapacitásuk csökkentése (mukociliáris gátlás) révén megkönnyítik a fertőzések kialakulását. Gyengítik az immunrendszert is, a tüdőben vizenyősödést, vérzést, gyulladást, hörgőtágulatot, valamint nyirokszövet-duzzanatot idéznek elő. Károsítják a májat, ezáltal csökkentik az idegen és mérgező anyagok lebontásának képességét. A nitrogén-oxidokat tartalmazó szmog a szem kötőhártyájának gyulladását is kiváltja.

Elsősorban az ipari tevékenység során, magas kén-tartalmú fűtőanyagok elégetésével keletkezik a kén-dioxid (SO₂). Fő forrásai a széntüzelésű erőművek, illetve a szén felhasználó nehézipar (pl. kohászat), fontos tényező lehet azonban a fűtés (főképpen a régebbi, szén felhasználó kályhák). Kisebb mértékben azonban a kőolaj és származékai is tartalmaznak ként (még az ún. kénmentes üzemanyagok – melyek egyelőre a hazai forgalom töredékét teszik csak ki – is tartalmaznak valamennyi ként), ezért a kén-dioxid szennyezés nem csak ipari területeken fordul elő, hanem valamennyi városunkat sújtja. A kén-dioxid a levegő nedvességével érintkezve kénessavvá alakul, és maró tulajdonsága révén fejt ki hatását. A kén-dioxid a nedves, redukáló, London-típusú szmog legfőbb komponense, és a nitrogén-oxidokhoz hasonlóan a savas esők létrejöttében és az épített értékek pusztulásában is kimagasló szerepe van.

A kén-dioxid vízben könnyen oldódó gáz, mely az embernél köhögési ingeret okoz. Nagyobb koncentrációban a kén-dioxidból kialakuló kénessav ill. kénsav hatására köhögés, görcs, tüdőödéma, öntudatzavar és szélsőséges esetben halál következhet be. Az 1952-es londoni füstköd-katasztrófa során a kén-dioxid tartalmú szmog hatására öt nap alatt közel 5000 haláleset történt.

Mindenképpen a közlekedés tehető felelőssé azonban a különböző **szénhidrogének** megjelenéséért a városi levegőben. Főleg a kipufogógázok révén jutnak a légkörbe, benzinkutak környékén azonban a közvetlen kipárolgás is fontos tényező. Különösen károsak a **sokgyűrűs** (policiklikus) **aromás szénhidrogének** (Polycyclic Aromatic Hydrocarbons, PAH), melyek közül a kipufogógázokban már több mint 30-félet mutattak ki, illetve az **illékony szerves vegyületek** (Volatile Organic Compounds, VOC). A szénhidrogének hatása az emberi szervezetre összességében nem tisztázott, azonban számos típusuk kimutathatóan rákkeltő, daganatkeltő és mutagén hatású. A szénhidrogén- (különösen a PAH-) kibocsátás hatására bekövetkező leggyakoribb tünetek: fejfájás, nehézlégzés, mellkasi fájdalom, köhögés, hányás, hasi görcsök.

A **nehézfémek** elsősorban az azokat akkumuláló növényi vagy állati eredetű táplálékkal (pl. Minamata-betegség) illetve a szennyezett ivóvízzel juthatnak a szervezetbe, azonban nem elhanyagolható a levegőben jelen levő és belélegzett nehézfémek

egészségügyi kockázata sem. A levegőszennyezettség szempontjából legjelentősebb nehézfém az **ólom**, mely az ólmozott üzemanyagok elégetése során, a kipufogógázokkal kerül a légkörbe. Az ólmozott üzemanyagok forgalmazásának beszüntetése óta ez a kockázat csökkent, azonban nagyvárosainkban jelentős mennyiségű ólom rakódott le az épületekre és más felületekre, ahonnan ismételtlen a légkörbe kerülhetnek. További nehézfémek a legkülönbözőbb forrásokból kerülhetnek a légkörbe, így például az olajtüzelésű kazánokból és erőművekből kadmium és vanádium, a műtrágyák szél általi elhordása révén kadmium, különböző ipari forrásokból vagy meddőhányókról a szél révén a légkörbe kerülve cink, ón, króm, réz stb. A kén-dioxid és nitrogén-oxidok hatására kialakuló savas környezetben a nehézfémek rendkívül mobilissá válnak, és még könnyebben jutnak be az élő szervezetekbe.

1. Budapest
2. Győr-Mosonmagyaróvár
3. Tatabánya-Dorog
4. Székesfehérvár-Veszprém
5. Dunaújváros környéke
6. Pécs környéke
7. Visonta környéke
8. Sajó völgye
9. Debrecen környéke
10. Az egész ország területe

1. ábra: Magyarország légszennyezettségi zónái. Forrás: Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium

A nehézfémek felhalmozódnak a szervezetben, és a fehérjék denaturálása révén a legkülönbözőbb enzimek működését képesek gátolni. A legfontosabb nehézfém, az ólom vérszegénységet, a vérnyomás emelkedését, gyermekeknél helyrehozhatatlan idegrendszeri ártalmakat okoz, károsítja a májat és a vesét is.

Az **azbeszt** néven ismert hajszálfinom, szálas-rostos szilikátásványokat előnyös tulajdonságaik miatt évtizedeken át széles körben használták az építőiparban és más ipari alkalmazásokban. A szétporló azbeszttartalmú anyagok révén azonban az azbeszt por formájában a légkörbe kerül, és súlyos egészségkárosodásokat idézhet elő. Az azbeszttartalmú építőanyagok mellett legfontosabb forrása a közlekedés, mivel a régebbi fékbetétek azbesztet is tartalmaznak, és így minden fékezéskor kis mennyiségű azbesztpor képződik, amely a légkörbe kerül.

Az azbeszt inhaláció több évtized után a mellhártya ritka, rosszindulatú daganatának (mesothelioma) kifejlődéséhez vezethet („azbesztózis”). Már jóval a rosszindulatú daganat kialakulása előtt azonban kiterjedt kötőszövet-felzaporodás, hegesedés indul meg a tüdőben, mely jelentősen csökkenti a légzőhám felületét.

Egyre nagyobb figyelem irányul az elmúlt években a lebegő szilárd részecskék, a por egészségkárosító hatására. Bár a por egzakt meghatározása nem könnyű, általában az 1 és 500 µm közötti szilárd szemcséket tekinthetjük pornak. Ezen belül a 10 µm alatti (PM10) és különösen a 2,5 µm-nél kisebb (PM2,5) lebegő részecskék kiemelkedő egészségügyi kockázatot képviselnek. Ezek a részecskék részben természetes forrásokból, de főképpen a közlekedésből származnak. Legjelentősebb forrásuk a dízelüzemű járművek, melyek koromkibocsátása egy nagyságrenddel (tízszer!) nagyobb mint a benzinmotoroké.

Légszennyező anyag	Határérték [µg/m ³]			⁴ VF
	órás	24 órás	éves	
Kén-dioxid	¹ 250	² 125	50	III.
Nitrogén-dioxid	³ 100	85	40	II.
Nitrogén-oxidok (mint NO ₂)	200	150	70	II.
Szén-monoxid	10 000	5 000	3 000	II.

¹ A naptári év alatt 24-nél többször nem léphető túl.

² A naptári év alatt 3-nál többször nem léphető túl.

³ A naptári év alatt 18-nál többször nem léphető túl.

⁴ Veszélyességi fokozat.

Légszennyező anyag	Határérték [µg/m ³]			³ VF
	órás	24 órás	éves	
Szálló por (PM10)		¹ 50	40	III.
Szálló por (TSPM: összes lebegő por)	200	100	50	III.
Ólom			0,3	I.
Higany és szerves higany vegyületek Hg-ként			1	I.
Benzol		² 10	5	I.

¹ A naptári év alatt 35-nél többször nem léphető túl.

² Öt év után felülvizsgálat-ra kerül.

³ Veszélyességi fokozat.

Légszennyező anyag	Határérték [µg/m3]		¹ VF
	Napi 8 órás mozgó átlagkoncentráció maximuma		
Ózon	120		III.

¹ Veszélyességi fokozat.

3. táblázat: A legfontosabb légszennyező anyagok egészségügyi határértékei (forrás: 14/2001(V.9.) KÖM-EüM-FVM együttes rendelet)

A por egészségügyi hatása összetett. Egyfelől önmagában irritálja, fizikailag felseríti a légzőrendszer hámját, így hegesedést, a légzőfelület csökkenését okozhatja. Az ultrafinom részecskék (PM_{2,5}) ráadásul tartósan megülnék a tüdő légzőhólyagocskáinak mélyén, és gátolják azok működését. További súlyos veszélyt jelent, hogy ezek a kis részecskék, amelyek a legkülönbözőbb szennyező anyagokat tartalmazzák, rátapadnak a növényi pollenek felületére, és magukat a polleneket is rendkívül agresszívvá, allergénekké teszik. A porszemcsék hatalmas összfelületén óriási mennyiségű egyéb káros anyag (nehézfémek, kórokozók, vegyi anyagok) is megtapad, melyek a porral együtt a légzőrendszerbe kerülnek. A nagyobb porszemcsék a szemet irritálják és kötőhártya-gyulladást okoznak. Az EU előírásai szerint a PM₁₀ részecskék koncentrációja maximum évente 35 napon haladhatja meg az előírt határértéket. Budapest több pontján 2005-ben a mérőrendszerek már március hónap folyamán regisztrálták a 35., határértéket meghaladó szennyezettségű napot. Berlini lakosok hasonló okokból beperelték a berlini tartományi kormányzatot, mely szerintük semmit nem tesz a porszennyezettség csökkentése (pl. forgalomcsillapítás) érdekében. Egy uniós tanulmány szerint csak Ausztriában a levegő porszennyezettsége évente 4640 halálesetet, 2400 asztmás megbetegedést és 2,3 millió táppénzes munkanap kiesést okoz. A gyógykezelési költségekkel és a kieső munkanapokkal okozott kár az EU becslése szerint évente több mint négy milliárd euróra rúghat.

A városi légtér sajátosságai mind kis területeken, mozaikosan (mikroklíma), mind pedig a város egészét tekintve (mezoklíma) megmutatkoznak. Általánosságban a **magasabb hőmérséklet**, az ún. **hőszigetek** kialakulása, az alacsonyabb páratartalom, a több, de gyorsan elfolyó csapadék, a szélsébség csökkenése és a szennyező anyagok magasabb koncentrációja jellemző. A magasabb hőmérséklet több komponens összeadódása révén alakul ki. Bár a beérkező napsugárzás az erős levegőszennyezés miatt 15-20 százalékkal alacsonyabb a városkörnyéki területekhez képest, ez a sugárzás az épületek miatt rendkívül tagolt felszínre érkezik, mely hőcsapdaként a városban tartja a besugárzott hőmennyiséget, a beton- és kőépületek ráadásul éjszaka visszasugározzák az elnyelt hőt, így az éjjeli órákban is több fokkal melegebben tartják a beépített területeket. A légszennyező anyagok egy része egyebek mellett üvegházhatású is, így tovább erősítik a felmelegedést. Jelentős lehet a járművekből, a fűtésből (és a rossz nyílászáró-szigetelésekből), a légkondicionáló berendezésekből, az ipari üzemekből származó import- és hulladékhő hatása is. A légkör szárazsága és a párologtató zöldfelületek hiánya miatt emellett a víz elpárologtatására fordított nagy mennyiségű energia is hőtöbbletként jelentkezik. Mindezek eredményeképpen a városokban az évi középhőmérséklet 1-3 °C-kal magasabb a környező területekhez képest, szélcsendes, napsütéses napokon azonban a különbség az 5-7 °C-ot is elér-

heti. A magasabb hőmérséklet nyári napokon egészségügyi hatásokkal is járhat, különösen az idősebbek és szívbetegek számára jelent kiemelkedő kockázatot. A 2003. augusztusi franciaországi hőhullám közel 12 ezer áldozatot követelt, döntő részben Párizsban és néhány más nagyvárosban (pl. Lyon).

Az **alacsony páratartalom** a gyorsan elfolyó csapadékvizek miatti vízhiány, a vízraktározásra képes talajfelület rendkívül csekély aránya és a vizet párologtató biológiai aktív zöldfelület hiánya miatt alakul ki. Ennek hatására a levegő relatív páratartalma a természetes állapotú környező területekhez képest akár 10 százalékkal is alacsonyabb lehet. A magasabb hőmérséklet a száraz levegővel párosulva meleg nyári napokon a mérsékelt övön is a sivatagi klímához hasonló állapotokat hoz létre, ezért a sűrűn beépített belvárosokat városi sivatagként is szokták emlegetni. A száraz levegő légúti irritációt okoz, köhögéshez, hörghuruthoz vezethet – különösen a légszennyező anyagok által már amúgy is károsított légzőszervekben, illetve a tartós szennyező-expozíció miatt asztmában vagy allergiás megbetegedésekben szenvedők esetében.

A városi klíma jellegzetessége még – a levegő korábban már tárgyalt magas szennyezettsége mellett –, hogy a lecsapódási (kondenzációs) magként funkcionáló partikuláris szennyezők (por stb.) nagy koncentrációja miatt intenzívebb a felhő és ködképződés, és ebből fakadóan 5-10 százalékkal **nagyobb** az éves **csapadékatlag**. A sok burkolt felület és gyors csapadékelőfolyás miatt azonban ez mégsem növeli a levegő páratartalmát, és a talaj vízhiányát sem pótolja.

Ugyancsak kimutatható az intenzív beépítés, különösen a rosszul elhelyezett – a természetes levegőáramlások útjában, a szélirányra merőlegesen felhúzott – magasépületek miatt a **szélsebesség csökkenése**. A szélsebesség éves átlagos értéke 20-30 százalékkal alacsonyabb a városkörnyékekhez képest, ami gátolja a szennyezett levegő szél általi kisöprését, vagy legalább felhígulását.

Az utóbbi években egyre nagyobb figyelem irányul a zaj- és rezgésterhelés elleni küzdelemre. Ennek ellenére mind a törvényi előírások, mind pedig az intézményi háttér (hatóságok felkészítése, műszeres ellátottsága) alkalmatlanok a zajszennyezés elleni hatékony fellépésre. Az egyes pontforrások ellenőrzése, mint amilyenek az ipari üzemek vagy a szórakozóhelyek, még kellő önkormányzati szándék esetén csak-csak megoldható (bár jobbra itt is csak lakossági fellépés esetén kerül erre sor). A zajterhelés döntő hányadát kitevő diffúz források, ezen belül mindenekelőtt a közlekedés által kibocsátott zaj csökkentésére azonban különböző, óhajtó módon megfogalmazott tervek kívül semmiféle összehangolt stratégia nem létezik. Pedig a zaj, különösen a folyamatos zajterhelés, sokkal jobban károsítja egészségünket, és rontja életminőségünket, mint amekkora problémaként a zajszennyezésre a közvélemény és

a döntéshozók tekintenek. A rendkívül intenzív zaj tartós halláskárosodást okozhat. A 130 dB (decibel) körüli fájdalomküszöböt megközelítő 110-120 dB-es hanghatás (pl. egy légkalapács, egy „felturbózott” sportmotor vagy nagyon hangos zene) már rövid idő alatt, tartósabb terhelés esetén pedig már a 85 dB körüli zaj is visszafordíthatatlanul rongálja a hallórendszert. A Magyarországon jelenleg érvényben levő előírások lakott területeken nappal 65, éjszaka 55 dB-es imissziós határértékeket tartanak elfogadhatónak, jóllehet a vizsgálatok már 30 dB-es zajszintnél is alvászavarok, és ebből fakadóan fejfájást, tartós fáradtság fellépését bizonyítják, ezért a WHO a lakások belső zajára az éjszakai órákban 30 dB-es határértéket javasol. A valóság azonban nem alkalmazkodik az előírásokhoz, Budapest lakosságának több mint 50 százaléka a felmérések szerint a határértékeket meghaladó zajterhelést kénytelen elviselni, mely döntően a közlekedésből származik. A főútvonalak mellett egy 1995-ös vizsgálatban Budapesten 100 mérésből 98-ban határérték túllépést állapítottak meg, néhány vidéki városban végzett felmérések pedig 60-65 százalékos túllépési arányt mutattak.

A zajterhelés csökkentésének leghatékonyabb eszközei a forgalom csillapítása, a közlekedésben részt vevő járművek zajkibocsátásának rendszeres ellenőrzése (és az emissziós határértékeket túllépő járművek – pl. városi közlekedésben használt crossmotorok, kipufogódobjuktól megszabadított sportautók stb. – forgalomból való kivonása), valamint a passzív zajvédő létesítmények, ezen belül is mindenekelőtt a fa- és cserjesorok, zajvédő erdők, facsoportok minél szélesebb körben és nagyobb területen való alkalmazása lennének. A fővárosban és jónéhány vidéki nagyvárosban azonban ennek éppen az ellenkezőjét tapasztaljuk. A forgalmi igények kielégítésére a belvárosokban is új, többsávos autópályákat terveznek közpénzekből megvalósítani (pl. budai alsó rakpart), a rendőrség teljesen tehetetlen és felkészületlen az intenzív zajkibocsátású járművekkel kapcsolatban, a zöldterületek pedig csökkennek, nemegyszer éppen közlekedési célú beruházások miatt.

A városi parkok, facsoportok, fasorok, magánterületen lévő kertek, fák és más zöldfelületek a városi környezet elviselhetőbbé tételében, a környezetállapot és az életminőség javításában kiemelkedő szerepet játszanak. Gyakorlatilag valamennyi fentiekben elemzett terhelést képesek csökkenteni, és ezen túlmenően is olyan szolgáltatásokkal járulnak hozzá mindennapi életünk jobbá tételéhez, amelyek semmilyen mesterséges módszerrel nem válthatók ki. Szót ejtettünk a zöld növények szén-dioxid megkötő képességéről. Ennek fenntartása érdekében elsősorban erdőterületeinket kellene globális léptékben szigorúan védeni. A városi mezoklíma kialakításában azonban az üvegházhatású szén-dioxid helyi megkötésével, s így a települések hőháztartásának

kiegyensúlyozásával szintén szerepet játszanak a települési zöldterületek, elsősorban a korosabb fák.

Ennél is fontosabb azonban a többi szennyező anyag kiszűrése a légkörből. A szemcsés (partikuláris) szennyeződések (por, korom, azbesztszemcsék, virágporsztb.), ha a légáramlás sebessége csökken, vagy fizikai akadályba ütköznek áramlásuk közben, kihullanak a levegőből. Ha tehát a szennyezett légtömegek nagy felületű zöld növénytömeggel találkoznak, kiülednek. Egy légköbméter növényzet akár évi 4,5 kg szennyező anyagot képes kiszűrni. Miközben a por és más szemcsés szennyező anyagok tovaterjedését a fák és cserjék gátolják eredményesen, a gyepterületek a por képződését akadályozzák meg. Emellett a zöld növények a gáznemű szennyező anyagokat is képesek megkötni, részben saját szöveteikben felhalmozva, részben a kiüledett porhoz kötve. A városi fák kiemelkedően magas nehézfém-tartalma is a jelentős mennyiségű megkötött szennyezésre utal. Akár városon belül is megmutatkozhat ez a különbség, Budapesten a Mechwart tér különösen erős szennyezésnek (Margit körút) kitett fái több nehézfém-ből akár tízszer annyit is tartalmazhatnak, mint a jobb körülmények közt elhelyezkedő városligeti fák. Radó Dezső becslése szerint a fővárosi növényzet összesen évi 121 ezer tonna szennyező anyagot szűr ki a város levegőjéből. Ez a döbbenetes mennyiség azonban még mindig csak a fővárosban évente a levegőbe kerülő szennyezés 13 százaléka. A zöldterületek kedvezően befolyásolják közvetlen környezetük mikroklímáját is. A szabad, növényzet nélküli, beton-kő felületekhez képest a parkok, facsoportok jelentősen csökkentik a napi és az évszakos hőingást is, kiegyensúlyozva, temperálva környezetük klímáját. Egy forró nyári napon 8-10 fokkal is hűvösebb lehet egy többszintes növényállományú parkban, és közvetlen közelében, mint a növényzet nélküli utcán. Télen az örökzöldek (fenyőfajok, egyes díszcserjék) több fokkal csökkenthetik az éjszakai lehűlést – ezzel a fűtésszámlákban megmutatkozó közvetlen haszonhoz juttatva a közvetlen környék lakóit. Ugyancsak fontos a növények párologtatása, mely a városi levegő szárazságát csökkentve jótékonyan hat az egészségünkre. Erre főképpen forró nyári napokon van szükségünk – és a növények párologtatása éppen ekkor éri el a maximumát. A jelentős kiterjedésű növényfelületek a város egészének időjárására (mezoklíma) is kedvezően hatnak. Az olyan városok esetében, melyek hegyek lábához, vagy oldalába települtek, és a felettük magasodó hegyek erdei legalább részben megmaradtak, a hegyekből nagyobb fajsúlyánál fogva lesüllyedő, hűvösebb, tiszta levegő valósággal kiszorítja a városban felhalmozódott szennyeződések. Megfigyelhető ez a jelenség Budapesten a Budai-hegység felől, Pécsen a Mecsekből kiindulva, de más, hegyek közelébe települt városok (Miskolc, Sopron, Eger) esetén is számottevő lehet. Éppen ezért az ezt a hatást előidéző erdők és zöldterületek eltűnése, beépítése pl. a budai hegyekben nem pusztán a környéken lakók számára okoz gondot, hanem az egész város környezeti állapotát súlyosan rontja. Ezeknek a területeknek a további fogatkozását a leghatározottabban meg kellene akadályozni, gyakorlatilag minden

egyes négyzetméter eltűnő zöldfelület a budai hegyekben tovább rontja a belvárosi környezeti katasztrófát.

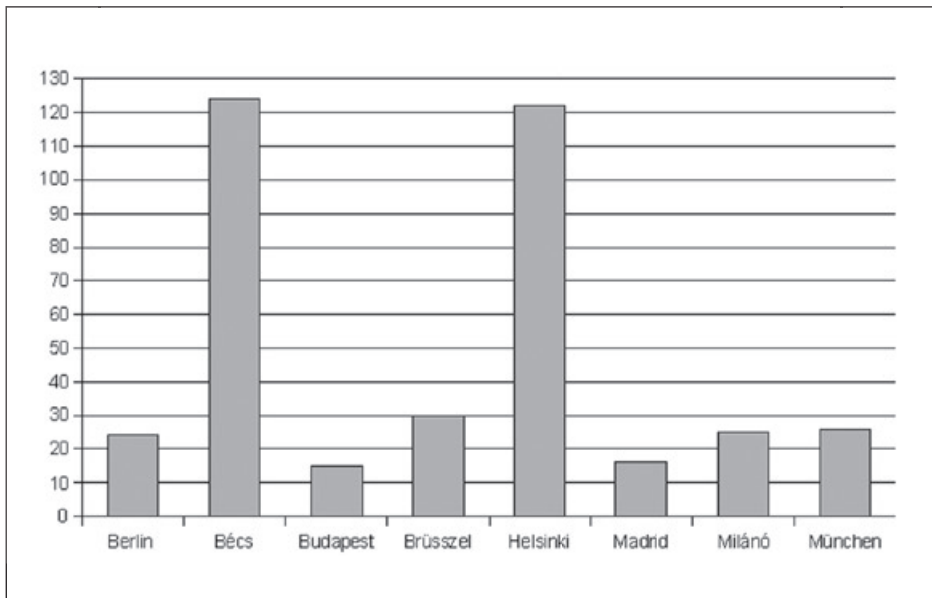
A szennyező anyagok kiszűrésén, és a városi klíma javításán túl a zöldfelületek további jótékony hatásai és szolgáltatásai is figyelembe veendők. Az egyre súlyosabb problémaként felismert zajszennyezés csökkentésében nem csak a nagy kiterjedésű véderdőknek, erdősávoknak van szerepe, hanem már egy-egy jól elhelyezett fa- vagy sővény sor is észrevehetően javít a helyzeten. Fontos megemlíteni azt is, hogy a zöldfelületek nem pusztán szolgáltató gépezetek, hanem élőhelyek, ha a természetes társulásoknál egyszerűbbek is, de működő ökoszisztémák. Az ültetett növényzet mellett számos természetes módon betelepülő növényfaj találhat otthonra kisebb-nagyobb parkjainkban, kertjeinkben, ezekben a növényegyüttesekben pedig számtalan gerinces és gerinctelen állatfaj üthet tanyát. A beépített tereket domináló, nem mindig vonzó városi galambpopuláció helyett több, a városi életformához és a városi parkokhoz, kertekhez szép lassan alkalmazkodó, itt rendszeresen fészkelő madárfajjal (feketerigó, széncinege, házi rozsdafarkú, vörösbegy, balkáni fakopáncs stb.), valamint többtucatnyi rendszeres vagy alkalmi látogatóval, olykor – főleg madárvonulás idején – akár ritkaságokkal is találkozhatunk. Nagyobb parkokban vagy kertes övezetekben mókusok, sünök, nyestek, pelék telepedhetnek meg. A városi ember számára ezek a kis zöld szigetek, és a bennük kibontakozó, megkapaszkodó élőlény-társulások a természettel való közvetlen találkozás lehetőségét adják. Ennélfogva nem elhanyagolható rekreációs értékük sem, akár egy ebéd utáni üldögélésre gondolunk egy padon egy parkban, vagy egy pillantást vetünk egy városi jelentőségű közparkra a hétvégéken. A debreceni Nagyerdő, az újszegedi Erzsébetliget, a budapesti Margitsziget és Városliget, Pécssett a Misina oldala, vagy Berlinben a Tiergarten, Párizsban a Bois de Boulogne, Londonban a Hyde Park a hétvégéken sok ezer, sok tízezer ember számára nyújtanak kikapcsolódási, pihenési, sportolási lehetőséget. Ezek a parkok, zöldterületek ugyanakkor részei is a városképnek, kialakításukban, tértagolásukban esztétikai értékeket is hordoznak.

A fenti sokrétű szolgáltatások értékelésére akár közgazdasági módszereket is alkalmazhatunk. A levegőszennyezés csökkentése révén a növényállományok által megspórolt egészségügyi kiadások, munkaidő kiesés, valamint az épületekben bekövetkező károk, a zajterhelés miatti hatékonyságszökkenés és ismét csak egészségügyi kiadások elmaradása, a mikro- és mezoklíma kiegyensúlyozása révén elmaradó fűtési és hűtési (légkondicionálók) költségek, a közvetett közgazdasági metódusokkal mérhető rekreációs értékek, a parkokban megtelepedő védett fajok eszmei értéke, és még számos további haszon összességében sokszorosan meghaladja azt az esetleges bevételt, amelyre a rövid távon gondolkodó önkormányzatok a zöldterületek értékesítéséből szert tesznek. Szomorú, hogy ennek ellenére Magyarországon még mindig a zöldterületek hosszú távon hihetetlen társadalmi költséggel és önkormányzati kiadással járó eladogatása, beépítése van napirenden.

A zöldfelületek jótékony hatásai, a környezeti állapot javítása annál jobban érvényesül, minél nagyobb a zöldfelületek aránya. Ennek meghatározása nem mindig egyszerű feladat. A statisztikák általában a különböző „zöldterület” besorolású közterületeket (zöldterület-közpark, zöldterület-közkert, erdő stb.) veszik alapul. Könnyen belátható ugyanakkor, hogy az olyan környezetvédelmi szolgáltatásokhoz, mint a szennyező anyagok kiszűrése, a zaj csillapítása, a talaj vízháztartásának kiegyensúlyozása, a mikro- és mezoklíma biztosítása, más élőlények (madarak, rovarok) számára élőhely biztosítása, és más hasonló feladatok, a hivatalos statisztikákban nem szereplő területek is jelentős hozzájárulást nyújthatnak. A magánterületeken (telkeken) álló fák, cserjék, gyepterületek, a zöldfelületnek nem minősülő utcai fasorok, a külterületeken sokszor jelentős méretű mezőgazdasági területek (gyümölcsösök, szőlők, kertészetek, szántóterületek) szerepe korántsem elhanyagolható. Ráadásul éppen ezek azok a biológiailag aktív növényegyüttesek, amelyekről a legnehezebb megbízható információkhoz jutni, és amelyek védelme a legkevésbé megoldott. Az építési telkek egyre intenzívebb (olykor az övezeti besorolásban előírtakat is meghaladó) beépítése, a fasorok pusztítása, vagy az utak mentén különösen intenzív környezeti ártalmak (szózás, légszennyezés, talajtömörödés, kiszáradás stb.) hatására elhalt faállományuk pótlásának elmaradása, a külterületi mezőgazdasági földek belterületbe vonása és beépítése ellen való fellépésnek – különösen a fák védelméről szóló kormányrendelet 1999-ben történt módosítása óta – gyakorlatilag alig van jogszabályi alapja. Részben ez az oka annak a nézetkülönbségnek, amely a települési zöldfelületek mennyiségével kapcsolatban az önkormányzatok illetve a helyi lakosság és a társadalmi szervezetek között ki szokott alakulni. A közparkként, erdőként nyilvántartott területek mennyisége akár még nőhet is egy adott időszak alatt, miközben az összes aktív zöldfelület mennyisége drámaian csökken. Az önkormányzati tisztviselők jobbra jogi fogalmakban (építési telek, közpark, erdő, övezeti besorolás stb.) gondolkodnak, az átlagembert viszont az érdekli amit lát, a növényvel borított területek mérete – függetlenül attól, hogy az a települészerkezeti térképeken milyen besorolású földrészleten található. Ez a konfliktus világosan megmutatkozik Budapest esetében: míg a hivatalos statisztikák szerint a fővárosban 1990 és 2001 között a zöldterületek aránya mintegy 6 százalékkal, 71,6 km²-ről 76,2 km²-re nőtt, addig a társadalmi szervezetek becslései szerint ugyanezen időszakban a városban közel három városligetnyi biológiailag aktív zöldfelület tűnt el.

A hivatalos statisztikák szerinti zöldterületek – tehát a közparkok, erdők – mennyiségét leggyakrabban két mutatóval szokták kifejezni. Az egyik a teljes területhez viszonyítja a zöldterületeket, és a település területén belüli százalékos arányukat veszi alapul, a másik a település lakosságszámából indul ki, és az egy főre jutó zöldterület mennyiségét mutatja. Az ideális arányokat nehéz meghatározni, különösen

mivel nem csak biológiai, környezetkémi, hanem pszichés szempontok is szerepet játszanak, például, hogy a lakosok szubjektíven mennyi zöldfelületet tartanak kívánatosnak jó közérzetük érdekében. Észak-Európában történetileg nagyobb hagyománya van a lazább szerkezetű, több zöldfelületet, beépítetlen térséget tartalmazó városszerkezetnek, míg Dél-Európában a sűrűbb, „városiasabb” beépítés a jellemző. Ökológiai szempontból a jelentős zöldfelület-arány a kedvező, de legalább ilyen fontos, hogy a meglévő zöldterületek összekapcsolódva egymással, folyamatos hálózatot képezzenek. Az egy főre eső zöldterület mennyiségét tekintve a különböző ajánlások 15-30 négyzetmétert határoznak meg. A Német Városok Szövetsége szerint lakosonként 20-25 négyzetméter zöldterületre van szükség.

2. ábra: A egy főre eső zöldterület mennyisége néhány európai nagyvárosban (forrás: Levego Munkacsoport, www.levego.hu)

Magyarországon az 1970-es években irányelvként meghatározott mennyiségi mutatók legalább 7 m²/lakos lakókertet, legalább 7 m²/lakos lakóterületi közparkot, és legalább 7 m²/lakos városi szintű közparkot tartottak kívánatosnak. Hivatalos adatok szerint ezzel szemben jelenleg Budapesten 14,4 m² parkterület jut egy lakosra, és ez az adat az elmúlt években csökkenő tendenciát mutat. Különösen ijesztő a játszótérek számának csökkenése: 2002-ben egyetlen év leforgása alatt több mint száz játszótér szűnt meg a fővárosban. A világ nagyvárosaiban igencsak eltérő az egy la-

kosra jutó zöldterületek mennyisége. Több városban 5 négyzetméter alatt marad ez az adat (pl. Sevilla 2,4 m²; Drezda 4 m²; Marseille 4,3 m²), máshol meghaladhatja a 100 négyzetmétert is (pl. Helsinki 122 m²; Bécs 124 m²; Graz 567 m²). Budapest az általános statisztikai adatok tükrében is a mezőny utolsó harmadában foglal helyet, a meglévő zöldterületek aránytalan eloszlása pedig, melyről később bővebben is szót ejtünk, tovább rontja a helyzetet. Vidéki városainkban valamivel jobb a helyzet, bár az összehasonlítás nem könnyű, részben városaink eltérő beépítési szerkezetéből fakadóan, részben pedig mert az elérhető adatok sokszor más zöldfelület-definíciót tekintenek irányadónak. Van ahol csak a közhasználatú parkokat veszik bele a zöldfelület-statisztikákba, van ahol az erdőterületek is belekerülnek. Sokhelyütt az ingatlankataszter bizonytalansága is nehezíti a tisztánlátást. A városok önkormányzatai által szolgáltatott adatok sokszor nem vágnak egybe a Központi Statisztikai Hivatal nyilvántartásaival, vagy akár különböző összefüggésekben ugyanaz az önkormányzat is eltérő adatokat adhat meg. A KSH adatai alapján mindenesetre valamennyi megyeszékhelyen – egy kivételtől eltekintve – nagyobb az egy lakosra jutó zöldfelület, mint Budapesten.

Város	Zöldterület/fő (m ²)	Város	Zöldterület/fő (m ²)
1. Szolnok	118	10. Békéscsaba	33
2. Pécs	78	11. Szeged	25
3. Zalaegerszeg	73	12. Kaposvár	24
4. Győr	63	13. Salgótarján	22
5. Nyíregyháza	51	14. Szekszárd	21
6. Székesfehérvár	44	15. Szombathely	19
7. Tatabánya	43	16. Debrecen	18
8. Miskolc	41	17. Kecskemét	15
9. Eger	35	18. Veszprém	14

4. táblázat: Az egy lakosra jutó zöldterület nagysága a megyeszékhelyeken (a fővárosi mutató 14,4 m²). Forrás: KSH

A főváros a zöldterületeknek a teljes városterülethez viszonyított arányában sem áll jobban, mint az egy főre eső zöldterület-mutatók tekintetében. Általános megfigyelésnek azt tekinthetjük, ha a városterület nagyjából negyede (20-30 százalék) zöldfelület. A város méretétől és szerkezetétől függően kisebb-nagyobb eltérések megengedhetők. Kisebb vidéki városokban a városközpont korlátozott mérete, az általában jelentős, jobbára mezőgazdasági művelés alatt álló külterületi arány, és az alacsonyabb lakósűrűség kevésbé teszi kiáltóvá a közhasználatú parkok, zöldfelületek alacsony részesedését a városterületből. Hatvan város például összesen 33 hektár közparkkal rendelkezik, ami a város belterületének 3(!) százaléka.

Zöldterületek Budapesten					
		2002	2003	Vált.	Index
Gondozott parkok területe	em ²	24988	24535	-453	98,2
belterjesen gondozott	em ²	20308	20476	168	100,8
kültérjesen gondozott	em ²	4680	4059	-621	86,7
Parkerdő-, pihenőerdő-, véderdőterület	em ²	49669	51978	2309	104,6
Egy lakosra jutó gondozott parkterület	m ²	14.5	14.4	-0,1	99,3
Játszóterek száma	db	1638	1536	-102	93,8

5. táblázat: A zöldterületek mennyisége Budapesten. (forrás: Budapest Portál, www.budapest.hu)

Ez ugyan korántsem kívánatos állapot, ám a kevés parkot valamelyest ellensúlyozza a város szellősebb beépítése, melynek eredményeképpen az egy főre eső zöldterület mennyisége eléri a 14 négyzetmétert, valamint hogy a város összesen 8066 hektár területéből 6536 hektár (81%) külterület, melynek 85 százaléka mezőgazdasági művelés alatt áll, többek közt erdő, szőlő és gyümölcsösök, valamint rétek és legelők borítják. Budapest 76,2 km² zöldterülete az általános ajánlásokkal szemben a város területének 14,5 százalékát teszi ki (azaz a hatvani adathoz hasonló), és ebből is csupán 24,5 km² (4,7 %) a városias beépítésű negyedekben jellemző gondozott közparkok aránya – a többi jobbra a város peremterületein elhelyezkedő erdő.

Ezzel el is jutottunk a zöldterületekkel kapcsolatos másik nagy problémához, ez pedig a biológiailag aktív növénytömeg egyenlőtlen eloszlása a városokon belül. Különösen a nagyméretű (1 milliónál nagyobb lélekszámú) metropoliszokra jellemző, hogy kiterjedt peremkerületeik jelentős zöldfelületi aránya összességében tűrhető mutatókat eredményez, miközben a városközpontokban a növényzet gyakorlatilag teljesen hiányozhat. Budapesten az amúgy is alacsony zöldfelület-arány is szélsőségesen egyenlőtlen eloszlásban jelenik meg. A budai hegyek erdőterületei, vagy az olyan nagy kiterjedésű közparkok, mint a Népliget, a Városliget stb. a belváros zölddel való ellátottságán nem segítenek. A pesti belső kerületekben (V., VI., VII., VIII.) az egy főre jutó zöldfelületi arány 5 m² alatt marad, helyenként pedig a fél négyzetmétert sem éri el (VII. kerület). A teljes területhez viszonyítva a Belváros-Lipótvárosban 5,5 %, a Terézvárosban 1,8 %, az Erzsébetvárosban 1,1%, a Józsefvárosban pedig 4,3 % a zöldterületek aránya.

Egy lakosra jutó gondozott parkterület kerületenként (m ²)				
Kerület	2002	2003	Változás 2003-2002	Index (%) 2003/ 2002
I.	34.9	35.3	0,4	101,1
II.	4.2	4.2	0	100,0
III.	25.2	25.2	0	100,0
IV.	10.0	10.7	0,7	107,0
V.	5.1	5.2	0,1	102,0
VI.	1.0	1.0	0	100,0
VII.	0.4	0.4	0	100,0
VIII.	3.7	3.7	0	100,0
IX.	19.9	20.1	0,2	101,0
X.	31.1	31.2	0,1	100,3
XI.	13.3	13.4	0,1	100,8
XII.	8.6	9.5	0,9	110,5
XIII.	14.0	14.4	0,4	102,9
XIV.	39.8	38.0	-1,8	95,5
XV.	14.2	14.4	0,2	101,4
XVI.	8.1	8.2	0,1	101,2
XVII.	10.5	8.3	-2,2	79,0
XVIII.	10.3	10.4	0,1	101,0
XIX.	10.0	10.1	0,1	101,0
XX.	9.7	9.8	0,1	101,0
XXI.	18.2	18.5	0,3	101,6
XXII.	11.0	7.2	-3,8	65,5
XXIII.	2.3	2.3	0	100,0
Budapest:	14.5	14.4	-0,1	99,3

6. táblázat: Az egy főre jutó parkterület mennyisége Budapesten, kerületenként (forrás: Budapest Portál, www.budapest.hu)

Kisebb városoknál is tapasztalható azonban hasonló jelenség, Miskolc esetében például a városhoz tartozó jelentős erdőterületek (Lillafüred) összességében kedvező mutatókat produkálnak, miközben számos városrészben komoly gond a gyalog elérhető zöldterületek hiánya. Éppen ezért, amikor egy nagyváros zöldfelületeinek környezeti szerepét értékeljük, nem pusztán a városterületen belüli arányokat, vagy az egy főre eső zöld mennyiségét érdemes vizsgálni, hanem azt is, hogy a város lakóinak hány százaléka ér el gyalog 15 percen belül legalább egy parkot. Kijevben például csupán a lakosság 47 százaléka ér el negyedórás gyaloglással zöldfelületet, és Pozsonyban is csak 63 % ez az arány – annak ellenére, hogy a szlovák fővárosban igen magas (a terület 60 százaléka) a zöldterületek mennyisége. Ezzel szemben Mad-

ridban például, bár a parkok a városterület 10 százalékára sem terjednek ki, mégis valamennyi lakója talál magának zöldterületet 15 percnyi sétatávolságon belül.

Nem csak a zöldfelületek mennyisége és eloszlása fontos kérdés, hanem a meglevő növényállományok milyensége és állapota is. Könnyen belátható, hogy egy ugyanakkora gyepfelület és egy koros fákból álló állomány nem nyújt azonos környezeti szolgáltatásokat. A kortárs kertépítészeti trendek sajnos előnyben részesítik az épített elemek által meghatározott, jelentős gyepfelületeket kisebb cserjecsoporthoz, dísznövény-együttesekkel és vízfelületekkel kombináló megoldásokat, melyek jelentős esztétikai értékeket hordozhatnak, jótékony környezeti hatásuk mégis csekélyebb, mint egy kiterjedt facsoportokat, esetleg összefüggő, és gyepfelületekkel csak helyenként fellazított fás állományokat tartalmazó parknak. Szerencsés esetben új zöldfelületként hozzájárulhatnak a városi életminőség javításához (pl. Budapesten az Erzsébet téren vagy a Millenáris Park esetében), ahol azonban ez a trend meglevő fák kivágásával érvényesül (pl. Roosevelt tér – Gresham-palota mélygarázsa feletti területen), mindenképpen káros.

Ugyanilyen fontos a meglevő növényzet állapota is. A növények egészségi állapotának értékeléséről Radó Dezső: *A növényzet szerepe a környezetvédelemben* (Levegő Munkacsoport, Budapest, 2001) c. munkájában olvashatunk részletesen, ehelyütt csak nagyon röviden, a növényeket fenyegető legfontosabb veszélyeket említjük meg. A városi fák halmozottan vannak kitéve a különböző környezeti stressz-hatásoknak, ezért kezelésük különösen nagy odafigyelést igényel. A természetes eredetű károsodások (betegségek, viharkárok stb.) ellen megfelelő kertészeti beavatkozásokkal, a fák

Meghaltam

2004 őszén a Rügycskék aktivistái a várost körbejárva „MEGHALTAM” feliratú táblákat helyeztek el az elhalt fákra. Az akció eredményeképpen tavaszra a fák mintegy felét pótolták. Könnyen kivitelezhető bárki számára, csak egy darab fa és festék kell hozzá!

Forrás: Ferjentsik Viola, Rügycskék.

előírás szerinti gondozásával az adott zöldterületet kezelő kertészeti cég gondoskodhat. Ezen károsodásokkal szemben ugyanakkor a szélsőséges városi környezet által már amúgy is legyengített növények sokkal kevésbé ellenállóak, mint a természetes környezetben élő társaik, ezért a betegségek, fertőzések, fizikai károsodások elleni védekezés a környezeti stressz csökkentésével kezdődik. A városi klíma szárazsága,

társulva a lesüllyedt talajvízszinttel, súlyos vízhiányt idézhet elő, különösen a házakkal körülvett, körbebetonozott, sokszor a szükségesnél kisebb vízgyűjtő fatánnal rendelkező – hisz az így megtakarított hely pl. parkolásra kitűnően alkalmas! – utcai fasorok fáinál. Budapesten több tízezer fa próbál több-kevesebb sikerrel túlélni a fasorok szélsőségesen kedvezőtlen viszonyai között. Ezeket a fákat fenyegeti leginkább a téli síkosság-mentesítésre alkalmazott só is. Az olvadó sós hólé beszívárog a talajba, illetve felverődik az útszéli növényzetre, s miközben súlyos károkat okoz az épületekben és magukban a járművekben is, elpusztítja, legyengíti, a betegségekre fogékonyabbá teszi a növényeket. Megoldás lehet a só kiváltása más anyagokkal (kavics, fűrészpor, homok) ahol lehetséges, a fák földlabdájának kiemelése a térszintből (így a szivárgás inkább a fák felől történik, és kevésbé éri el gyökérzetüket a sós folyadék) illetve sövény sorok alkalmazása az úttest felé (ez felfogja a káros anyagok jó részét, és a negatív hatások, az esetleges pusztulás a könnyebben pótolható sövényeket éri). Veszélyes lehet ezenfelül a talaj tömörödése a gyökérzónában. Ezt a fák körüli talaj közvetlen igénybevétele válthatja ki, elsősorban például szabálytalanul parkoló autók, de akár a gyalogos közlekedés által is. Megelőzésére meg kell tiltani – és lehetetlenné kell tenni – a parkolást a gyökérzóna közelében, faveremrácsokkal védeni a fák törzse körüli területet. Nem szabad beaszfaltozni a fák közvetlen környezetét, ahol ez már megtörtént, fel

7. táblázat: A várostűrő fajok

Acer campestre – mezei juhar
Acer platanoides – korai juhar
Ailanthus altissima – bálványfa
Catalpa bignonioides – szivarfa
Celtis occidentalis – nyugati ostorfa
Elaeagnus angustifolia – olajfűz
Fraxinus angustifolia ssp. *Pannonica* – magyar kőris
Fraxinus excelsior – magas kőris
Fraxinus ornus – virágos kőris
Koelreuteria paniculata – csörgőfa
Maclura pomifera – oszázsnarancs
Platanus hybrida – platánfa (legújabb tömeges megbetegedései nyomán ez megkérdőjelezhető)
Populus simonii – kínai nyár
Prunus cerasifera ssp. *Atropurpurea* – cseresznyeszilva
Quercus rubra – vörös tölgy
Robinia pseudoakacia – fehér akác
Sophora japonica – japán akác
Sorbus aria – lisztes berkenye
Sorbus aucuparia – madárberkenye
Sorbus borbásii
Sorbus torminalis – barkóca berkenye
Tilia argentea – ezüsthárs
Tilia cordata – kislevelű hárs
Tilia platyphyllos – nagylevelű hárs

kell bontani az aszfaltréteget, és helyén rácsokat kell elhelyezni. Az elpusztult fákat sürgősen pótolni kell.

Ugyancsak súlyos veszélyt jelentenek az építkezések. A közműépítések során gyakran egyszerűen megsemmisítik, levágják, kikotorják a fák gyökérrendszerét. A közművek nyomvonalának meghatározásakor figyelemmel kellene lenni a fasorok, facsoportok vagy akár egyes jelentős értékű fák gyökérzónájára, az elkerülhetetlen esetekben pedig kertészek bevonásával kell minimalizálni a gyökérzóna veszteségét. A felszíni építkezések is súlyos károkat okozhatnak a fák számára, kellő védelem hiányában (védőkerítések, palánkok) az építkezésen mozgó gépek kárt tehetnek a fák törzsében, koronájában, illetve súlyosan tömöríthetik a talajt. Emellett gyakori a munkagépekből, vagy az építkezések anyagfelhasználásából származó olajos-vegy-szeres szennyeződés is. Ezeket a károkat a kivitelezővel kellene megtéríttetni – így talán nagyobb figyelmet fordítanának a megelőzésre.

A fák eltérő mértékben érzékenyek a fenti hatásokra. Vannak olyan fajok, melyek kisebb környezeti stressz hatására is tartósan károsodnak, más fajok jobban tűrik a városi környezet okozta hatásokat, elsősorban a szárazságot, és a sós környezetet. Ebben az értelemben beszélhetünk ún. várostűrő fajokról. Az ilyen fák tartósan képesek elviselni a sokszor szélsőséges viszonyokat jelentő települési környezetet anélkül, hogy elpusztulnának, vagy egészségi állapotuk látványosan romlana. Különösen alkalmas ilyen szempontból akár fasorokba való ültetésre a szélsőségesen várostűrő bálványfa, az ostorfa, a csörgőfa és a szivarfa de viszonylag jól alkalmazkodnak egyes körtéfafajok, illetve az utóbbi évek kellemes felfedezéseképpen a kőrisek (különösen a magyar kőrís). Parkokban, nagy kiterjedésű zöld területeken más fajok, így a tölgyfajok egyike-másika, juharfajok, hársak is sikerrel ültethetők. Külön kell megemlíteni azokat a fajokat, melyek korábban jellegzetes elemei voltak a hazai fás társulásoknak, illetve kedvelt díszfák voltak, de – nem teljesen függetlenül az emberi tevékenységtől – betegségek és rovarkártevők miatt kiszorultak, vagy kiszorulóban vannak. A – korábban főképpen erdei elegyfaaként előforduló, de olykor parkokban is felbukkanó – hazai szilfafajok eltűnését a 20. század közepén pusztító szilfavésznek köszönhetjük, de hozzájárult az is, hogy az ipar által igényelt fajokból álló telepített monokultúrák kiszorították korábbi élőhelyeinek (pl. keményfás ligeterdők) többségéről. Napjainkban a díszfaként igen kedvelt vadgesztenye került veszélybe, az eredetileg balkáni elterjedésű, de az antropogén globális melegedéssel lassan észak felé hatoló vadgesztenye aknázó moly tömeges megjelenésével – amit a sokszor már augusztus közepén száraz, barna leveleket hullató, szomorú látványt nyújtó vadgesztenye-állományok ékesen bizonyítanak. A vadgesztenyefák ellenálló képességének csökkenésében azonban ugyanilyen fontos szerepe van a légszennyezettségnek és a sózásnak is. Ezen okok (és egy gombabetegség) miatt pusztulnak a platánsorok is. A századforduló kedvelt díszfái úgy tűnik, ma már nem képesek elviselni városainkat.

A városi fák kapcsán érdemes megjegyezni, hogy több tévképzet is él egyes fajok emberi egészségre gyakorolt hatásáról, amit a beruházók vagy az önkormányzatok gyakran próbálnak saját érdekükben meglovagolni és megerősíteni. Ilyen az a viszonylag újkeletű, de széles körben elterjedt ellenérzés, ami a nyárfákat övezi. Különösen az ötvenes-hatvanas években, gyors növekedése miatt előszeretettel ültetett nyárfák valóban viszonylag rövidebb életűek, és idősebb korban ágaik könnyen törnek. Emiatt indokolható lehet a nyárfaállományok fokozatos felújítása, esetleg cseréje, tartósabb, kevésbé balesetveszélyes fajokkal. A nyárfák átgondolatlan, és sokszor beruházásoknak helyet csináló kivágásának alátámasztására (és a lakosság meggyőzése érdekében) mégis leggyakrabban hangoztatott érv, mely szerint a nyárfa „szösz” (valójában repítőszőrökkel ellátott termése) allergiás reakciókat vált ki, vaskos tévedés, és pusztán a növényekkel és a légúti betegségekkel kapcsolatos teljes tudatlanságot bizonyítják. Az allergiát – mely végső soron éppen a zöldfelületek hiányából is fakadó városi légszennyezettségre vezethető vissza többek között – a levegőben lebegő virágpor (pollen) váltja ki, a nyárfa termésének, amelyet mérete folytán be sem lélegzünk, ebben nincs szerepe. Ne dőlünk be, ha az önkormányzat vagy a beruházó a nyárfák allergiát okozó természetére hivatkoznak döntésük során! A nyárfákkal szembeni dühöt tapasztalva a legfrissebb szakirodalmak felhívják a figyelmet azon nyárfajokra, melyek telepítésével kiküszöbölhetők a nyárfa hátrányos tulajdonságai (rövid élettartam, idős korban töredező ágak, szemetelő termés), miközben előnyei – így a gyors növekedés, az intenzív oxigén-produkció és szén-dioxid megkötés, jó várostűrés – továbbra is érvényesülnek.

Egy másik tévedés azonban éppen a fákért aggódókat szokta félrevezetni. Ez a fák visszametszése, amelyet sokan barbár csonkolásként, a fák pusztításaként élnek meg. Ennek célja azonban a fák ifjítása, élettartamuk meghosszabbítása, egyes esetekben pedig kifejezetten egészségügyi szerepe van. A platánok esetében például gyakori, hogy a fát a gnomonia nevű gombabetegség támadja meg, mely a hajtásvégek felől terjed a törzs felé. Ebben az esetben egy erőteljes visszavágás megelőzheti a betegség továbbterjedését, a fa pedig a beavatkozást követően új, egészséges koronát fejleszthet. Ha nem értjük a beavatkozás célját, vagy túlzottnak tartjuk a mértéket, érdeklődünk a beavatkozást végző kertészeti vállalatnál.

2. MI ÁLL A ZÖLDFELÜLETEK FOGYATKOZÁSÁNAK HÁTTERÉBEN?

AZ EDDIG LEÍRT SZÁMOS HASZNUK ÉS ELŐNYÜK ELLENÉRE jelenleg - elsősorban a városokban, de kisebb mértékben a falvakban is - a zöldfelületek növekedésével, fák, fasorok, facsoportok ültetésével éppen ellentétes tendenciáknak lehetünk szemtanúi. Budapesten egyes becslések szerint az elmúlt 13 évben három Városligetnek megfelelő méretű zöldfelület tűnt el, és a trend vidéki városainkban sem sokkal kedvezőbb. Mi az oka a zöldfelületek ilyen mértékű csökkenésének? A jelenség mögött összetett gazdasági, társadalmi és politikai okok állnak, ezért zöldterületeink védelme hosszú távon csak átfogó programokkal valósítható meg.

A zöldfelületek a védelem és a fenyegető veszélyek alapján két csoportra bonthatók, a települések *külterületén*, illetve azok *belterületén* elhelyezkedő zöldfelületekre. Mindkét esetben meg kell különböztetnünk a *közterületen* (többnyire önkormányzati tulajdon), illetve a *magánterületen* található fákat, facsoportokat, biológiailag aktív zöldfelületeket. A közterületek és a magánterületek zöldjeire leselkedő veszélyek sok szempontból hasonlóak, ugyanakkor több ponton különböznek is egymástól, és a rájuk vonatkozó eltérő szabályozás folytán védelmük is más módszerekkel oldható meg.

A külterületi földek a települések azon részei, melyek a település közigazgatási területéhez, a települési önkormányzat hatásköre alá tartoznak, funkciójuk azonban nem lakóövezeti, intézményi, vagy más, intenzív beépítést igénylő célú. A külterületeken leggyakrabban mezőgazdasági területek, illetve természetközeli társulások (legelők, erdők, vizes élőhelyek) találhatók. A külterületeken a besorolás szerinti használathoz szükséges építményeken (pl. egy gyümölcsös esetében szerszámtároló) túl, más lakó, vagy egyéb célú épület nem emelhető, a beépíthetőségi hányad pedig rendkívül alacsony. Ezen területek forgalmi értéke ugyanakkor a parcellázott, belterületi telkekhez képest igen csekély. Ez a helyzet mind az önkormányzati, mind pedig a magántulajdonban lévő külterületi földek esetében komoly veszélyeknek teszi ki a külterületi zöldfelületeket.

A településrendezési tervben külterületként nyilvántartott földrészleteket az önkormányzati testületek saját hatáskörükben (Budapesten a kerületek a főváros jóváhagyásával) belterületbe vonhatják. A belterületbe vonás nyomán a területen olyan beruházások válnak megvalósíthatóvá, amelyek addig nem, a terület piaci értéke ezzel párhuzamosan ugrásszerűen megnő. Ez az önkormányzatokat arra csábítja, hogy alacsony értékű külterületi földjeiket (mezőgazdasági táblákat, erdőterületeket stb.) belterületbe vonják, majd egyben értékesítsék, így próbálván kiegészíteni a település költségvetését, befoltozván az azon tátongó esetleges lukakat. A beruházók ugyanakkor még így is jelentősen olcsóbban és egyszerűbben juthatnak hozzá nagyméretű, egybefüggő, beépíthető belterületekhez, mint ha azt a település addigi belterületén kellene felvásárolniuk. Elsősorban számottevő területigényű nagyberuházások esetében figyelhetők meg a fenti folyamatok, amilyenek a lakóparképítkezések, bevásárlóközpontok, nagy cégek akár nemzetközi, regionális logisztikai központjai (raktárak, elosztóközpontok). Ezek a beépítések a zöldfelületi hányad jelentős csökkenésével járnak, nem ritkán nagyobb facsoportok, egybefüggő fás területek, erdők kiirtásával. Ilyen jellegű beruházásokra Budapest külső, számottevő külterület-álmánnyal rendelkező kerületeiben, a fővárosi agglomerációban, illetve vidéken a nagyobb városok környékén, azok vonzáskörzetében számíthatunk. Érdekes megfigyelni, hogy a belterületbe vont területek általában pontosan megfelelnek egy-egy beruházó előzetes terveiben szereplő építkezések területigényével, az önkormányzatok gyakorlatilag rendelésre vonják belterületbe külterületeiket, nem pedig egy átfogó településfejlesztési terv alapján.

Az önkormányzatok abból a célból is belterületbe vonhatnak földrészleteket, hogy azokat felparcellázva, egyenként értékesítsék reménybeli vásárlóknak. Ilyenkor nem egy nagyberuházó vásárolja fel a területet, hanem az egyes telkek egyéni tulajdonosok kezébe kerülnek. A település efféle növekedése ritkán fakad a településen belüli igényekből, általában kívülről érkező keresletnek tesz eleget az önkormányzat a belterületbe vonással. Természetesen egyetlen önkormányzatot sem lehet rákényszeríteni, hogy végleg eltekintsen a település fejlesztésének ettől az irányától, azonban megfontolandó, hogy hogyan csökkenthetők az ezt kísérő káros folyamatok, a megfelelő övezeti besorolással, a beépíthetőségi hányad alacsonyan tartásával, a belterületbe vonandó terület gondos kiválasztásával és méretének ésszerű korlátok közt tartásával, az építési előírások szigorú betartatásával. A parcellázási célú belterületbe vonásokkal elsősorban üdülőövezetekben találkozhatunk, ahol frissen parcellázott telkeken mindenekelőtt nyaralók építésére lehet számítani (Balatonpart, Dunakanyar stb.) A tőkeerős építkezők gyakran megpróbálják jelentősen túlépíteni az

építési tervben előírtakat, valamint olyan építményeket is megvalósítani, amelyek abban egyáltalán nem szerepelnek (úszómedence, garázs stb.) Az építési engedélytől eltérően, az előírt korlátozásokat semmibe véve megvalósult épületek vagy épületrészek utólagos visszabontása gyakorlatilag soha nem történik meg, részben a törvényi szabályozás, részben pedig a finanszírozási modellek alkalmatlansága miatt.

A belterületté nyilvánítások melletti legfőbb érv általában az önkormányzat számára jelentkező számottevő bevétel. Ez az előny is többnyire csak rövid távlatban mutatkozik, és bizonyítható, hogy az efféle belterületbe vonásokat követő beruházások (lakóparkok, bevásárlóközpontok, egyéni építkezések) általában olyan önkormányzati kötelezettségeket idéznek elő (infrastruktúra-fejlesztés, közutak kezelési kötelezettsége, az egészségügyi ellátás illetve az oktatási rendszer kapacitásbővítése, közvilágítás stb.) amelyek hosszú távon több forrást emészteneek fel, mint amennyi az értékesítéskori bevétel volt. Előfordulhat azonban az is, hogy az önkormányzat nem saját tulajdonú, hanem magánkézben levő külterületek belterületbe vonását hajtja végre. Ez esetben az önkormányzati bevétel minimális, és a módosításból fakadó értékkülönbözöt magántulajdonosoknál csapódik le – miközben a káros következményeket az egész településnek viselnie kell. Ilyen helyzetekben érdemes megvizsgálni a területtulajdonosok és az önkormányzati testület esetleges kapcsolatát. Lehetséges, hogy a tulajdonos(ok) komoly lobbiképeséggel rendelkeznek, és az önkormányzat döntését a nekik kedvező irányba tudják befolyásolni. Nem egyszer a fő tulajdonosok maguk az önkormányzati képviselők, vagy közeli hozzátartozói voltak, s így a testület tulajdonképpen saját gazdasági boldogulását segítette elő a település rovására. Felmerül a korrupció gyanúja is, egy nagyobb tulajdonos anyagi előny biztosításával igyekezhet rábírní a képviselőket a megfelelő döntésre. Különösen erős veszélye van ennek ott, ahol engedély nélküli külterületi építkezések legalizálását igyekeznek elérni a terület utólagos belterületté nyilvánításával.

A települések külterületén álló erdők védelmét az erdőkről és az erdő védelméről szóló törvény szabja meg. Ezen erdők kezelését a területileg illetékes erdőgazdaság, vagy ritkább esetben magántulajdonos végzi, az erdőtörvénnyel összhangban. Az erdőkezelés és gazdálkodás felügyeletét az Állami Erdészeti Szolgálat látja el. Az erdőgazdálkodás hazai gyakorlata az ún. felújító vágásos technikát részesíti előnyben, mely előre meghatározott terv szerint bizonyos erdőterületek két vagy több lépcsőben való ritkítását („megbontás”), majd az ún. véghasználati fázist tartalmazza. Laikus szemmel ez egyszerű erdőirtást, a koros fás állomány eltűnését jelenti. Az erdőgazdasá-

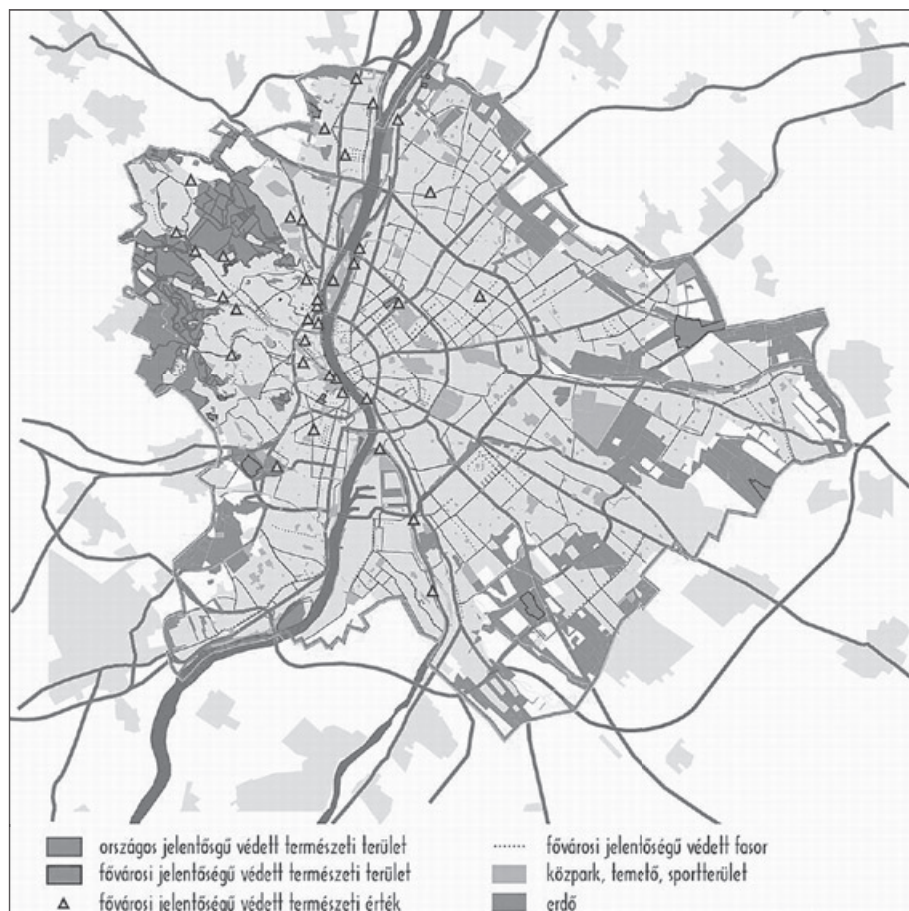
Erdő, erdő, erdő...

Budapest II. kerületében, a Remete-szurdok közelében a tulajdonos külterületi, erdő övezeti besorolású, a Budai Tájvédelmi Körzet területén fekvő telkén nagyméretű földmunkákba kezdett 2004-ben. Korábban már illegálisan, engedélyek nélkül áramot vezetett a telkére, és egy kisebb felvonulási épületet is épített, melyek elbontására, felszámolására kötelezték. Tavasszal ismét munkálatokba kezdett és kivágott nagy mennyiségű fát, sok száz köbméter talajt mozgatott meg. A bejelentés nyomán az illetékes természetvédelmi hatóságnak (Közép-Duna-völgyi Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőséghez), a helyi önkormányzat jegyzőjének és az Állami Erdészeti Szolgálat Budapesti Igazgatóságának bejelentést tettek a tanácsadók, kérve intézkedésüket. A II. kerületi önkormányzat két héten belül határozatban kötelezte a tulajdonost az eredeti állapot helyreállítására, és a területen felállított felvonulási konténerek elszállítására és naponta kivethető 100.000 forintos bírságot helyezett kilátásba. Az erdészeti hatóságot telefonon sikerült utolérni, és tájékoztatták a tanácsadókat, nagy összegű bírságot fognak kiszabni az illegális fakitermelés miatt.

Forrás: Levegő Munkacsoport, www.levego.hu

gok részvénytársasági formában való működése, és az, hogy a tulajdonosi jogokat az ÁPV Rt. gyakorolja, oda vezet, hogy az erdőgazdaságok gyakran az erdők egyéb funkcióit szem elől tévesztve, a megtermelendő profit érdekében, jelentős faanyag-kitermelést végeznek olyan területeken, amelyeknek a települések szempontjából fontos rekreációs, levegőtisztító, pihenő szerepe van. Ez gyakran vezet komoly konfliktushoz a lakosság és az erdőgazdaságok között.

A belterületek esetében nem csak az önkormányzati és a magántulajdonú területek tekintetében van különbség, hanem a levegősebb beépítésű zöldövezetek, és a folyamatos beépítésű belvárosi területeken is más problémák jellemzőek. A zöldövezetekben a legjelentősebb veszélyforrások a közvetlen beépítés, a telekmegosztás, az övezeti besorolás módosítása, amely előrevetíti a későbbi intenzívebb beépítést, illetve a nem lakócélu beruházásokat a lakóövezetekben.

3. ábra: Budapest zöldfelületi hálózata (forrás: a főváros városfejlesztési koncepciója, www.budapest.hu)

Budapest esetében a város terjeszkedése a budai hegyek lejtőin mindannyiunk által jól ismert, látványos folyamat. Ez a jelenség még az érvényes övezeti besorolások megtartása, és az engedélyezett beépítési hányad figyelembe vétele esetén is sajnálatos, és drámai zöldterület-fogyatkozással jár. A budai hegyek régi, századfordulós, illetve a két világháború között épült villái többnyire jelentős méretű park, kert közepén helyezkednek el, és a területre érvényes övezeti besorolásban szereplő beépítési

Zöld telek beépítése

2001-ben építési telekként adta el a XII. kerületi Önkormányzat a Diósárok 48. és 50. házásszámmal elvileg ellátott, közel 200 fát tartalmazó, sűrű erdőt. A szomszédos társasház közös képviselője az építési engedély kézhezvétele után a Levegő Munkacsoporthoz fordult. Tanácsukra a közös képviselő a Főpolgármesteri Hivatal Ügyfélszolgálati Osztályán megnézte a terület keretövezeti besorolását a Fővárosi Szabályozási Keretterven, majd az ide vonatkozó színes rajzrészletből másolatot kért és kapott a Fővárosi Főépítési Irodán. Ennek alapján világossá vált, hogy a terület E-TG, vagyis turisztikai erdő övezetbe van sorolva. A társasház valamennyi lakója által aláírt fellebbezést a közös képviselő személyesen nyújtotta be a kerületi Polgármesteri Hivatalhoz és másolattal a Budapesti Közigazgatási Hivatalhoz. A Levegő Munkacsoport törvényességi óvást nyújtott be az utóbbi hatósághoz, és levélben felhívta a Főpolgármesteri Hivatal Főépítési Irodájának figyelmét az ügyre, segítségüket kérve. Az eredmény az építési engedély visszavonása lett (bár a tulajdonos fellebbezett...)

Forrás: Levegő Munkacsoport, www.levego.hu

hányadot az épületek mérete nem éri el. A fővárosi II. és XII. kerületben tapasztaltak alapján, ezekben a helyzetekben két módon igyekeznek a beruházók, illetve vásárlók az ingatlanok általános értéknövekedésén túl extra haszonra szert tenni. Az egyik a telekmegosztás kezdeményezése, melynek során a területen már álló épület a telek egyik felén marad, a telek méretét úgy szabják meg, hogy az épület még éppen belül maradjon az övezeti besorolás szerinti beépítési hányadon, a megosztással képződő új – immár üres – telken pedig, az ottani fák kivágásával, a zöldfelület csökkentésével új épületet húznak fel. A másik megoldás az eredeti épület részleges vagy teljes visszabontása, és annak méretét jelentősen meghaladó új épület vagy épületek kialakítása a telken. Ekkor a markáns zöldterület-veszteség mellett – melyet tovább súlyosbít, hogy a jogszabály éppúgy zöldfelületként kezel a fűvel részlegesen borított, gépkocsibeállóként használt területet, mintha ott idős faállomány helyezkedne el, s így a fák kivágását az övezeti besorolás nem akadályozza – építészeti értékek is pusztulnak, ami annál fájdalmasabb, hisz a budai hegyek villáinak együttese kiemelkedő építészettörténeti jelentőséggel bír.

Szintén a zöldövezetek problémái között kell említeni, amikor a hagyományosan lakócélu területeken az eredeti funkciótól eltérő beruházásokra kerül sor. Az utóbbi évek egyik mind erőteljesebbé váló folyamata az irodaépületek zöldövezetekbe költözése. A – Budapesten elsősorban a II. XII. illetve III. kerületre jellemző – folyamat eredményeképpen az eredetileg békés, csendes lakóövezetekben mind általánosabbá válik a jelentős gépkocsiforgalmat vonzó irodai funkciók megjelenése, ezek az épületek mind stílusukban, mind pedig méretükben elütnek a környező épületegyütttestől, nemritkán az építési engedélytől jelentősen eltérnek, és általában a telken található fák és zöldterületek fokozott pusztításával járnak. Hasonló – bár a telkek értéke miatt ritkábban előforduló, de nem ismeretlen – jelenség, amikor a lakóövezetekben ipari, (nagy)kereskedelmi létesítmények települnek meg. Ezek, még ha be is tartják az övezeti besorolásban szereplő beépítési hányadot, a „zöldként” számon tartott területeiken tehergépkocsi-fordulókat, parkolóhelyeket, átmeneti hulladéklerakatokat és nyersanyagraktárakat hoznak létre.

A települési terület övezeti besorolásának rendszerében a jogszabályok számon tartják az ún. „IZ”, azaz intézményi zöldterület fogalmát. Ennek célja, hogy a település-rendezési tervekben lehetővé váljon nagy zöldfelületet igénylő intézmények számára fenntartott területek kialakítása. Az intézmények (szanatóriumok, oktatási intézmények stb.) speciális igényeit szem előtt tartva, az IZ övezetben a zöldövezetekre jel-

Amikor a szomszéd vágatna

Egy ügyfél a Csalán Egyesületet azzal kereste fel 2004. októberében, hogy a szomszédja garázsa fölé átlógó diófa védelmében segítsenek. A szomszéd ugyanis feljelentette őket, mert a fa száraz ágai veszélyeztetik a garázsát. A helyszíni szemlénél a tanácsadók meggyőződtek arról, hogy a garázs fölé a szomszéd saját diófaja is rálóg, és ráadásul a panaszos fának nem is voltak komolyabb száraz ágai. A két fél nem tudott könnyen közös hangot találni. A tanácsadó segítségével azonban megtalálták a közös lehetőséget: mindenkinek megfelelő megoldás, ha a diófa száraz ágait rendszeresen levágják. A szakértői metszés elvégzésére alkalmas személy keresésében is a tanácsadók segítettek.

*Forrás: Környezeti Tanácsadó Irodák Hálózata,
<http://www.kothalo.hu/ugytelepszold.htm>*

lemző besorolás szerinti beépítési hányadnál magasabb beépíthetőséget fogadtak el. A jogszabállyal visszaélve rendszeressé vált, hogy az önkormányzatok az IZ besorolású telkeiket felparcellázzák, vagy egyben, lakóparkok kialakítása céljából értékesítsék, fenntartva az övezetre jellemző magasabb (35%-os) beépíthetőséget, így a szellősebb, levegősebb zöldövezetekben, ahol a jellemző beépítés nem éri el a 25%-ot, intenzívebb beépítettségű, fokozott zöldfelület veszteséget előidéző beruházások számára teremtve lehetőséget.

Külön figyelmet érdemel az elfogadott övezeti besorolások módosításának kérdése. A települések lakóövezetei különböző beépíthetőségű zónákra vannak osztva, L6-tól L1-ig, ahol az alacsonyabb szám intenzívebb beépíthetőséget jelent. Míg a zöldövezetekben az L5-ös vagy L6-os besorolás a jellemző, alacsony, max. 25%-os beépíthetőséggel, családiházak, kertek megjelenéssel, az L1 belvárosias, gyakorlatilag – homlokzatok felől legalábbis – folyamatos beépítettséget mutató terület. A beépíthetőség a telkek értékét is befolyásolja, az egyes telkek vonatkozásában a nagyobb beépíthetőség általában nagyobb piaci értéket jelent, jóllehet paradox módon az ingatlanpiacon a magasabb besorolású területek összességében értékesebbek, mivel zöldövezeteként reklámozhatók. Piaci szempontból a legértékesebb, s egy ingatlanforgalmazó álmainak netovábbja tulajdonképpen egy L6-os övezetben elhelyezkedő L1-es telek volna. Mivel a fokozottabb beépítettséggel, és a csökkenő zöldfelületi aránnyal párhuzamosan csökkenő piaci érték csak közép vagy hosszú távon, a beépítettség növekedésével tapasztalható, rövid távon pedig átmenetileg értéknövekedés jelentkezhet, anyagi szempontból az önkormányzat számára megérheti az olyan övezetmódosítás, melynek során magasabb beépíthetőségű övezetbe sorolják át a területet, különösen, ha maga az önkormányzat is jelentős ingatlantulajdonos a területen. Ezek az övezetmódosítások építkezési lázat idéznek elő, amely végső soron a zöldfelületek jelentős fogyásával, és rengeteg fa kivágásával jár.

A fák megbecsültsége sajnos nem csak a jogszabályokban nem jelentkezik, de az általános társadalmi értékhierarchiában is meglehetősen alul helyezkedik el. Sokan inkább csak zavaró tényezőt, szemetelő, allergiakeltő ellenséget látnak bennük, semmint az életminőséget növelő, a környezet állapotát javító értéket. Éppen ezért gyakori, hogy magántelkeken minden látszólagos ok nélkül, szinte „dühből” vágnak ki idős korú, hatalmas fákat. A magyarázatok – melyek egy része elfogadható indokként a vonatkozó jogszabályokban is megjelenik – elképesztően sokszínűek. Az árnyékoló hatástól, a termések és az ősszel lehulló lombok „szemetétől”, a fa egészségi állapota

miatt letörő ágakból fakadó feltételezett veszélyektől, tervezett beruházások (autóbeállók, új épületszárnyak, medencék) akadályozásáig terjedhetnek, vagy egyszerűen csak annyi a gond, hogy a nagy fák nem illenek bele az éppen divatos, Magyarországon idegenhonos dísznövényfajokból, famentes pázsitfelületekből, műkö szökőkutakból, kövezett-betonozott ösvényekből álló kertépítészeti trendekbe. Mivel a fák védelméről szóló kormányrendelet 1999-es módosítása megszüntette a magánterületen álló fák kivágásához a területileg illetékes hatóság (jegyző) engedélyének kötelezettségét, gyakorlatilag semmi nem áll a magántelkeken álló fák kivágásának útjába, azokat ki-ki saját kedve és indulata szerint kiirthatja.

A belvárosi területeken a folyamatos beépítettség miatt – eltekintve a bérházak belső udvarain álló fáktól, kisebb facsoportoktól – gyakorlatilag a közterek, parkok növényállománya jelenti az egyetlen zöldfelületet. Jóllehet például Budapest belvárosa különösen szegény effajta zöld oázisokban, mégis számos esetben a még meglevő néhány zöldterület is veszélybe kerülhet. A közparkok növényzete a belvárosban leggyakrabban a mindent elsőprő mélygarázsépítési hullámnak esik áldozatul. Jóllehet a nagyvárosok közlekedési gondjainak megoldására ma már világszerte inkább a gépjármű-forgalom külső övezetekben való feltartóztatását, P+R parkolóknak való megállítást, a tömegközlekedési kapcsolatok javítását és a belvárosok forgalomcsillapítását alkalmazzák, Budapesten az elmúlt években ért csúcspontjára a forgalomvonzó hatású belvárosi mélygarázsprogram. A fővárosban mélygarázs épült a Roosevelt tér alá, több mint 40 fa kivágásával, az Erzsébet téren, a Szabadság téren, a Szent István téren, tervek vannak a Liszt Ferenc tér, a Jókai tér, a Honvéd tér, a József nádor tér, az Olimpiai park, a Hunyadi tér, a Nagymező utca „mélygarázsosítására”, hogy csak néhány belvárosi példát említsünk. Gyakorlatilag valamennyi zöldfelületünk veszélyben forog, alig-alig van olyan parkosított tér, közpark, amelyre egy beruházó előbb vagy utóbb szemet ne vetne. A belsőkerületi önkormányzatok nem rendelkeznek számottevő értékesíthető, belterületbe vonható földterülettel, így a költségvetés lukait más módon igyekeznek befoltozni – a közparkok értékesítésével, vagy használatba adásával, leggyakrabban mélygarázsok céljára. A garázsok építésének első lépéseként kivágják a területen álló fákat, és az eredetit megközelítő állapotot minden ígéret ellenére sem lehet visszaállítani, nem csak azért, mert a 60-80 éves fák pótlására ültetett csemeték 60-80 év múlva érik el azt a lombkoronatömeget, amelyet a terület veszített, hanem mert a mélygarázsok tetején levő 1-1,5 méteres földtakaró eleve alkalmatlan komoly fák nevelésére, legfeljebb cserjék, kisebb díszfák ültethetők. Az önkormányzatok ilyenkor egyébként igencsak ötletesek a kivágási indokok sorolásában, a fák „szemetelésétől” az árnyékoláson át allergén hatásukig mindenre hivatkoznak, leggyakoribb érvük mégis a fák leromlott egészségi állapota és baleset-

veszélyes volta. Ezt az érvet ritkán támasztja alá kertészeti szakvélemény, ha mégis, az önkormányzat által megrendelt, általában vele szerződéses viszonyban álló – tehát tőle függő – kertészeti céggel készített szakvélemény valóságtartalma nemegyszer megkérdőjelezhető. Előfordul, hogy egyetlen elszáradt ág által jelentett balesetveszélyre hivatkozva rendelik el teljes fák kivágását.

Nem csak a mélygarázsok építése jelenthet veszélyt a belvárosi terek zöldfelületeire. A Hunyadi tér jelenleg közparkként funkcionáló területének jelentős részére például bevásárlóközpontot (és természetesen ehhez kapcsolódó mélyparkolót) álmódott az önkormányzat. A IX. kerületi Markusovszky tér zöldje helyére kulturális funkciójú épületegyüttest terveztek, a zöldterület-veszteséget a jelenlegi Multiplex (egykori Kinizsi ill. Blue Box mozi) helyén pótolták volna. A két terület mérete között szembeötlő különbség van.

A zöldfelületként megmaradó területek sincsenek azonban teljesen biztonságban. A parkok kezelését többnyire az önkormányzatokkal szerződéses viszonyban álló kertészeti cégek végzik. Előfordul, hogy ezek a cégek a kertészeti tevékenység mellett

Egy pesti bérházudvar fáinak viharos története

A VIII. kerület, Rákóczi út 61. sz. házban egy lakó megelégtelte, hogy a társasház udvarán álló terjedelmes bálványfák beárnyékolják a lakását. A társasház képviselője csináltatott is a fákról egy erdészeti szakvéleményt. A szakvélemény önmagában megállta volna a helyét egy erdőben, ahol a fák termesztése és hasznosítása a cél. Ezek azonban egy udvaron álló fák, tehát kertészeti szakvéleményt kívánnak, nem értelmezhetők olyan fogalmak, mint vágásérettség. Az erdészeti szakvélemény vágásra ítélte volna a fákat. Már majdnem meg is jelentek a fűrészes emberek, amikor az egyik lakó aláírásgyűjtésbe kezdett a lakók között a fák érdekében. Gyűltek is az aláírások, miközben a közös képviselő az önkormányzat hatósági és építési főosztályához fordult, kérve a fa kivágásának engedélyezését. Az önkormányzat azonban a társasház közgyűlésének döntéséhez kötötte a fák kivágását és az erdészeti szakvéleményt figyelmen kívül hagyta, mivel nem erdő nő a ház udvarán (az ugyanis 1 Ha-nál nagyobb fás területet jelent), és kertészeti szakvéleményt irányzott elő. Ez el is készült dr. Radó Dezső tollából, előírva a fák szakszerű metszését, koronaalakítását, hogy még sokáig díszlegessenek. A közgyűlést is megtartották, a fák sorsának megvitatásakor azonban az ülés nem volt határozatképes. Így a fák megmenekültek.

Forrás: Levegő Munkacsoport, www.levego.hu

Néhány példa a szegedi zöldterület-kezelési gyakorlatból (1.): Széchenyi tér

A kilencvenes évek második felében figyeltünk fel arra a korábban nem tapasztalt jelenségre, hogy a park- és fasor-rekonstrukció címén végrehajtott zöldterület-felújítások milyen rengeteg fa kivágásával és hatalmas lombfelület-vesztéssel járnak csaknem minden esetben. (A Stefánia lett az első áldozata ennek az újfajta „szemléletnek” még 1996 környékén, amikor az országosan ismert park faállományának közel felét, cserjeállományának pedig nagy részét elvesztette a beavatkozások következtében.)

A kivitelező cég (a közterület-fenntartást végző kht., mely egyébként 100%-ban az önkormányzat tulajdona) rendre azzal érvelt a drasztikus beavatkozások mellett, hogy az adott tér/park stb. faállománya előregedett, az egyedek legyengültek és/vagy betegség támadta meg őket, aminek következtében azok balesetveszélyesek. „Cseréjük” fájdalmas bár, de elkerülhetetlen és régóta esedékes. Először nehéz erre mit mondani laikusként, mégiscsak a cég növényvédelmi szakembere nyilatkozik – még ha furcsállja is az ember, hogy minden esetben az akciót bonyolító (így abban anyagilag jócskán érintett) cég egyik vezetője érvel a minél nagyobb szabású beavatkozás mellett. Aztán az adott fafajra jellemző életkori sajátosságok és a törzsátmérő Radó-féle adataiból kiderült, hogy a fák túlnyomó többségénél előregedésről még egyáltalán nem beszélhetünk. A kitermelések során pedig azt tapasztaltuk, hogy a fák többsége korhadásnak és betegségnek a legkisebb jelét sem mutatja – legalábbis a külső szemlélő számára. Így született meg az az elhatározás, hogy a Széchenyi tér 2001-ben beharangozott, még az eddigieknél is brutálisabb rekonstrukciója mögé nézünk, és megpróbáljuk kideríteni, hogy mi is van a háttérben. A terv néhány év alatt a város főtere híres főfasorának 75%-át ítélte kivágásra, a tér egészét tekintve csaknem száz platánt és hársat – nem beszélve most az egyéb fafajokról. (Mindebből több mint hatvanat egyetlen év alatt!)

Hosszas huzavona után sikerült keresztülvinni, hogy az általunk felkért független soproni szakértők bevizsgálhassák (ún. elektroakusztikus üregvizsgálattal) az akkor (2004-ben) még meglévő, kivágásra ítélt fákat. A vizsgálat (sajnos vagy szerencsére?) az általunk várt eredményt hozta: a kitermelésre szánt fának csupán kis hányadánál találta indokoltnak a vágást a növényegészségügyi vizsgálatot végző soproni cég...

Forrás: Szentistványi István, Védegylet szegedi csoport

Néhány példa a szegedi zöldterület-kezelési gyakorlatból (2.): Erzsébet liget

A város tüdejének is gyakran nevezett újszegedi Erzsébet liget is „helyi jelentőségű természeti területté” lett nyilvánítva (56/2001.) - anélkül, hogy a terület növényállományáról bárkinek is (illetékes irodák, jegyző, főkertész, kezelő cég) pontos adatai (térkép, növényjegyzék, fakataszter) lettek volna. Az eljárás során kiderült, hogy a „helyi védettséggel” járó kötelezettségeket az önkormányzat és a kezelő cég saját magára egyáltalán nem tekinti kötelezőnek. Így fordulhat elő, hogy a Ligetben a legkülönbébb erdészeti és kertészeti beavatkozásokra kerüljön sor, mindenfajta kontroll nélkül, hatalmas lombfelület-vesztéséget előidézve ezzel évről-évre. Az alábbi példák csak a 2004-es évből valók és 250 ligeti fát érintenek...

Egy februári határozat alapján 179 fa kivágására kért (és kapott) engedélyt a zöldterületeket kezelő kht. „szárazfa-kivágás” címén: hiteles térképmásolat és a kivágandó fák listája nélkül. Látva a volt vidámpark területén megjelölt hatalmas (még megmaradt) tölgyeket, ügyféli jogállásunkból eredően megkértük az érintett területre vonatkozó fakivágási engedélyeket, melyeket (többszöri elutasítás után) mintegy fél évvel később meg is kaptunk... (A kht. természetesen még a határozatban szereplő pótlási kötelezettséget sem gondolja komolyan: a cég erdészeti vezetője később levélben kéri a határozat pótlási részének törlését. A nagy lombfelületet biztosító fák indokolatlan kitermelését ugyanakkor azok csemetékkel történő pótlása sem menti: a veszteség a Radó-féle értékszámítás alapján pontosan kiszámítható.)

Az előbbtől teljesen függetlenül a nyár elején a kezelő cég újabb 72 fa kivágására kért engedélyt, ezúttal a Liget másik felében, „park-rekonstrukció” címén. A munkálatok júliusi megkezdésekor sikerült a fakivágási határozatot megszerezni (informális úton, mert az illetékes iroda annak bemutatását akkor még megtagadta), melyből kiderül hogy a cég még a kiadás időpontját sem várta be, nemhogy a 15 napos fellebbezési időt. (Ugyanezt tapasztaltuk egyébként az összes többi esetben is: a Tisza Lajos körúti fasor fakivágásainál éppen úgy, mint a Bertalan híd újszegedi hídfőjénél végrehajtott fakitermelések során.)

A Védegyelet megfellebbezte a jegyzői határozatot, amit a másodfokú hatóság megsemmisített, megalapozatlannak és jogszabálysértőnek minősítve azt. A határozat nem vette ugyanis figyelembe, hogy az 56/2001. helyi rendelet alapján helyi védettség alá tartozó területen csak a fák biológiai pusztulása esetén adható fakivágási engedély, illetve, ha azok a környezetre károsodással járó veszélyt jelentenek. Nem vette továbbá figyelembe azt sem, hogy védett természeti terü-

leten (a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. Törvény 38.§-a alapján) fák kivágásához az erdészeti hatóság szakhatósági hozzájárulását is be kell szerezni. A kérdéses fákat a kht. még a felfüggesztés előtt kitermelte, így hiába kötelezte a másodfokú hatóság új eljárás lefolytatására az önkormányzatot. Mégis nagyon fontos eredménynek tartjuk a döntést, mert a komoly sajtóvisszhangot kapott esemény kapcsán nyilvánvalóvá vált, hogy igenis lehetséges civil kontroll, illetve sorozatos jogszabálysértés esetén az önkormányzat is felelősségre vonható!

Ugyanekkor zajlott a Kállay ligetként ismert kiserdő ügye is, ahol az önkormányzat megbízásából ISPA-pénzen csatornázó és a ligeten át utat építő Víziközmű Rt. tartotta felesleges időhúzásnak a lakosság és a civil szféra korrekt tájékoztatását – csakúgy mint a területileg érintett erdészeti hatóságot. Ez volt az első igazi lakossági megmozdulás ilyen ügyben Szegeden. A kiserdő épségét nem tudták végül itt sem megvédeni, de az Állami Erdészeti Szolgálat első fokon elmarasztalta a kivitelezőt és büntetést szabott ki a jogtalan beavatkozások miatt.

Forrás: Szentistványi István, Védegylet szegedi csoport

Néhány példa a szegedi zöldterület-kezelési gyakorlatból (3.):

Fák, fasorok cseréje

Nem csupán a tervező és a kivitelező üzleti érdekeltsége állhat az egyébként egészséges, nagy lombkoronával rendelkező utcai sorfák vagy fasorok részleges vagy teljes cseréje mögött: gyakran hivatkozik az önkormányzat ún. „esztétikai szempontokra” is, amikor a nagy lombtérfogató fák zavarják a felújított épületekre való rálátást. Ezt persze így nyíltan csak ritkán mondják ki, ezért is értékes az alábbi két példa, melyekben kendőzetlen őszinteséggel fogalmaz a felterjesztő.

Az egyik a szegedi Gőzfürdő felújításához kapcsolódik, amikor a fürdő és a szomszédos társasház elől távolítottak el hatalmas japánakác és ostorfákat, hogy a tervező által megálmodott gömbkőrisek kerüljenek majd az épületek elé, melyek nem zavarják a városképet. A fakivágási engedély (mely ez esetben is későbbi datálású, mint a fakivágás maga) a tervezett díszburkolatra hivatkozik, míg a kézi vezérlésű helyi sajtó így fogalmaz: *„Másodlagos, de nem elhanyagolható szempont, hogy a följújított műemléképület homlokzatát eltakarták a terjedelmes lombkoronák.”*

Hogy ez nem valami elszigetelt, hanem országos jelenség, arra álljon itt egy kiskunhalasi példa is, melyre az ottani környezetvédők hívták fel a figyelmünket. A Szélkiáltó Egyesület 2005. januárjában három héten át demonstrált gertyákkal és mécsesekkel a kivágásra ítélt ostorfasor megtartása mellett. Hogy mi-

ért volt szükség a fasor cseréjére, azt a polgármester bizottsági előterjesztéséből egyértelműen megtudhatjuk:

„Formájában és nagyságában az utca képéhez illő fajaj kiválasztásával lehetőség lenne néhány év alatt az eddigi, olykor elhanyagoltnak tűnő ostorfasor képét átformálni. Mód nyílna arra, hogy az utcai sorfák, a mögöttük lévő felújított épületekkel egységes képet alkossanak, kiemelve az épített környezet szépségét, nem eltakarva, elrejtve azt. (...) A gömbkőrist várostűrő képessége, valamint kifejelett állapotú nagysága alkalmassá teszi a Köztársaság utca ezen szakaszán a fásítási probléma hosszabb távú megoldására.”

Forrás: Szentistványi István, Védegylet szegedi csoport

facsemete és dísznövény-forgalmazással is foglalkoznak, így számukra üzletileg jobban megéri a teljes parkfelújításra rávenni az önkormányzatot, amely eleve nagyobb volumenű megbízás, ráadásul ideális esetben a saját maguk által forgalmazott facsemeték és dísznövények felhasználásával végezhetik. A parkgondozás, parkkarbantartás ehhez képest nem túl jó üzlet.

A fákkal kapcsolatos hozzáállás jól lemérhető azokon az eseteken, ahol bérházak belső udvarainak fái kerülnek fűrész alá. A belső udvar az általában társasházi formában működő lakóközösség tulajdonában, tehát magántulajdonban van, ilyenformán ezen fák kivágására a magánterületen álló fákra vonatkozó szabályozás vonatkozik, a külső beleszólás – a környék lakói vagy az önkormányzat részéről – lehetőségei tehát igencsak csekélyek. A konfliktusok a lakóközösségen belül szoktak kibontakozni, amikor a lakók egy része az ismert érveket (árnyékolás, szemetelés, madarak megtelepedése stb.) hozza fel a fa kivágása mellett, mások viszont szeretnék megőrizni az udvar zöldjét, fáit.

3. A FÁK VÉDELMÉRE VONATKOZÓ JOGI SZABÁLYOZÁS

A JOGRENDSZER CSÚCSÁN ÁLLÓ ALKOTMÁNYBAN (1949. évi XX. törvény) a fák védelméről szóló konkrét rendelkezést a téma specialitása miatt – természetesen – nem találunk. Az alaptörvényünkben a fákra általános szabályok vonatkoznak, azokat a minket körülvevő természetes és épített környezet részének tekinti. Ahhoz, hogy megérthessük a jogi szabályozás sajátosságait, tisztában kell lennünk azzal, hogy mit jelent az állami felelősségvállalás, a védelem, a megelőzés és a megőrzés a környezethez való jogunk vonatkozásában. Az Alkotmány adja meg a szabályozás, a fákkal kapcsolatos jogi gondolkodásmód hátterét is. Éppen emiatt szükséges megvizsgálni, hogy mit is jelent a környezethez való jog, kinek és milyen formában teremt kötelezettségeket.

A környezethez való jog két különböző helyen jelenik meg a Magyar Köztársaság Alkotmányában. Az általános rendelkezések közt kapott helyett a következő paragrafus:

„18. § A Magyar Köztársaság elismeri és érvényesíti mindenki jogát az egészséges környezethez.”

Az alapvető jogok és kötelezettségek című fejezetben a környezethez való jog az egészséghez való jog biztosításának eszközeként jelenik meg.

„70/D. § (1) A Magyar Köztársaság területén élőknek joguk van a lehető legmagasabb szintű testi és lelki egészséghez.

(2) Ezt a jogot a Magyar Köztársaság [...] a természetes környezet védelmével valósítja meg.”

Az Alkotmány sem arra vonatkozóan nem tartalmaz konkrét előírásokat, hogy mit is kell egészséges környezetnek tekinteni, sem azt nem mondja meg, hogy mindezeket miként kell biztosítani, mit jelent ezek aprópénzre váltása, alkalmazása.

Az Alkotmánybíróság határozataiban¹ került kibontásra ezen rendelkezések tartalma. Az Alkotmánybíróság kifejti, hogy a környezethez való jog olyan alapjog,

1 28/1994. AB határozat, 48/1997. AB határozat

amelynek intézményi oldala túlnyomó. Az államnak egy olyan intézményi (jogszá-bályi és szervezeti) háttérrel kell kiépítenie, amely alkalmas arra, hogy ezen jogok érvényesülését mindenki számára biztosítsa. Egy ilyen jogi szabályrendszerben tulajdonképpen semmi sem lehet jogszerű, ami nem környezetbarát. Valójában nem a környezethez, mint olyanhoz való jogunkat teremti meg az Alkotmány, hanem azt a lehetőséget, hogy azt megvédhessük. A lehetőség e jogi és szervezeti háttér követelésére mindenkié, állampolgárságra való tekintet nélkül. Az egészséges környezet ezen határozatok alapján a mentális és fizikai egészséget egyaránt jelenti, így válik lehetővé a természet esztétikai, rekreációs értékeinek védelme.

Az alapjog az állam környezetvédelemre vonatkozó kötelezettségeinek teljesítéséhez fűződő garanciáinak megteremtésére irányul. Az államnak törvényi és szervezeti garanciákat kell nyújtania, ez jelenti elsősorban a környezethez való jogunk érvényesülését. A szabályozás védelmi funkciója elsődleges, vagyis egy olyan intézményrendszer kiépítése szükségeltetik, mely alkalmas arra, hogy számunkra biztosítsa az egészséges környezetet, többek közt azáltal, hogy a természetes és épített környezetet védi.

A 996/B/1990. AB határozat értelmében az állam a környezetvédelem elvi alapjainak és módszereinek megválasztásában szabad, s szabad annak meghatározásában is, hogy a környezethez való jog tartalmát adó sajátos állami kötelezettségből milyen konkrét jogalkotási és kormányzati teendők származnak. Ám nem élvez szabadságot abban, hogy a környezet állapotát romlani engedje, vagy akár csak ennek kockázatát is vállalja. Ennek oka az, hogy a természetben okozott károk véges javakat pusztítanak, a hatások sok esetben jóvátehetetlenek. A védelem elmulasztása visszafordíthatatlan folyamatokat indíthat el. A határozat leszögezi, hogy nem engedhető meg olyan minőségi és mennyiségi hullámváz, amely a kulturális, szociális javak esetében előfordulhat, ahol a korábbi megszorítások a későbbiekben orvosolhatóak. A megelőzésnek mindig elsőbbsége kell hogy legyen, és nem lehet visszalépni a preventív szabályoktól a szankciókkal biztosított utólagos intézkedések felé.

Az Alkotmánybíróság szerint az állam a természetvédelem jogszabályokkal biztosított szintjét nem csökkentheti, kivéve, ha ez más alapjog vagy alkotmányos érték érvényesítéséhez elkerülhetetlen. A védelmi szint csökkentésének mértéke az elérni kívánt célhoz képest ekkor sem lehet aránytalan². A védett területek tekintetében ez például azt jelenti, hogy a már elért védelmi szintet csak akkor szabad csökkenteni, amennyiben az elkerülhetetlen szükségesség indokolja, és az így elérni kívánt cél arányban áll a védelem csökkentésével okozott értékvesztéssel. Vagyis van lehetőség a védelmi szint csökkentésére, de erre csak akkor kerülhet sor, ha alanyi alapjog korlátozásának is helye lenne. Azok az indokok azonban, melyek elfogadhatóvá, indokoltá teszik ezt az áldozatot, nem lehetnek pusztán gazdasági, gazdaságossági

szempontok. Nem elfogadható indok egy autópálya megépítése egy nemzeti parkon keresztül csak azért, mert egyenesen vezetve sokkal olcsóbb lenne, mint kikerülve a védett területeket és védőzónáit.

A környezethez való jog tehát alapvetően olyan kötelezettséget telepít az államra, amelyben annak egy olyan intézményrendszert kell kiépítenie és működtetnie, amely alkalmas arra, hogy az egészséges élethez szükséges természeti alapjait fenntartsa. A következőkben az kerül bemutatásra, hogy jelenleg milyen jogszabályi és szervezeti háttérrel találkozhatunk a fákat illetően, és azok milyen eszközökkel, mennyiben szolgálják a tényleges védelmet.

A jelenlegi szabályozás alapja a környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény (a továbbiakban: Ktv.). Ez foglal keretbe minden más környezetvédelmi jogszabályt. A törvény preambuluma kimondja, hogy a természeti örökség és a környezeti értékek a nemzeti vagyon részei, amelyeknek megőrzése és védelme, sőt, minőségének javítása alapfeltétel az élővilág és az ember élete szempontjából. E védelem elmulasztása nem csak a jelen, hanem a jövő nemzedékek létét és számos faj fennmaradását is veszélyezteti. Vagyis a Ktv. az alkotmányos alapokon építkezve fektette le az intézményi védelem jogi szabályait.

Egyre erősödő követelmény az érintett és megfelelően informált társadalom bevonása a döntéshozatalba. A társadalom egésze és egyénei a környezeti ártalmak elszívásai, így bevonásuk a döntések előkészítésébe, azok meghozatalába, és ellenőrzésébe nem maradhat el. A környezet megóvása közös érdek, amelyben mindenki érintett, így befolyását is indokoltan kívánja érvényesíteni. Ennek az elvnek az elfogadását és érvényesülésének biztosítását kívánta elősegíteni a „környezeti ügyekben az információhoz való hozzáférésről, a nyilvánosságának a döntéshozatalban való részvételéről és az igazságszolgáltatáshoz való jog biztosításáról” szóló, Aarhusban, 1998. június 25-én elfogadott Egyezmény”. Ez a 2001. évi LXXXI. törvénnyel vált a magyar jogrendszer részévé, és a Ktv-vel együtt hivatott biztosítani a társadalmi részvételt jogi háttérrel.

Amikor társadalmi részvételről beszélünk, akkor a következő elemek kerülhetnek szóba:

- a) Az információhoz való jog,
- b) Részvétel a jogszabályalkotásban,

- c) Részvétel a közigazgatási döntéshozatalban, az egyedi esetre is vonatkoztatva, valamint részvétel a környezetvédelmi ellenőrzésben és a jogérvényesítési folyamatokban,
- d) A jogorvoslathoz való jog, perlési jog,
- e) Valamint a környezetvédelmi egyesületek jogai, lehetőségei.

Ahhoz, hogy megfelelő, a környezet érdekeit, saját létfeltételeinket szem előtt tartó döntéseket hozhassunk, pontos ismeretekkel kell rendelkezünk mindarról, amely minket vagy környezetünket érinthet. Nem csak a jogalkotónak van szüksége megfelelő adatokra ahhoz, hogy indokolt és szakmailag elfogadott szabályozást építhesen ki, hanem számunkra is jelentőséggel bírnak ezek az adatok, mindennapjainkban is. Az információhoz jutás két oldala különíthető el. Az aktív oldal azt jelenti, hogy a társadalmat rendszeresen tájékoztatni kell a környezet állapotáról, a passzív információs jogok alapján pedig bárki kérhet információt anélkül, hogy ennek okát, célját meghatározná.

Éppen ezért a Ktv. pontosan megfogalmazza, hogy mindenkinek joga van a környezetre vonatkozó tényeknek, adatoknak, így különösen a környezet állapotának, a környezetszennyezettség mértékének, a környezetvédelmi tevékenységnek valamint a környezet emberi egészségre gyakorolt hatásainak megismerésére (Ktv. 12. § (1)). Az információhoz való jog nem kerül ebben a részben kimondásra, és szabályai is csak a Ktv. más rendelkezéseivel, különösen a VIII. fejezettel (Az állampolgárok részvétele a környezetvédelemben) együtt értelmezhető a társadalmi részvétel egyik elveként.

A passzív információhoz való jog egyik legnagyobb kérdése, hogy mit is tekintetünk közérdekű adatnak, és azokhoz miként tudunk hozzáférni. Bár a szabályozás törekedett arra, hogy európai tekintetben is korszerű legyen, a gyakorlatban nem működnek problémamentesen az előírások. A különböző hatóságok közt nincs egyetértés, hogy mely adatokat kell közérdekűnek tekinteni, és melyeket nem, beleütközhetünk az üzleti titok oly' gyakran előráncigált fogalmába, vagy szembesülünk azzal, hogy egy nem rendezett, számunkra egyáltalán nem érthető adathalmazzal nem megyünk sokra. Pedig mind a magyar, mind pedig a külföldi szabályozások egyértelműen hangsúlyozzák, hogy nem elegendő adatok halmazát átadni, azt oly módon kell rendszerezni, átdolgozni, hogy érthetővé váljon, ha lehet, mindenki számára.

Az aktív információhoz való jogérvényesülését a környezetvédelmi miniszter évente, a kormány két évente megejtett beszámolója jelenti, melyben az ország környezeti állapotának változásáról illetve a Nemzeti Környezetvédelmi Program alakulásáról számolnak be. Jó tudni, hogy a települési önkormányzat a lakóhelyi környezet alakulásáról szükség szerint, de legalább évente egyszer tájékoztatja a lakosságot.

A városi fákkal kapcsolatos eseményekről, általában azok kivágásáról legtöbbször csak akkor értesülünk, amikor már késő. Pedig ezekről, elvileg, tudhatnánk. Sőt, valószínűleg gyakorlatilag is, ha vennénk a fáradságot és bemennénk egy-egy önkormányzati testületi ülésre, (amely főszabályként nyilvános) vagy figyelemmel kísérnénk az önkormányzati jogalkotást. **Egy-egy fa, vagy fasor eltüntetése, a kivágott fák pótlása mind-mind önkormányzati döntés, ha az közterületen történik.** Döntéseik pedig az önkormányzati testületi üléseken születnek.

A közvetlen környezetünkben történő beruházásokról, a minket érintő helyi jogszabályokról az önkormányzat a helyben szokásos módon ad hírt. Ez jelentheti a helyi lapban való megjelenést, vagy a polgármesteri hivatalban a hirdetőtáblán elhelyezett hirdetményeket. **Pontos és friss információkkal csak akkor fogunk rendelkezni a lakóhelyünket illetően, ha rendszeresen szemrevételezzük ezeket a hirdetményeket.** A helyben szokásos módon való kihirdetések hatékonyságán még van mit javítani.

Mindenkinek joga van arra, hogy környezetveszélyeztetés, környezetkárosítás vagy környezetszennyezés esetén a környezethasználó és a hatóságok figyelmét erre felhívja. (Ktv. 97. §) Az erre vonatkozóan írásban tett felhívásra a hatáskörrel rendelkező szerv intézkedésének megtétele mellett a törvényben előírt határidőn belül (30 nap) érdemi választ köteles adni. Eszerint bárki bejelentést tehet, és ami nagyon fontos, visszajelzést is kell hogy kapjon a megtett intézkedésekről. Ez jelenti a garanciát arra, hogy az írásban tett bejelentéseket komolyan vegyék. Ez persze nem jelenti azt, hogy a hatóság gyorsan, és a természet érdekeit messzemenően szem előtt tartva fog cselekedni.

Felmerülhet a kérdés, főleg a környezetvédelmi intézményrendszer majdhogyanem évenkénti átalakításai miatt, hogy vajon mikor, melyik hivatalhoz kell fordulni. **Ha nem is vagyunk biztosak a dolgunkban, akkor is tegyük meg inkább a bejelentést, és ne tartsunk az elutasítástól.** Az elvben az ügyfélért működő közigazgatásban, ezekben az ügyekben a hivatalokat **áttételi kötelezettség** terheli, vagyis ha nincs hatáskörük vagy illetékességük egy ügy kapcsán, akkor kötelesek azt továbbítani a hatáskörrel illetve illetékességgel rendelkező hivatalnak.

A jogalkotási folyamatban való részvétel magában foglalja a jogalkotásban való közvetlen részvételt (jogszabályok véleményezését stb.), a népszavazást, népi kezdeményezést, a közmeghallgatást, tanácsadó testületek létrehozását és az Alkotmánybíróság eljárását. Ezek részletes tárgyalása meghaladja e kiadvány kereteit. Ennél sokkal fontosabb a döntéshozatalban való közvetlen részvétel, ami több fellépési lehetőséget is rejt magában.

Ezek kollektív lehetőségek, vagyis a környezetvédelmi társadalmi szervezeteket illetik meg elsősorban. Ezen civil szervezeteket a Ktv. 99. § alapján *eljárás-kezdemenyezési jog* illeti meg, a környezet védelme érdekében, környezet-veszélyeztetés, környezetszennyezés, vagy környezetkárosítás esetében. Ekkor az állami szervtől, önkormányzattól a megfelelő, hatáskörébe tartozó intézkedés megtételét kérhetik. A *perlési jog* már ennél is több, akkor a környezethasználó ellen pert is kezdeményezhetnek, amelyben kérhetik a bíróságtól, hogy az a veszélyeztetőt tiltsa el a jogsértő magatartástól, a működéstől, illetve kötelezze a kár megelőzéséhez szükséges intézkedések megtételére.

A környezetvédelmi érdekek képviselőit létrehozott egyesületek és társadalmi szervezeteket a környezetvédelmi államigazgatási eljárásokban, működési területükön az ügyfél jogállása illeti meg. Ezen ügyféli jogállás pontosabb terjedelmét igyekezett meghatározni a 2004. évi I. számú jogegységi döntés, mely - leegyszerűsítve - minden olyan eljárásban lehetővé tette a civil szervezetek számára a részvételt, amelyben a környezetvédelmi hatóság is jelen van.

A természet védelmének alapvető szabályait a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény fekteti le. E jogszabály preambuluma a természeti értékeket és természeti területeket a nemzeti vagyon sajátos és pótolhatatlan részeinek tekinti, melyek fenntartása, megóvása, állapotának javítása a jelen és a jövő nemzedéke számára való megőrzésük számára egyaránt nélkülözhetetlen.

A természet önmagában véve is védelem alatt áll, mégpedig különösen akkor, ha az minél közelebb áll a természetes állapothoz. Ez az általános védelem általános előírásokkal is párosul. Ennél azonban nagyobb jelentőséggel bír számunkra a **kiemelt oltalom**. Ez a kiemelt oltalom a **védetté nyilvánítással** jön létre. Kiemelt oltalmuk biztosítása érdekében védetté kell nyilvánítani a tudományos, kulturális, esztétikai, oktatási, gazdasági és más közérdekből, valamint a biológiai sokféleség megőrzése céljából – többek közt – az arra érdemes vadon élő szervezeteket, életközösségeiket, továbbá termő-, tartózkodó-, élőhelyeiket,... és egyes növényeket, növénycsoportokat³. Vagyis védetté nyilvánítható maga a fa is, vagy az a terület, melyen található.

3 Emellett kiemelt oltalomban részesülhetnek még a régi hazai háziállat- és növényfajok, fajták és változatok; a természetes és természetközeli tájak, tájrészletek; a növénytelepítések, így különösen a parkok, az arborétumok, a történelmi vagy botanikus kertek; az élőállatgyűjtemények; a földtani képződmények és alapszelvények, ásványok, ásványtársulások, ősmaradványok; illetve ezek lelőhelyei; a felszíni, felszínalaktani képződmények, és a barlangok felszíne; az álló és folyóvizek, így különösen tavak, patakok, mocsarak; a tipikus és ritka talajszelvények, és végül a természethez kötődő kultúrtörténeti emlékek.

Gyakorlat

Érdeklődjön a települési önkormányzatánál, mikor számolt be utoljára a lakóhelyi környezet alakulásáról, és mikorra tervezik a következő beszámolót? Szükség esetén hivatkozzon a Környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény 49. § (3) bekezdésére!

Sem a védetté nyilvánítási eljárásban, sem pedig a rá vonatkozó általános előírásokban, nincs különbség ezeket illetően.

A védetté nyilvánítás országos jelentőségű érték esetében a miniszter, helyi jelentőségű érték esetében pedig a települési önkormányzat rendeletében történik. Védetté nyilvánításra bárki tehet javaslatot, a védetté nyilvánítás előkészítése hivatalból indul meg. Helyi védettség esetében a jegyző, illetve a fővárosban a főjegyző végzi az előkészítést, míg országos jelentőségű terület esetében a területileg illetékes nemzeti park igazgatóság. Az előkészítés során meg kell vizsgálni a védetté nyilvánítás indokoltságát, a védelem megvalósításához szükséges intézkedések, feltételek és pénzügyi eszközök biztosíthatóságát, valamint a védelem várható következményét.

A védett értéket a természetvédelmi hatóságnak meg kell jelölnie, és fel kell hívnia a figyelmet annak védettségére, valamint a főbb korlátozó rendelkezésekre. A védettséget kimondó önkormányzati vagy miniszteri rendelet természetesen megfogalmazza az adott védett értékre vonatkozó legfontosabb kötelezettségeket, előírásokat. A védett természeti értékekről a minisztérium nyilvántartást vezet, ez a Védett Természeti Értékek Törzskönyve⁴. A védettséghez tartozó legfontosabb és legáltalánosabb követelmény, hogy a védett természeti érték jellegét tilos megváltoztatni. A természeti értékek megóvásához számos részletes előírás is kapcsolódik, amelyek közül csak a védett fákra vonatkozóakat emeljük ki.

Abban az esetben, ha valamely védelemre érdemes természeti érték jelentős károsodásának veszélye áll fenn, a természetvédelmi hatóság egyszer, azonnal végrehajtható határozatával ideiglenesen védetté nyilváníthatja. A határozatban előírhatja a természeti érték megóvásához kapcsolatos kötelezettségeket, a veszélyeztető tevékenység folytatását korlátozhatja, felfüggesztheti, illetve megtilthatja. Az ideiglenes védettség a végleges védettség létrejöttéig, de legfeljebb három hónapig állhat fenn.

Egy fa vagy facsoport védetté nyilvánítása is a fenti szabályok alapján valósulhat meg. Nem csak kezelésüket, állapotuk megőrzését illetően találhatunk rájuk vonatkozóan szabályokat. A természetvédelmi hatóság (vagyis a felügyelőség, illetve helyi

⁴ Ld. 13/1997 KTM rendelet a védett természeti területek és értékek nyilvántartásáról

ügyekben a jegyző) engedélye szükséges a védett fasorban lévő, valamint egyes védett fák természetes állapotának megváltoztatásához, azok kivágásához.

A természetvédelmi célú társadalmi szervezeteket ezekben az esetekben is megilleti az eljárás-kezdeményezési, illetve a perlési jog.

Budapesten 5900 hektár természetes erdő és csaknem 1000 hektár telepített véderdő található. Előbbiek zömmel a Budai-hegyekben, Pesten a Rákos-patak és a Szilas-patak völgyében, valamint Rákoshegyen és Pestlőrinc határában vannak, míg a védősávokat főként a dél-pesti mezőgazdasági övezetben találjuk. A főváros 11 százalékát borítja erdő.

E törvény hatálya az erdőre és annak területére, külterületen található fára, fasorra, facsoportra és fás legelőre terjed ki. A törvény hatálya a faállománnyal borított földrészek közül nem terjed ki többek között a belterületi élőfa gyűjteményre (arborétum), a közparkra, az üzemi fásításra, valamint az út illetve a vasút tartozékát képviselő fásításra.

Számunkra a legfontosabb rendelkezés, hogy az erdőben fát kitermelni csak az erdészeti hatóság engedélyével lehet. Ez a hatóság az Állami Erdészeti Szolgálat, területileg illetékes igazgatósága⁵. Az erdőgazdálkodó erdőgazdálkodási bírságot köteles fizetni, ha erdejében neki felróhatóan engedély nélküli fakitermelés történik, illetve ha az erdő faállományának szerkezetét károsan befolyásoló mértékben termel ki fát. Ha az erdőgazdálkodó eleget tett az erdő őrzésére vonatkozó előírásoknak, a neki fel nem róhatóan történő engedély nélküli fakitermelésért nem kötelezhető a bírság megfizetésére. Illetéktelenek által végzett fakitermelés esetén haladéktalanul köteles a falopásról bejelentést tenni a rendőrség és az erdészeti hatóság felé.

Ha az erdő látogatója az erdő védelmére vonatkozó előírásokat megszegi, így például az erdei életközösséget károsítja, az erdészeti hatóság határozata alapján erdővédelmi bírságot köteles fizetni. Az erdővédelmi bírság a szabálysértési vagy a büntetőeljárástól függetlenül, akár többször is kiszabható.

A fák a mindennapi életünk szerves részei, de adott esetben akadályát is képezhetik egy-egy újabb építkezésnek, beruházásnak. Gyakori eset, hogy egy beruházás áldozatokat követel, fákat, zöldterületeket kebelez be, hogy ott újabb csodákat emeltesse-

5 Ld. <http://www.aesz.hu/Bweb/AESZ0.htm>; <http://www.aesz.hu>

Ügyféli státusz, adatkérés, iratbetekintés Szegeden

A különböző konfliktusok miatt 2004 februárjában a Védegylet (mint országos hatáskörű civil egyesület) ügyféli jogállást kért a szegedi önkormányzattól, egyúttal jeleztük, hogy adatkérési és irat-betekintési jogunkkal is élni kívánunk. Az illetékes irodák több alkalommal, a legkülönbébb indokokkal utasították vissza (részben vagy egészben) kéréseinket, amíg október végén (8 és fél hónap folyamatos ostrom után) végre minden kért adatot és iratot sikerült megtekintenünk. Hasznos lehet nagy vonalakban áttekinteni, hogy milyen indokokkal késleltette az önkormányzat a közérdekű információkhoz való hozzáférést.

Először a városi főépítész aláírásával érkezett válaszlevél, melyben annak igazolását kérik, hogy az egyesület Szeged város területén „rendelkezik helyi szervezettel, tagsággal és tényleges tevékenységet fejt ki”. Az erre adott áprilisi válaszlevélben az egyesület szóvivője megnevezte a szegedi csoport képviselőjét, egyúttal tájékoztatta az önkormányzatot, hogy a Védegylet országos működésű szervezet, így működési területe és ügyféli jogállása az ország egész területére kiterjed. Erre a levelünkre egészen július 16-ig nem kaptunk választ, amikor is (személyes megkeresésemre) a Fejlesztési Iroda jogásza és a városi főkertész megígérték, hogy a Fejlesztési Iroda a hivatkozott jogszabályban (1995. évi LIII. Törvény 98. §-a) előírt értesítési és tájékoztatási kötelezettségét teljesíteni fogja – ezt július 28-án kelt levelükben meg is erősítették. Az újfent megkért adatokra aug. 4-i keltezéssel érkezett válasz a Jegyzői Iroda pecsétjével, amelyben azt állítják, hogy a hivatkozott jogszabály és az iratbetekintési jog nem terjed ki a fakivágás vonatkozásában indított hatósági ügyekre, mert azt önállóan a 21/ 1970. (VI.21.) Korm. Rend. szabályozza.

Ezen közben a másodfokú hatóság épp egy fakivágási határozatra beadott fellebbezésünkre függesztett fel egy elsőfokú (jegyzői) határozatot, így a következő személyes találkozás alkalmával az aljegyző elismerte tévedésüket. Végül utolsó kártyáját is kijátszotta az önkormányzat, amikor felfedezte, hogy a Védegylet bírósági végzésében képviselőként megnevezett két személy sem velem, sem az engem megnevező szóvivővel nem azonos. Október 8-i levelükre az egyesület bejegyzett főtitkára is megnevezte a szegedi képviselőt, akinek a kért adatokat és iratokat bemutatathatják. Ezt követően október 27-én erre sor is került, amikor a Városüzemeltetési Iroda immár kénytelen volt a megkért fakivágási iratokat bemutatni...

Forrás: Szentistványi István, Védegylet, szegedi csoport

nek betonból és bádogból. Az épített környezet alakításáról szóló jogszabályunk (a továbbiakban Étv.) alapvetően nem a természet oldaláról közelíti meg a kérdést, bár nézőpontja komplex, legalábbis a preambuluma szerint. A törvény hatálya az épített környezet alakítása és védelme körében kiterjed – nevesítetten – az épített környezet emberhez méltó és esztétikus kialakítására, valamint a települések zöldfelületeivel kapcsolatos munkákra. Ezt a védelmet a más jogszabályokban előírt környezet- és természetvédelmi követelményekkel összhangban kell megvalósítani.

Beépítésre nem szánt területen új építményt emelni, meglévő építményt átalakítani csak akkor szabad, ha ez közérdeket nem sért, külön kiemelve, hogy nem érinti károsan a környezet természeti értékei védelmének érdekeit. Beépítésre szánt területen pedig az építésügyi hatósági engedély csak akkor adható ki, ha az építmény megépítése, tervezett használata, fenntartása nem okoz a környezetében olyan káros hatást, amely a terület rendeltetésének megfelelő mértéket meghaladná. Nehéz kérdés, hogy vajon mekkora áldozat áll arányban egy gazdaságilag, adók szempontjából kedvező beruházással, és mely nem. Ennek meghatározásában a természetvédők és a beruházók igencsak eltérő véleményen vannak. Sőt, eltérő a vélemény ateinketben is, hogy milyen elvek, érdekek alapján történhet meg egy terület beépítésre szánt területté nyilvánítása is.

Vannak olyan lehetőségek is, melyek akkor adnak eszközöket az építési hatóság kezébe, amikor egy terület természeti értékeinek védelmében kell fellépni. Természeti vagy környezeti veszélyeztetettség megelőzése érdekében az illetékes államigazgatási szerv megkeresésére az építésügyi hatóságnak határozattal el kell rendelnie a telekalakítási illetőleg építési tilalmat. Az építtetőnek és a kivitelezőnek a hatóság által meghatározott időtartamon belül a környezetet az eredeti (illetve az engedélyezett) állapotban kell átadnia, a környezetben okozott károkat meg kell szüntetnie.

Az építésügyi hatósági jogkört első fokon alapesetben⁶ a települési önkormányzat jegyzője látja el. A fellebbezéseket a területileg illetékes megyei (fővárosi) közigazgatási hivatal bírálja el.

A törvény kulturális örökség védelme kapcsán a régészeti érdekű területekre, emlékekre, lelőhelyekre, ezek védőövezeteire; a műemlékekre, műemléki értékekre és területekre; valamint a kulturális javakra vonatkozóan állapít meg szabályokat. A kulturális örökség oltalma is, hasonlóan a természetvédelem rendszeréhez, védetté nyilvánítással jön létre. Alapelve a szabályozásnak, hogy a kulturális örökség védelme érdekében a köz- és magáncélú fejlesztéseket – így különösen a terület- és telepü-

⁶ A kivételekért ld a törvény 52.§ (2) bekezdését.

Helyi védelem a VIII. kerületben

2005 tavaszán a Rügyecskék helyi védelmet kért egy platánfának a VIII. kerületben, mert megtudták, hogy egy építkezés során ki akarják vágni. A helyi védettség ötletét a Jegyzői Dokumentumtárból vették. Ezzel az utolsó pillanatban, amikor már több ágat levágtak róla, sikerült a fát megmenteni.

Forrás: Ferjentsik Viola, Rügyecskék.

lésfelkészítés, terület- és településrendezés, környezet-, természet- és tájvédelem és az ezzel kapcsolatos beruházások tervezését - e védelemmel összhangban kell végezni.

A műemléki védelem alá tartozó épületekhez tartozó fák is védettség alá tartoznak a törvény definíciói alapján. Így megőrzésükre, állapotuk javítására vonatkozóan ugyanolyan kötelezettségek terhelik a műemlék tulajdonosát vagy kezelőjét, mint az épület vonatkozásában. A fákat, az épülethez tartozó növényeket nem tekinti a szabályozás az épülettől elkülönülőnek. Éppen ezért kell állapotukat megőrizni, vagy ha erre szükség van, javítani.

Műemléki ingatlan területén álló fa kivágásához a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal engedélye szükséges. Az engedély megadásakor a Hivatal nem köteles bevonni a természetvédelmi hatóságot az eljárásba, de saját belátása szerint dönthet úgy, hogy véleményét, vagy szakhatósági hozzájárulását kéri. Első fokon az államigazgatási eljárás szabályainak megfelelően a területileg illetékes Hivatal, míg másodfokon a Hivatal vezetője jár el. Mivel az államigazgatási eljárás szabályai vonatkoznak az engedélyezésre, így lehetőség van a közigazgatási jogorvoslatokon túl az engedély bíróság előtti megtámadására. Erre csak jogszabálysértés esetén, és csak akkor van mód, ha az ügyfél a fellebbezési jogát az államigazgatási eljárásban már kimerítette.

A felülvizsgálatot az ügyfél, vagy a törvényes érdekeiben sérelmet szenvedett fél kérheti. Csak az a magánszemély léphet tehát fel bármiféle jogorvoslati igénnyel az ügyben, akit érint a fa kivágása, tehát például lakója az ingatlannak. Társadalmi szervezetek közül pedig csak az, amelynek feladatkörében kifejezetten a műemlékvédelem szerepel. A természet- és környezetvédelmi célúak tehát nem.

Az önkormányzatokról szóló törvény az önkormányzati törzsvagyron részének, ezen belül forgalomképtelennek nyilvánítja a tereket és a parkokat, azzal a kivétellel, hogy a fővárosban ezek tulajdonjogát a fővárosi és a kerületi önkormányzatok egymásra

átruházhatják. Más jogalanyokra azonban nem ruházható át, így elkerülhető, hogy az önkormányzat e területeket pénzszerzés céljából értékesítse.

A törvény a fővárosi önkormányzatról szólva kiemeli, hogy feladata fenntartani és fejleszteni a főváros városképe szempontjából védendő természeti környezetet, közcélú zöldterületet. Ennek részletes szabályairól a jogszabály azonban hallgat, konkrét kötelezettségeket nem állapít meg.

Fontos megjegyezni, hogy az önkormányzatoknak jogukban áll a törvényi-rendeleti szabályozásnál szigorúbban is meghatározni a fakivágás feltételeit.

Alapvető fontosságú azt tudni, hogy a környezetvédelmi jog háttérterülete a polgári jog. Polgári Törvénykönyvünk (a továbbiakban Ptk.) a tulajdonjogra vonatkozó szabályok között tartalmaz a fákról szóló rendelkezéseket. A Ptk. a személyek közti viszonyokat szabályozza, mindennapi életünk legkülönbözőbb területeire vonatkozóan tartalmaz rendelkezéseket.

A törvény biztosítja a személyeknek az őket megillető jogok szabad gyakorlását, e jogok társadalmi rendeltetésének megfelelően [Ptk. 2. § (2)]. Nyilvánvaló tehát, hogy a tulajdonjogból eredő használati és birtoklási jogosítvány nem eredményezheti mások jogainak csorbítását, vagyis e jogokat is mások jogaival összhangban kell gyakorolni. Ezzel függ össze a 100. § rendelkezése, amely előírja a tulajdonos számára, hogy a dolog használata során tartózkodjon minden olyan magatartástól, amellyel másokat, így elsősorban szomszédait szükségtelenül zavarná, vagy amivel a jogaik gyakorlását veszélyeztetné.

A törvény a zavaró és veszélyeztető magatartásokat nem sorolja fel, illetve nem is definiálja. Ilyen lehet a zajos tevékenység, fák lehulló levele, gyümölcse, a kerítés vonalát figyelmen kívül hagyó gyökerei, ágai, az állatok tisztántartásának elmulasztása, vagy éppen a mások építkezésével előidézett hátrányos helyzet.

A másokat zavaró tevékenység csak akkor tiltott, ha a zavarás szükségtelenül következik be. A szükségtelen zavarás fogalmát a törvény ugyancsak nem definiálja. A konkrét jogvitában ezért a tulajdonos és a szomszéd ellentétes érdekeinek mérlegelésével kell megállapítani, hogy a zavarás szükségtelennek minősül-e.

A két föld határvonalán álló fának megkülönböztetett figyelmet szentel a törvény. Ha a határvonalon álló fa valamelyik földterület rendeltetésszerű használatát gátolja, e föld tulajdonosa követelheti a fa közös költségen történő kivágását.

Ha a fa nem a határon áll, de ágai, gyökerei átnyúlnak a határon, kicsit más a helyzet. A föld tulajdonosa a földjére áthajló ágakat és átnyúló gyökerek levágására főszabályként nem jogosult, kivéve, ha azok a föld rendes használatában gátolják, és azokat a felhívás ellenére sem távolítja el a föld tulajdonosa.

A fák, illetve a növényzet zavaró hatása miatt indult perben legtöbbször azt kéri a felperes, hogy a bíróság kötelezze az alperest a növényzet kivágására, eltávolítására. A növényzet kivágására kötelezés azonban kivételesen és csak abban az esetben fordulhat elő, ha az érdeksérelem más módon, így kártérítéssel sem hárítható el⁷.

A büntetőjog az állam és a társadalom negatív értékítéletét közvetíti az elkövető felé, a legsúlyosabban beavatkozva annak életviszonyaiba. A jogsértés megtorlására törekvés nem lehet célja az megelőzést prioritásként megfogalmazó környezetvédelemben. A büntetőjog eszközeinek elsődleges célja tehát az elrettentés kell hogy legyen.

A **környezetkárosítás** tényállása⁸ több elemre bontható. Az valósítja meg a tényállást,

- aki a környezetet vagy annak valamely elemét károsítja. A károsítás fogalma megegyezik a Ktv. rendelkezéseivel;
- aki a jogszabályban vagy hatósági határozatban megállapított kötelezettsége megszegésével olyan magatartást tanúsít, amely alkalmas arra, hogy a környezetet vagy annak valamely elemét károsítsa. Ez a tényállás, a fentitől eltérően nem materiális, vagyis nem kívánja meg a károsodás bekövetkezését, elegendő, ha ennek veszélye fennáll. A veszélyeztetettség megállapítása mindenképpen komoly feladatot jelent egy eljárás során, még akkor is, ha csak közvetlenül fenyegető veszélyről lehet szó. Tehát nem általában a környezet érdekeinek megsértéséről lehet szó. Csak kötelezettség megszegésével valósítható meg a tényállás, amely lehet mulasztás vagy tevőleges magatartás is;
- aki a környezetet vagy valamely elemét jelentős mértékben szennyezi. A szennyezés a kötelező határértékhez kapcsolódó tényállási elem. A jelentős mértékű szennyezés fogalmának behatárolása a bírói gyakorlat függvénye. Annak meghatározásánál, hogy a szennyezés mikor jelentős mértékű, a térbeli, időbeni kiterjedés, a felszámolásához szükséges ráfordítás nagysága, a megengedett terheléshez képest figyelembe vehető mértéke szolgálhat alapul;
- aki a jogszabályban vagy hatósági határozatban megállapított kötelezettsége megszegésével olyan magatartást tanúsít, amely alkalmas arra, hogy a környezetet vagy valamely elemét jelentős mértékben szennyezze. A szennyezés veszélye is elegendő a tényállás kimerítéséhez;

Mind a négy fordulat szándékosságot feltételez, amely azonban nem a környezet károsítására, szennyezésére irányul, hanem az ezt kiváltó magatartásra. A környe-

⁷ Polgári Kollégium 3. számú állásfoglalás

⁸ Btk. 280. §

zethasználó nem azért lépi át jelentős mértékben a szennyezettségi határértéket, mert szennyezni akar, hanem mert nem tartja be a vonatkozó követelményeket. A magatartás büntettnek minősül és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntethető.

A környezetkárosítás minősített eseteiben a fenti felosztáshoz igazodva öt évig terjed a büntetési tétel, ha a bűncselekmény jelentős mértékű károsodást okoz, illetve alkalmas arra, hogy a környezetet vagy valamely elemét jelentős mértékben károsítsa. A büntetés két évtől nyolc évig terjedő lehet, ha olyan mértékű károsodást okoz, hogy a környezeti elem természetes vagy korábbi állapota nem állítható vissza. A környezetkárosítás minden tényállása megvalósítható gondatlan magatartással is, amely vétség miatt két évig, a minősített esetekben három évig terjedő szabadságvesztéssel sújtható az elkövető.

A **természetkárosítás** tényállása a védettséghez kapcsolódik. Az valósítja meg a tényállást, aki a nemzetközi szerződés hatálya alá tartozó vagy fokozottan védetté nyilvánított élő szervezetet, vagy annak bármely fejlődési alakjában vagy szakaszában lévő egyedét; származékát; vagy fajok kereszteződéseként létrejött élő szervezetet jogellenesen megszerez, tart, forgalomba hoz, az országba behoz, onnan kivisz, az ország területén átvisz, azzal kereskedik, vagy azt elpusztítja. Illetve az, aki védett természeti területet, élő szervezetek életközösségét, barlangot jogellenesen jelentős mértékben megváltoztat.

A tényállás nem az általában vett természeti érdekeket képviseli, hanem a védett értékekre koncentrál. A minősített esetek a tömeges pusztulást, a helyrehozhatatlan károsodást vagy megsemmisülést kívánják meg. Csak a minősített eset valósítható meg gondatlansággal. A büntetési tétel alapesetben három, minősített esetben öt évig terjedő szabadságvesztés lehet. Gondatlanság esetén a tétel két évig terjedhet.

A törvény és a hozzá kapcsolódó kormányrendelet, melyről később lesz szó szabálysértési tényállások sorával szolgálja a természet védelmét. Az elhatárolás alapja, hogy szabálysértés megállapítására akkor kerülhet sor, ha a növény nem áll fokozott védelem alatt, illetőleg az adott természeti terület nem védett.

Fák kivágása során gyakran megvalósul a törvényben található környezetvédelmi szabálysértés tényállása. Aki a környezetvédelmi hatóság engedélyéhez vagy hozzájárulásához kötött tevékenységet engedély vagy hozzájárulás nélkül, az engedélytől, hozzájárulástól eltérő módon végez vagy végeztet, vagy az egyéb környezetvédelmi előírásokat más módon megszegi, százötvenezer forintig terjedő pénzbírsággal sújtható, illetve vele szemben kiutasításnak is helye van.

147. § (1) Aki

- a) a természetvédelmi hatóság engedélyéhez vagy szakhatósági hozzájárulásához kötött tevékenységet engedély vagy szakhatósági hozzájárulás nélkül, vagy az engedélytől, szakhatósági hozzájárulástól eltérő módon végez vagy végeztet, bejelentési kötelezettségének nem tesz eleget,
- b) természeti területen – beleértve a védett természeti területet is – a természetvédelmi célokkal össze nem egyeztethető tevékenységet folytat, szemetel, a területet más módon szennyezi, tiltott helyen tartózkodik, tiltott módon közlekedik, engedély nélkül tüzet rak,
- c) a védett vagy a fokozottan védett élő szervezet egyedét, származékát, barlangi képződményt jogellenesen megrongálja, elviszi, állatfaj egyedét élettevékenységében jelentős mértékben zavarja, valamint a védett élő szervezet egyedét, származékát, barlangi képződményt jogellenesen elpusztítja,
- d) a természet védelmére vonatkozó rendelkezéseket egyébként megsérti, százezer forintig terjedő pénzbírsággal sújtható.

(2)

(3) Az (1) bekezdés b) pontjában meghatározott szabálysértés elkövetőjére a természetvédelmi őr, az önkormányzati természetvédelmi őr, valamint a természetvédelmi hatóság részéről eljáró és erre felhatalmazott személy helyszíni bírságot szabhat ki.

(4) Azt a védett, illetőleg fokozottan védett növény- és állatfaj egyedét, annak bármely fejlődési alakját, származékát, védett ásványi képződményt, amelyre nézve az (1) bekezdésben meghatározott szabálysértést elkövették, el kell kobozni.

(5) Ha a (4) bekezdésben felsorolt természeti érték állami tulajdonban van, akkor azt a nemzeti park igazgatósága lefoglalja, és az állam tulajdonosi jogait gyakorló szerv döntéséig gondoskodik a megőrzéséről.

(6) Az (1) bekezdésben meghatározott szabálysértés miatt az eljárás a nemzeti park igazgatóságának hatáskörébe tartozik

Fontos megemlíteni azokat a különös jogszabályokat, amelyek sajátossága, hogy valamely mögöttes érdek miatt felhatalmazást adnak fák kivágására. A közérdek valamilyen megnyilvánulása az, ami az egyes fák megőrzéséhez fűződő érdekek felett áll. Ezekben a törvényekben közös, hogy a fa kivágását a tulajdonos megfelelő kártalanításhoz kötik. A kártalanítás azonnali, teljes és feltétlen, de nem a fák ösztársadalmi, rekreációs, esztétikai értékéhez kötődik, hanem annak piaci értékéhez.

- A törvény és a hozzá kapcsolódó végrehajtási rendelet⁹ értelmében a közút tartozékának minősül az út kezelője által létesített hóvédő erdő vagy fasor, illetve a közút határától számított két méteren belül ültetett fa, az összefüggő üzemi gyümölcsöshöz tartozó fák kivételével. Ezek kivágása kizárólag a közlekedési hatóság engedélyével lehetséges.
- A közlekedési hatóság¹⁰ elrendelheti a közlekedés biztonságát veszélyeztető fa eltávolítását. Így kivágható a vasúti átjáró rálátási háromszögében álló fa, illetve az útkereszteződés beláthatóságát akadályozó fa.
- Külterületen, a közút szélétől mért tíz méter távolságon belül álló fa kivágásához a közút kezelőjének jóváhagyása szükséges.

• A vasút jogosult a vasúti pályán a szabad kilátást akadályozó, továbbá a vasúti vezetékek nyomvonalában lévő növényzet eltávolítására, az ingatlan tulajdonosának kártalanítása mellett, ha azt a közlekedés biztonsága az üzemzavar megelőzése, valamint a vezeték létesítése, javítása vagy karbantartása indokolja. Ehhez semmiféle engedélyre, véleményre nincs szükség.

• Az ingatlan tulajdonosának, birtokosának az elektronikus hírközlés védelmével összefüggő közérdekű kötelezettsége, hogy az elektronikus hírközlés működésének érdekében az ezt veszélyeztető fákat, bokrokat, ágakat, gyökereket eltávolítsa. Az eltávolítással kapcsolatos költségek az érintett elektronikus hírközlési szolgáltatót terhelik. E kötelezettség teljesítésére az érintett elektronikus hírközlési szolgáltatónak írásban fel kell szólítania az ingatlan tulajdonosát. Ha az írásbeli felszólítástól számított 15 napon belül a tulajdonos nem intézkedik, a szolgáltató kérésére a hatóság határozattal kötelezheti a tulajdonost a munkálatok elvégzésére¹¹. Az elektronikus hírközlés hatékony működése közérdek, ez alapján köteles az ingatlan tulajdonosa a szakaszban felsorolt esetekben, nevezetesen, amikor az elektronikus hírközlési létesítmény működését természeti körülmények zavarják, a működést veszélyeztető

9 Az 1988. évi I. törvény végrehajtásáról szóló 30/1988. (IV. 21.) MT rendelet 10A közlekedési hatósági feladatokat a Közlekedési Főfelügyelet, a Központi Közlekedési Felügyelet és a területi (megyei, fővárosi) közlekedési felügyeletek látják el.

11 A Nemzeti Hírközlési Hatóság országos hatáskörű, jogi személyiséggel rendelkező közigazgatási szerv. A hatóság irányítását a Kormány, felügyeletét a miniszter látja el. A hatóság szervezeti egységei: a Nemzeti Hírközlési Hatóság Tanácsa és a Nemzeti Hírközlési Hatóság Hivatala.

fák, bokrok, gyökerek eltávolítására. A szolgáltató csak az eltávolítással kapcsolatos költségeket viseli. Ha növények eltávolítása szükséges, a szolgáltató írásban értesíti a tulajdonost, aki az értesítés alapján kötelezettségét 15 napon belül köteles teljesíteni, ennek elmulasztása esetén a hatóság határozattal szólítja fel a tulajdonost a munkálatok elvégzésére.

- Kártalanítás ellenében a távhőszolgáltató javára vezetékJog engedélyezhető a távhővezeték idegen ingatlanon történő elhelyezésére. E vezetékJog alapján a szolgáltató a vezeték mentén lévő, annak épségét közvetlenül veszélyeztető fákat, azok ágait és gyökerét eltávolíthatja.

- A törvény különösen indokolt esetben felhatalmazást ad arra a földmérőnek, hogy a mérést akadályozó fát és növényzetet eltávolítsa, az okozott kárt azonban köteles megtéríteni. Az ingatlan, illetve az építmény tulajdonosa vagy használója a munkák elvégzését nem akadályozhatja. Az ezek elvégzésével kapcsolatos tűrési kötelezettséget a körzeti földhivatal szükség esetén határozatban rendelheti el.

- A törvény a hálózati engedélyesnek lehetővé teszi, hogy a vezetékJog alapján idegen ingatlanon a vezeték mentén lévő, a biztonsági övezet sértő fákat, bokrokat, azok ágait, gyökereit eltávolítsa.

Összefoglalva elmondható, hogy e törvényekben a természetvédelmi szempont a bennük megjelenő közérdekkel (vezetékJog, biztonsági övezet létesítése) szemben másodrendű, és ezért speciális felhatalmazást adnak bizonyos személyi körnek fák szükséges mértékben való eltávolítására. És azonnal felül is írja a környezetvédelmi érdekeket, a közlekedés, a gázszolgáltatás stb. biztonsága.

- A közterület és nyilvános hely rendje elleni szabálysértések között szerepel a tilos fakivágás. A tényállásban utalást találunk a fák védelméről szóló kormányrendeletre (21/1970. (VI. 24.) A fák védelméről). Aki ennek hatálya alá tartozó fát a jogszabály-

ban foglalt előírások megsértésével kivág, illetve az út tartozékának minősülő fát a közút kezelőjének hozzájárulása nélkül kivág, húszezer forintig terjedő pénzbírsággal sújtható.

- Az erdőben vagy fásításban álló fák kivágásáról szól az engedély nélküli fakitermelés elnevezésű szabálysértés. Aki nem erdőgazdálkodóként végez e területen engedély nélküli fakitermelést, hatvanezer forintig terjedő pénzbírsággal sújtható.

19. § Aki a fák védelméről szóló jogszabály hatálya alá tartozó fát e jogszabályban foglalt előírások megszegésével kivágja, illetőleg az út tartozékának minősülő fát a közút kezelőjének hozzájárulása nélkül kivág, húszezer forintig terjedő pénzbírsággal sújtható.

A fák védelmének jogi szabályozásának alapja – az Etv. mellet – a fák védelméről szóló Kormányrendelet. A rendelet tartalmát a 128/1999. (VIII. 13.) Kormányrendelet gyökeresen megváltoztatta, hatálya alól a magánterületen álló fákat kivonta, ezzel a rendelet alkalmazási körét jelentősen leszűkítette. A hatályos szöveg minden szempontból elmarad a módosítás előtti szabályok által biztosított védelmi szinttől.

A rendelet alkalmazási köre jelenleg a belterületi élőfa-gyűjtemény fáira (arborétum), a belterület közterületi részén lévő egyes fákra, a bel- és külterületi közpark fáira és az üzemi fásítás fáira terjed ki. Nem terjed ki a rendelet hatálya az Etv. hatálya alá tartozó, a közút tartozékát képező fákra, vasúti területen, honvédségi területen, folyó illetve patak medrében álló fákra, a gyümölcsösben lévő és a faiskolák fáira. Korábban a törvény a községek, városok bel- és külterületén álló fákra egyaránt vonatkozott, ideérve a zártkertben álló, továbbá a közutak tartozékának minősülő fákat is.

A rendelet tiltja a fák megrongálását, pusztítását vagy olyan kezelését, amely nyoman értékük csökken. Az a tulajdonos, aki a rendelet hatálya alá tartozó fát ki akar vágni, köteles szándékát a földrészlet fekvése szerint illetékes jegyzőnek előzetesen (legalább 30 nappal) bejelenteni. E bejelentésnek tartalmaznia kell a kivágandó fa adatait, így helyét, darabszámát, fajtát, átmérőjét, továbbá igazolni kell a fával való rendelkezési jogosultságot. A jegyző 30 napon belül köteles intézkedni. Határozatában a kivágást pótlási kötelezettséghez kötheti, vagy ha a fa további fenntartása indokolt, megtilthatja annak kivágását. Amennyiben 30 napon belül a bejelentőnek nem válaszol, azt a bejelentés tudomásulvételének kell tekinteni. Az 1999-es módosítás előtt a rendelet a bejelentést követő 30 napon belül – kivéve, ha a jegyző vagy a közút kezelője a fa pótlását elrendelő határozatát illetve kezelői hozzájárulását előbb adja ki

- megtiltotta az élőfa kivágását. Ezen kívül korábban a rendelet lehetőséget biztosított a jegyzőnek arra nézve, hogy az elszáradt fa kivágását is pótláshoz kösse.

Az életet és a vagyont biztonságát veszélyeztető fa kivágásáról a fa tulajdonosa maga köteles haladéktalanul gondoskodni. Ha az elhárítás sürgőssége miatt a hatóság előzetes értesítésére nincs lehetősége, köteles azt utólag pótolni. A jegyző a kivágott fa pótlásának kötelezettségét elrendelheti.

Mint jeleztük, a fák védelméről szóló kormányrendelet hatóköre jelentősen leszűkült, amióta az nem alkalmazható a magánterületeken levő fákra. **Nyitva áll azonban a lehetőség az önkormányzatok előtt, hogy a fák védelmében szigorúbb szabályokat hozzanak.** Az önkormányzatoknak jogukban áll például, hogy a fák védelmében hozott rendeletük hatályát az igazgatási területükön belül levő valamennyi ingatlanra, illetve valamennyi fára kiterjesszék. Az ilyen helyi jogszabályok leggyakrabban a fakivágás előzetes bejelentését, meghatározott engedélyek beszerzését, és a kivágott fák visszapótlását (természetbeni telepítéssel illetve pénzbeni megváltással) követelik meg. Amennyiben a kötelezett ezen rendelkezéseket nem tartja meg, szabálysértési tényállás megvalósítása miatt szankciókkal kell számolnia.

A budapesti kerületek és néhány vidéki város favédelmi rendeleteinek tartalmáról – különös tekintettel a fák védelme szempontjából kedvező szabályokra – összefoglaló táblázatot talál az olvasó a mellékletben.

E rendelet az általa adott definíció hatálya alá tartozó, közhasználatú zöldterületeknek minősülő részekre tartalmaz szabályokat. E zöldterületek fenntartásáról a települési önkormányzat gondoskodik, ez alól kivételt képeznek a közutak tartozékát képező fák, cserjék és bokrok, amelyek közlekedésbiztonsági szempontból szükséges gondozását a közút fenntartója látja el. A közhasználatú zöldterületek jogszabályon vagy hatósági határozaton (pl. építési engedélyen) alapuló más célú használata esetén a jogosított köteles a növényzet megfelelő védelméről gondoskodni, és a tevékenysége befejezését követő 30 napon belül az eredeti állapotot (a szükséges mértékben) helyreállítani. A jogosított köteles saját költségén a növényzet előzetes áttelepítéséről illetve annak azonos értékű növényzettel történő pótlásáról gondoskodni, ha a zöldterület engedélyezett célú felhasználása során a növényzet megsemmisülése várható. A rendelet külön szabályozza a pótlás mikéntjét: Minden kivágott fa helyett annak 50 centiméter magasságban mért törzskerületének megfelelő fát vagy fákat kell ültet-

ni, cserje helyett legalább két cserjét kell ültetni, egyéb növényzet pótlásáról pedig a jegyző előírásai szerint kell gondoskodni. A pótlást a tevékenység befejezését követő 1 éven belül kell teljesíteni. A növényzet áttelepítésének illetőleg pótlásának kötelezettségét, továbbá az áttelepítés illetve a pótlás helyét, valamint a teljesítés határidejét a közterület használatát engedélyező hatóság a határozatában, ennek hiányában az elsőfokú építési hatóság (a jegyző) külön határozatban állapítja meg.

E Kormányrendelet az előbb tárgyalt jogszabályhoz szorosan kapcsolódó rendelkezést tartalmaz. Kimondja, hogy a jegyző gondoskodik az önkormányzatok kezelésében lévő közhasználatú zöldterületek fenntartásáról és használatáról a 2/1976. (I. 16.) ÉVM rendelet rendelkezéseinek megfelelően.

A fák és zöldterületek nem kielégítő jogi védelmére több megoldási javaslat is született. A Levegő Munkacsoport és az EMLA közösen dolgozott ki módosító javaslatot. Ebben szerepelt a kormányrendelet hatályának kiterjesztése (visszaállítása) a belterületen lévő összes fára, a jegyző jogainak kiterjesztése a fakivágás bejelentést elmulasztókkal szemben, és számos, a fák védelmét szolgáló rendelkezés is. Úgy ítélték meg, hogy a hatályos szöveg alkotmányellenes, azonban a Védegylet által az Állampolgári Jogok Országgyűlési Biztosán keresztül az Alkotmánybírósághoz eljuttatott beadványa kapcsán az AB 182/B/2002. határozatában a fák védelméről szóló kormányrendelet módosításának alkotmányellenességének utólagos vizsgálatát elutasította¹². Úgy tűnik, hogy a korábban idézett Alkotmánybírósági határozat, amelynek lényege, hogy az állam nem jogosult a környezetvédelem jogszabályok által biztosított védelmi szintjének csökkentésére, a fák védelmére nem vonatkozik, hiszen itt egyértelmű visszalépés történt. A fák védelméről szóló jogszabály megváltoztatása a közeljövőben azonban nem várható, ezért más elmozdulási lehetőséget kell keresni a probléma megoldására.

Így rendkívül nagy jelentőséget kapnak a helyi önkormányzatok képviselőtestületei, amelyek törvényi felhatalmazásukkal élve saját hatáskörükben, illetékességi területükön rendelettel szabályozhatják a fák kivágásának kérdéseit. Számos önkormányzat élt is ezzel a lehetőséggel, és a kormányrendeletnél szigorúbb, annál részletesebben kidolgozott helyi rendeletet bocsátott ki, és az országos szintű jogszabály

12 Erről lásd a Jövő Nemzedékek Képviselői IV. jelentését, www.vedegylet.hu

által biztosítottnál jobban védik a területükön álló fákat. Ezekben a rendeletekben sok követendő példa található. Leggyakoribb rendelkezés a tárgyi hatály kiterjesztése, valamint a fák kivágásának engedélyhez kötése, és speciális szabálysértési tényállás kialakítása. A kivágott fák pótlására vonatkozóan is gyakran szigorúbb szabályokat tartalmaznak. Itt kiemeljük annak fontosságát, hogy e rendeletek az élőfa értékét a tényleges társadalmi hasznossággal arányosan állapítsák meg. Erre álláspontunk szerint legjobban a Radó-féle képlet alkalmas. A települések faállományának tényleges társadalmi hasznossága ugyanis nem elsősorban törzsmérőjüktől függ, hanem a lombfelületek terjedelmétől, amelyben lejátszódnak a levegőtisztaságot javító, a szennyezést csökkentő, a klímát javító, a pihentető és esztétikai hatást meghatározó folyamatok. A fák védelméről szóló helyi rendeletet még ki nem bocsátó önkormányzatokat ösztönözni kell a pozitív példák követésére, jogszabály megalkotására. A Védegylet szakértői a Fővárosi Önkormányzat Főépítési Irodájának megbízásából évekkel ezelőtt elkészítettek egy önkormányzati rendelettervezetet, mely fővárosi szinten rendezte volna a fák és zöldterületek védelmét. Ezt a tervezetet azonban azóta sem bocsátották szavazásra.

Rendkívül fontos lenne emellett Budapesten, hogy a fővárosi és a kerületi önkormányzatok közös adatbázist (ún. fakatasztert) hozzanak létre a területükön álló fák nyilvántartására, és ezen alapuló stratégiai programot kellene kidolgozniuk a meglévő faállomány élettartamának még lehetséges meghosszabbítására¹³.

Elkerülhetetlen továbbá az önkormányzatok részéről a lakosság eddigieknél pontosabb tájékoztatása, illetve megfelelő módon bevonása az ellátott zöldfelület-gazdálkodási feladatokba. A tapasztalatok azt mutatják, hogy a lakosság korrekt tájékoztatása számtalan problémát képes megoldani, hiszen a szükséges információk birtokában a lakosok segítőkészek, az ismert munkálatokat sokkal inkább sajátjuknak érzik. A lakosság ilyen fajta megszólítása új feladatként jelentkezik az önkormányzatoknál, nincsenek kellően felkészülve rá. Itt kaphatnának nagyobb szerepet a különböző civil szervezetek is.

13A kiadvány írásának időpontjában ismereteink szerint célként már megfogalmazódott a budapesti fakataszter elkészítése a fővárosi önkormányzat Környezetvédelmi Ügyosztályán, arra vonatkozóan azonban, hogy ez mikorra válik a zöldterület-gazdálkodást segítő és meghatározó realitássá, semmilyen információnk nincs.

4. MIT TEGYÜNK, HA VÁGJÁK A FÁKAT?

FÜZETÜNK TALÁN LEGFONTOSABB RÉSZÉHEZ ÉRKEZTÜNK. Tisztában vagyunk már azzal, mennyire fontosak a zöldterületek a városok környezeti állapotának és lakói életminőségének javításában. Láttuk, milyen sokféle veszély fenyegeti a meglévő növényállományokat, az okok és indokok mily gazdag tárháza áll települési zöldfelületeink rohamos fogyatkozása mögött. Áttekintettük a fák (vagy a favágók?) védelmét célzó jogszabályi hátteret. Mégis, mit tehetünk egyszerű állampolgárként, ha hazafelé tartva azt látjuk, hogy favágók (kertészeti alkalmazottak) zsongják körül a környék egyetlen parkját? Ha szombat délután vad fűrészelés zaja veri fel házunk udvarának csendjét? Ha a szomszéd kiserdőt váratlanul bekerítik, és táblán tájékoztatnak bennünket, hogy benzinkút/bevásárlóközpont/wellness-center/a Mennyei Nyugalom lakópark épül – mindannyiunk érdekében?

Az első és legfontosabb feladatunk a tájékozódás. Tudjuk meg, mi is történik a helyszínen! Kérdezzük meg bátran a helyben iparkodó munkásokat, mit csinálnak, mi az általuk végzett munka célja? (Igyekezzünk érzelmi felindultságunkat nem rajtuk kitölteni – a döntést nem ők hozták, csak elvégznek egy munkát, amellyel megbízták őket!) Lehet, hogy egészségügyi beavatkozást hajtanak végre a fákon, visszametszik, gondozzák őket. Ha túlzottnak tartjuk a kezelés mértékét, forduljunk a munkát végző kertészeti céghez, érdeklődjünk, kinek a megbízásából, milyen megfontolásból zajlik a munka. Érdeklődhetünk kertészeti szakvélemény után, amely alátámasztja az egészségügyi beavatkozás szükségességét, bár ilyesmivel az esetek többségében valószínűleg nem találkozhatunk – a döntést a kertészeti cég szakemberei indokolták, könnyen lehet, hogy csak szóban. Sok fára, nagy területre kiterjedő munkák esetében (pl. egy teljes utcai fasor) már indokolt lehet a kertészeti szakvélemény, illetve ha ez nincs, a munkát végző cég indokait pedig nem érezzük elégségesnek, megpróbálhatunk mi magunk beszerezni független szakvéleményt.

Mindenképpen tisztázzuk a terület besorolását. Mindezek fényében próbáljuk meg kideríteni, milyen engedélyekre van szükség az adott területen végzendő munkához, és járunk utána, hogy az adott esetben rendelkeznek-e az összes szükséges engedéllyel? A terület besorolásáról, jogállásáról a települési önkormányzat (kérjünk

Ti Bajvívó utcai fák...

Egy 2001-es esetben a II. kerületi Bajvívó utcában egy reggel megjelent egy csapat favágó, és nekilátott a szivarfák kivágásának. Egy helyi lakos rögtön leállította a műveletet, kérve, hogy mutassák meg az engedélyüket. Kiderült, hogy a fák kivágására ugyan az önkormányzat adott megbízást — de a jegyző megkerülésével —, hogy több autó férjen el, és a fák ne szemeteljenek. A jegyző asszony határozott és azonnali fellépésének köszönhetően a fapusztítást leállították, a fák ma is ott díszlenek. Egynek sikerült levágni a koronáját, de az azóta kihajtott.

forrás: Levegő Munkacsoport, www.levego.hu

betekintést a rendezési tervbe), vagy a földhivatal adhat felvilágosítást. Sok információ érhető el az interneten keresztül is (ehhez hasznos linkeket a Függelékben talál az olvasó). Néhány nagyobb önkormányzat zöldterületekkel foglalkozó illetékesének neve, elérhetősége (2005. októberi adatok alapján) ugyancsak megtalálható a Függelékben.

- Közterületen álló fák kivágását 30 nappal korábban a település jegyzőjénél be kell jelenteni. Amennyiben ez elmaradt, a fák kivágása a fák védelméről szóló kormányrendeletbe ütközik – tájékoztassuk az elsőfokú hatóságnak minősülő jegyzőt, aki köteles eltiltani a favágókat a jogsértéstől. Látni kell ugyanakkor, hogy ez nem jelenti a fakivágás engedélyhez kötését, hisz a bejelentést követő 30 nap elteltével a jegyzői válasz hiányában is elvégezhető a fakivágás, mely a hatóság (= jegyző) által tudomásul vettnek tekintendő. A bejelentést követő 31. napon a fák tehát nyugodtan kivághatók, hacsak ezt a jegyző külön határozatban meg nem tiltotta.
- Előfordulhat, hogy az érintett terület védelem alatt áll. A helyi védettségről az önkormányzat rendelkezik saját hatáskörben, így a vonatkozó információt is onnan kell kikérnünk. Helyi védettség alatt álló területen az elsőfokú természetvédelmi hatóság a települési jegyző. Országos védelem esetén az elsőfokú, illetve ha a helyi védettséget élvező területtel kapcsolatos elsőfokú döntést szeretnénk megfellebbezni, a másodfokú hatóság a területileg illetékes Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség (KöTeViFe), az ún. „zöld hatóság”.
- Erdőterületeken bármiféle beavatkozásra az erdészeti hatóság, azaz a

területileg illetékes Állami Erdészeti Szolgálat adhat engedélyt. Mindkét hatóság területi szerveinek címét a Függelékben találja az olvasó. Erdőterületeken majdhogynem biztosak lehetünk benne, hogy a beavatkozást a területet kezelő erdőgazdaság végezte el, mindenképpen érdemes tájékoztatást kérni tőlük a beavatkozás céljáról, a további fakivágások várható mértékéről stb. Az erdőkkel kapcsolatos információk, hasznos címek, hírek találhatóak a www.forestpress.hu oldalon.

- Magánterületek esetén nehezebb a helyzet. Amint arról már volt szó, a fák védelméről szóló kormányrendelet 1999-es módosítása óta fakivágás szempontjából a magánterületek kívül esnek a hatóság (=jegyző) hatáskörén. Az önkormányzatok ugyanakkor saját hatáskörben hozhatnak az országos szabályozásnál szigorúbb helyi rendeleteket. Ezzel a lehetőséggel néhány település élt (a fővárosi kerületek, és néhány vidéki nagyváros gyakorlata a Függelékben olvasható), és helyben szabályozta a kérdést. Egyes önkormányzatok (pl. Budapest I. és V. kerülete) a helyi rendelet hatályát kiterjesztették a magánterületeken álló fákra is. Érdeklődjünk az önkormányzat zöldterület-gazdálkodással, favédelemmel foglalkozó munkatársánál arról, hogy településünkön/kerületünkben van-e helyi rendelet, és az milyen engedélyezési gyakorlatot ír elő! A helyi rendelet közterületek esetében is előírhat a kormányrendeletben foglaltaknál szigorúbb eljárást, például a fakivágást a jegyző írásbeli engedélyéhez kötheti, a faállomány helyben való, akár kétszeres törzsátmérő mértékéig való pótlására is kötelezheti a közterület kezelőjét stb.

- Társasházakban a házhoz tartozó telken álló növényzet a lakóközösség osztatlan közös tulajdonát képezi. Erre vonatkozóan a társasházi törvény (2003. évi CXXXIII. törvény, továbbiakban Thtv.) a következőket állapítja meg:

23. § (1) *Minden tulajdonostárs jogosult a közös tulajdon tárgyainak birtoklására és használatára, ez azonban nem sértheti a többi tulajdonostárs ezzel kapcsolatos jogát és jogos érdekét.*

(2) *A közgyűlés a birtoklás, használat és hasznosítás módját meghatározhatja. Ennél fogva eltávolítása, kivágása, károsítása (metszése) csak a lakók beleegyezésével lehetséges. Bár gyakran ez pusztán szóbeli megegyezéseken alapul, vitatott esetben azt jelenti, hogy a társasház közgyűlésének 50 százalék plusz 1 szavat arányában meghozott döntése szükséges hozzá. Amennyiben ilyen döntés nincs, a beavatkozás a polgári törvénykönyv alapján támadható. Gyűjtsünk aláírásokat a tulajdonosok körében a fakivágás ellen! Hívjunk össze közgyűlést a kérdés megvitatására! A Thtv. alapján „Kötelező a közgyűlés összehívása, ha azt a tulajdoni hányad 1/10-ével rendelkező tulajdonostársak a napirend és az ok megjelölésével írásban kérték. Ha a kérést a közös képviselő vagy az intézőbizottság elnöke tizenöt napon belül nem teljesítette, az összehívást kérő tulajdonostársak vagy az általuk megbízott személy a közgyűlést összehívhatják.” (Thtv. 35.§ (2)bek.)*

- Ha szomszédunk a mi kertünkéből átnyúló faágat le akarja vágni, vagy a mi telkünkön álló fa kivágására kíván kötelezni, jó tudni, hogy a föld tulajdonosa a földjére áthajló ágak és átnyúló gyökerek levágására nem jogosult, kivéve, ha azok a föld rendes használatában gátolják, és azokat a felhívás ellenére sem távolítja el a föld tulajdonosa. Szomszédainkkal ugyanakkor igyekezzünk jogi eljárásról kívül megállapodni, és megkeresni a mindkét fél számára elfogadható megoldást.

Megválaszolendő kérdések:

- Mi a beavatkozás célja? ☐
- Ki/milyen cég végzi a munkát? ☐
- Ki a megbízó (önkormányzat, cég, magánszemély stb.)? ☐
- Mi a terület jogállása (közterület, építési telek, közpark, erdő, kül- vagy belterület, mezőgazdasági művelési ág stb.)? ☐
- Milyen engedélyekre van szükség? ☐
- Megvannak-e az engedélyek? ☐

Az informális megkereséseken, telefonbeszélgetéseken, személyes érdeklődésen túl általában arra is van lehetőségünk, hogy hivatalos formában, ügyfélként is részt vegyünk a döntéshozatalban és az engedélyezési eljárásban. Erre viszonylag biztos jogszabályi alapjaink vannak olyan esetekben, ahol a zöldterületek pusztítása együtt jár például a rendezési tervek módosításával vagy a tervezett beruházás jellege és mérete folytán (pl. bevásárlóközpontok, új közutak, ipari létesítmények stb.) szakhatósági engedélyezésre van szükség. Hasonló a helyzet olyan területeken, amelyekre külön jogszabályok vonatkoznak (pl. erdőterületek esetében az erdőtvény, védett területek, vagy egyedi védelem alatt álló fák esetében a természetvédelmi törvény). Problémásabb a helyzet abban az esetben, ha a kifogásolt beavatkozás magánterületen történik, vagy közterületen ugyan, de léptékénél, jellegénél fogva nem jár a rendezési terv módosításával, és más hatóságok bevonására sincs szükség – a fakivágások jelentős része pedig éppen ilyen. A kulcsszó az ügyféli jogállás. A fakivágások körüli huzavonák jelentős része nem is közvetlenül az adott zöldterület megőrzése vagy elpusztítása körül alakulnak ki, hanem azzal kapcsolatban, hogy a kérelmező személy vagy szervezet megkapja az ügyféli jogállást, avagy sem.

Ahhoz, hogy egy ügybe hivatalosan bekapcsolódhassunk, felszólalási lehetőségünk legyen, álláspontunkat hivatalos fórumokon kifejhessük, az engedélyezési eljárás-

ban részt vehessünk, az engedélyekben véleményünk megjelenjen, mindehhez az ügygel kapcsolatos eljárásban ügyféli jogállást kell kérnünk. Az adatvédelmi törvény szerint „Ügyfél az a személy, jogi személy, állami szerv, társadalmi vagy gazdasági szer-

Egy egyedi védelem alatt álló fa kálváriája Miskolc-Tapolcán

Két belterületi, lakóépülettel beépített telek közötti határon áll egy kb. 75 éves, 20m magas mocsárciprus, amely 25 éve helyi természetvédelmi oltalom alatt áll az egyik telek egész területével együtt. A fa ágai, gyökérzete, továbbá a növekedés következtében már évek óta a felszínen lévő gyökője is mindkét telket igénybe veszi. 1981-es védetté nyilvánítása után közvetlenül a fa melletti telekhatáron egy gépkocsi tárolót építettek engedélytől eltérően úgy, hogy közvetlenül a fa törzse melletti falszakaszt kb 5-6-m szakaszon egy, az eredeti talajszint feletti vasbeton áthidalóra helyezték, ezáltal a gyökérzet sérülése nem okozott olyan mértékű károsodást, ami a fára erősen kihatott volna. A fal magassága miatt az alsó 2-3 ágörv telekhatáron átnyúló részét eltávolították, így is a megmaradt alsó ágak a falra, illetve az azon lévő kerítésre támaszkodnak. A garázs és a telekhatáron álló fal elkészülte után te-reprende-zést végeztek úgy, hogy földdel töltötték fel a fal alatt átnyúló gyökérzet fölötti eredeti talajfelszínt. Három éve a garázs bővítésére építési engedélyt kértek, amely többek között a gyökérzetre történt földfeltöltés és nyilvánvalóan a benne lévő gyökérzet és a felszín fölötti gyökő (amely a fal alatti áthidaló alatt a felszínen van) eltávolításával volna csak kivitelezhető. Az ügyben fellépő helyi lakos által felkért erdőmérnök igazságügyi szakértő szerint „a fa közvetlen környezetében a talaj szerkezetét nem szabad megbontani”. Az elsőfokú építési engedélyt a beadott fellebbezés hatására elutasították egy természetvédelmi hatósági szakmai véleményre hivatkozva, mely szerint „a tervezett épület átalakítás jelen formájában veszélyezteti a védett fa életterét és ez által esélyét az életben maradásra”. Ugyanakkor ez a vélemény más megoldást javasol. Ezek után újabb építési terv készült, mely nem vette figyelembe a természetvédelmi hatóság javaslatait. A tervezővel lezajlott konzultáció után – szakmai indokolás nélkül – a természetvédelmi hatóság, negligálva korábbi javaslatait, újabb állásfoglalást tett, „miszerint a tervdokumentáció szerinti kivitelezés a szomszédos telken álló mocsárciprus életben maradásának esélyét nem csökkenti”. A beadott újabb igazságügyi szakértői vélemény ellenére, mely bizonyította, hogy az aktuális építési megoldás is a gyökérzet és gyökő eltávolításával jár, tehát a fa élete ezzel veszélyeztetve lenne, továbbá az 1996. évi LIII. Természet védelméről szóló törvény konkrét pontjait is sérti az eljárás, a Közigazgatási Hivatal is elutasította a fellebbezést. Az aggódó lakos bírósághoz fordult. A per folyamatban van.

vezet, amelynek jogát, jogos érdekét, vagy jogi helyzetét az eljárás tárgyát képező ügy érinti.” Avtv. 1.§ (5) bek.

Meglehetősen tág tehát az ügyfél fogalma, a tényleges helyzet azonban korántsem ennyire rózsás. A joggyakorlat azt mutatja, hogy a zöldterületek esetében, amennyiben a beavatkozás jellege miatt más engedélyezési eljárás (pl. erdészeti, környezetvédelmi, műemlékvédelmi stb.) nem folyik, az önkormányzatok a zöldterülettel közvetlenül szomszédos ingatlanok lakóit fogadják el ügyfélnek. Ennél tágabban fogalmaz a környezetvédelmi törvény, mely szerint egyrészt „A természetes személyek, jogi személyek és jogi személyiség nélküli szervezetek - a (3) bekezdésben, illetve a 98. § (1)-(2) bekezdésében, valamint más jogszabályban meghatározott módon - jogosultak részt venni a környezettel kapcsolatos eljárásban.” (Kvtv. 97. § (1) bek.), másrészt a környezetvédelmi érdekek védelmére létrejött társadalmi szervezeteknek a környezetvédelmi közigazgatási hatósági eljárásokban működési területükön ügyféli jogállást biztosít. A zöldterületek esetében azonban van egy nagy buktató. A fák kivágásához tartozik ugyan bejelentési kötelezettség, ezzel kapcsolatban azonban az elsőfokú hatóságként eljáró jegyzőnek nem feltétlenül van dolga. A fák védelméről szóló kormányrendelet alapján ugyanis, ha a jegyző 30 napon belül nem reagál, azt tudomásulvételnek kell tekinteni, és a beavatkozás jogszerűen elvégezhető. Mivel ezekben az esetekben nincs eljárás, nincs amibe a természetes személy (a zöldterületért aggódo egyszerű állampolgár) vagy a civil szervezet bekapcsolódjon, az ügyféli jogállás megadása és a társadalmi részvétel kötelezettsége pedig megkerülhető! Ezzel az eszközzel az önkormányzatok sajnálatosan gyakran élnek is. A fák védelméről szóló kormányrendelet ugyanakkor még mindig az államigazgatási eljárás általános szabályairól szóló 1957. évi IV. törvényre hivatkozik, miközben az 2005. november 1-én hatályát veszítette, és helyette a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény (a továbbiakban Ket.) lépett érvénybe. Ennek 12. §-a alapján a jegyzői (főjegyzői, körjegyzői) hatáskörben zajló eljárásokra a Ket. előírásait kell alkalmazni. A Ket. 29. és 71. §-ai szerint pedig a hatósági határozat hiányában a kérelmezett jog (a fa kivágására) csak akkor gyakorolható, ha az eljárásban nincs ellenérdekelte ügyfél! Mivel a Ket. 15. § (1) bek. szerint „ügyfél az a természetes vagy jogi személy, továbbá jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet, akinek (amelynek) jogát, jogos érdekét vagy jogi helyzetét az ügy érinti”, illetve az 5. bek. alapján „meghatározott ügyekben a törvény az ügyfél jogaival ruházhatja fel az érdekvédelmi szervezeteket és azokat a társadalmi szervezeteket, amelyeknek a nyilvántartásba vett tevékenysége valamely alapvető jog védelmére vagy valamilyen közérdek érvényre juttatására irányul” (és ilyen lehet a környezet állapotának védelme), az erre hivatkozva ellenérdekelte ügyfélként bejelentkező állampolgár vagy civil szervezet fellépése esetén a jegyző nem kerülheti meg a határozathozatalt, és az eljárásba bejelentkező ügyfelek befogadását. A kérdés, hogy időben értesülünk-e az eljárásról, és van-e időnk bekapcsolódni. Erre vonatkozóan ugyancsak a Ket. igazíthat el, mely

előírja, hogy bármely, a törvény hatálya alá eső tevékenység engedélyezése esetén, ha az eljárás jelentős számú ügyfelet érint, a hatásterületen ingatlannal rendelkezőket hirdetmény útján értesíteni kell. Ennek gyakorlata a fákat és zöldterületeket érintő beavatkozások területén még nem alakult ki.

A számunkra fontos ügyben mindenesetre akkor is jogosultak vagyunk az adatokba, információkba való betekintésre, ha az önkormányzat, a hatóságok, vagy az államigazgatás más szervei ügyfélként nem fogadnak be minket. Az adatvédelmi törvény (1992. évi LXIII. törvény a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról, Avtv.) ugyanis úgy rendelkezik, hogy *„Közérdekű adat az állami vagy helyi önkormányzati feladatot ellátó szerv kezelésében levő, a személyes adat fogalma alá nem eső és a törvényben meghatározott kivételek közé nem tartozó adat.”* (Avtv. 2.§ 3. pont). A titkosítható adatok köre meglehetősen szűk, és joggal várhatjuk, hogy az állami és önkormányzati szervek lehetővé tegyék számunkra, hogy információs jogainkkal éljünk. Az adatvédelmi törvény által biztosított jogainkat a jogalkotó más helyen is megerősítette, különösen ami a környezeti információkhoz való jogosultságot illeti (lásd a III. fejezetet). Ennél fogva akár érintett lakosként, akár társadalmi szervezet tagjaként jogunk van hozzájutni egy adott ügygel kapcsolatos információkhoz, még ha ezt az illetékes szervek sokszor csak vonakodva, ímmel-ámmal teljesítik is. Az információkhoz való hozzáférés mikéntjéről részletesen olvashatunk Kalas György „Adatvadászati” című, a győri Reflex Egyesület által megjelentetett kiadványában (díjmentesen beszerezhető). Itt csak megemlíjtük, hogy a 311/2005. Kormányrendelet a nyilvánosság környezeti információkhoz való hozzáféréseinek rendjéről rendkívül széles körben határozza meg azon információkat, melyek megismeréséhez az állampolgároknak joguk van. Ennek alapján a városi zöldterületek kezelésével kapcsolatos adatok és információk nyilvánosan megismerhetők.

Az önkormányzatoknak az önkormányzati törvény (1990. évi LXV. törvény az önkormányzatokról, Ötv.) szerint kötelességük tájékoztatni a lakosságot, és lehetőséget biztosítani az állampolgárok számára, hogy véleményüket nyilvánosan kifejhessék. Információs jogaink tehát nem merülnek ki abban, hogy kiprélhetünk adatokat az önkormányzatokból vagy a hatóságokból, hanem jogszabályok írják elő az önkormányzatok aktív tájékoztatási kötelezettségét. A fontos információk **közzétételét** ugyanakkor a jogszabályok a „helyben szokásos módon” írják elő, ami meglehetősen tág teret nyújt az önkormányzatok számára, hogy kellemetlen helyzetekben formailag eleget tegyenek ennek a kötelezettségnek, anélkül, hogy az információk ténylegesen eljutnának a lakosság széles köreihez. Az önkormányzat hátsó folyosójának félhomályos zugában kifüggesztett papiros, vagy az önkormányzati lap 7. oldalán el-

helyezett ötsoros hír helyben szokásos módnak számíthat, melynek révén a további tájékoztatástól az önkormányzat jogszerűen eltekinthet. (Aki olvasta Douglas Adams „Galaxis útikalauz stopposoknak” című művét, jól tudja, hogy az a körülmény, hogy a földlakók figyelmét elkerülte az ide alig néhány fényévnnyire kifüggesztett tájékoztatás a Föld helyére tervezett intergalaktikus szupersztráda építéséről, semmiképpen nem akadályozhatja a vagon építészflottát a bolygó eldózerolásában. Nos, nincs ez másképp egy átlagos magyar önkormányzat esetében sem). Ennek elkerülése érdekében – ha arra jó eséllyel nincs is energiánk, hogy az önkormányzati hirdetményeket rendszeresen ellenőrizzük – a postaládánkba amúgy is bedobált önkormányzati újság átfutása sokszor meghökkentő információk birtokosává tehet.

Ha az általunk kifogásolt ügyet az önkormányzati testület tárgyalja (egyszerű favivágások esetén erre kevés az esély, de nagyobb beruházások, az övezeti besorolás vagy a rendezési tervek megváltoztatásával járó ügyek, nagy port felvert esetek kapcsán valószínűleg sor kerül erre is), és tudjuk, hogy mikor kerül napirendre a téma, akkor **vegyünk részt az önkormányzati ülésen!** A közgyűlési meghívók, a napirend feltüntetésével a legtöbb nagyobb önkormányzat honlapjáról letölthetők (pl. Debrecen, Miskolc, Szombathely). Az üléseken való részvételre az önkormányzati törvény feljogosít minden állampolgárt, jöllehet közérdekű kérdések feltételének joga és javaslatvételi jog nem kapcsolódik hozzá, erre csak a képviselőtestületi tagoknak van lehetősége. Ezzel együtt, pusztá jelenlétünkkel befolyásolhatjuk a megszülető döntéseket, 10-15 indulatos polgár csendes jelenléte is visszafogottságra sarkalhatja a testületet – pláne, ha találunk olyan önkormányzati képviselőt, aki ügyünket, véleményünket tolmácsolja. A képviselőtestületi üléseken – amellet, hogy pusztá jelenlétünk is nyomásgyakorlás – fontos információk birtokába is juthatunk. Előfordul, hogy a helyi lakosok felbukkanásakor zárt ülést rendelnek el, így próbálva távol tartani a lakosokat a döntésektől. Tudnunk kell, hogy ez jogellenes intézkedés, az ülések főszabályként nem titkosak, csak az önkormányzati törvény 12. § (4) bekezdésében foglalt esetekben rendelhető el zárt ülés. A zárt ülések kivételével a **közügylések jegyzőkönyveibe is betekintést nyerhetünk**, így ha nem is tudtunk részt venni az ülésen, utólag tájékozódhatunk az elhangzottakról. Egyes önkormányzatok, például Budapest a fővárosi, illetve néhány kerületi, köztük a II., a XIII., a XV., vagy a XVIII. kerület, vidéken többek közt Szeged és Kecskemét a képviselőtestületi ülések teljes jegyzőkönyvét honlapjukon is elhelyezik letölthető formában.

Az Ötv. szerint legalább évente előre meghirdetett **közümeghallgatást** kell tartani. Ezeken az állampolgárok és a helyben érdekelt szervezetek képviselői kérdésekkel fordulhatnak az önkormányzathoz, illetve javaslatokat tehetnek. Ezek jegyzőkönyvbe kerülnek, később visszakereshetők. Sor kerülhet a kötelező közümeghallgatáson túl **lakossági fórumokra** is. A képviselőtestületnek emellet a szervezeti és működési szabályzatban meg kell határoznia azon „fórumoknak a rendjét (község-, várospolitikai fórum, városrész tanácskozás, falugyűlés stb.), amelyek a lakosság, a társadalmi

szervezetek közvetlen tájékoztatását, a fontosabb döntések előkészítésébe való bevonását szolgálják. Ezek állásfoglalásáról és az ott felmerült kisebbségi véleményekről tájékoztatni kell a képviselő-testületet., (Ötv. 18. § (2)). A közmeghallgatások és lakossági fórumok ugyanakkor általában nem töltik be a nekik szánt szerepet, ritkán alakul ki tényleges párbeszéd az önkormányzat és a lakosság között. Ezzel együtt alkalmas lehet arra, hogy egyes zöldterületekkel, fákkal kapcsolatos ügyeket a nyilvánosság elé vigyünk, és tájékoztatást kérhessünk a helyhatóság megjelent képviselőitől. Igyekezünk konkrét, megválaszolható kérdéseket feltenni (pl. „Mi a célja az XY. téri fák csonkításának? Tervez-e beruházást az önkormányzat az adott területen? Született-e képviselőtestületi határozat a Z. utcai park bérbe adásáról üzletközpont létesítése céljából?”). Ezzel nem csak annak esélyét növeljük, hogy tényszerű, használható válaszokat kapunk, de annak is kisebb az esélye, hogy a hivatal képviselői kikerüljék a válaszadást. Ne hagyjuk ugyanakkor magunkat könnyen lerázni (pl. „Nem, a képviselőtestület ilyen döntést nem hozott.”), puhatolózunk kitartóan, hogy mik az önkormányzat tényleges szándékai az adott területtel. Ismét – a környezetvédelmi törvényen, az adatvédelmi törvényen, az önkormányzati törvényen és az Aarhusi egyezményen túl – a 2005. novembere óta hatályos Ket.-re, valamint a 311/2005. Korm. rendeletre hivatkozhatunk, melyek részletesen és széleskörűen írják elő a tájékoztatási kötelezettséget.

Amennyiben a kérdéses zöldterülettel kapcsolatban engedélyezési eljárás van folyamatban (a beavatkozás vagy a terület jellege folytán), egy esetleges számunkra kedvezőtlen elsőfokú határozat még nem jelenti feltétlenül az ügy lezárását. **Fellebbezést** nyújthatunk be, melyben részletesen indokoljuk, hogy az elsőfokú hatóság döntését miért tartjuk eljárásilag vagy szakmailag hibásnak. Az ügy ekkor másodfokra kerül, ahol a másodfokú hatóság (környezetvédelmi engedélyezés esetén az Országos Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség; erdészeti ügyekben az Állami Erdészeti Szolgálat, építési ügyekben az illetékes közigazgatási hivatal) felülvizsgálja az eljárást, és felülbírálnak (vagy jóváhagyhatja) az elsőfokú határozatot.

Hatósági eljárások során, amennyiben nem szeretnénk közvetlenül részt venni az engedélyezési eljárásban, de úgy látjuk, hogy az engedélyezés során törvényi előírások sérültek, a területileg illetékes ügyészséghez is fordulhatunk, **törvényességi ellenőrzési eljárás** megindítását kezdeményezve. Ilyenkor az ügyészség vizsgálja meg az adott eljárást. Környezet- vagy természetkárosítás esetén is fordulhatunk az ügyészséghez, kérve, hogy hivatalból vizsgálja ki a káresetet. Az ügyészségi gyakorlat ezen a területen jelenleg még meglehetősen kialakulatlan, egyes ügyészségek könnyebben mozgósíthatók, és aktívan bekapcsolódhatnak az ilyen ügyekbe, más területeken igekeznek távol tartani magukat az efféle környezeti ügyektől.

Szakértők

A hivatalos eljárásokban, hatósági engedélyezések, perek során előfordulhat, hogy szakértői véleményre lesz szükségünk. Ha csupán szakmai álláspontot szeretnénk hallani egy területtel, beavatkozással kapcsolatban, vagy egy fa egészségügyi állapotára vonatkozóan, akkor különösebb megkötés nélkül megkérhetjük valamely kertészeti végzettséggel rendelkező ismerősünket, hogy tájékoztasson minket. Az eljárásokban ugyanakkor hivatalosan bejegyzett szakértők bevonására lesz szükség. A környezet- és természetvédelmi szakértők évente frissített jegyzékét a zöldtárca honlapján találhatjuk, kertészeti és erdészeti (vagy más mezőgazdasági) szakértők listáját pedig a mezőgazdasági tárca honlapjáról tölthetjük le. A pontos címeket lásd a Függelék „Hasznos linkek” részében.

Számos ügytípusnál kereshetünk bírósági jogorvoslatot. Az ilyen peres eljárások köre igen széles, szomszédokkal, társasházi lakótársakkal zajló konfliktusokban, a tulajdonhoz fűződő vagy személyiségi jogokkal kapcsolatos ügyekben polgári peres eljárásokat kezdeményezhetünk. Hasonlóan nyitva áll a peres út egy számunkra kedvezőtlen, és nem elfogadható másodfokú hatósági döntés esetén. Mivel a peres eljárások esetén ügyis ügyvédhez kell fordulnunk, az alkalmazható jogszabályok köre pedig meglehetősen gazdag (Ptk., eljárásjog, környezetvédelmi, önkormányzati jogszabályok stb.) a részletesebb bemutatástól itt eltekintünk. Környezeti jogsegélyszolgálatot több civil szervezet működtet, (pl. EMLA), bár túlterheltségüknél és a megkeresések nagy számánál fogva csak az igények kis részét tudják kielégíteni, így valószínűleg saját ügyvédet kell megfizetnünk. Ebben is sokat segíthet a minél szélesebb közösségi támogatás, az ügyvédi és esetleges perköltségek 40-50 felé osztva inkább vállalhatók.

Nagyobb horderejű ügyeknél, például ha külterületek belterületbe vonását, a településrendezési terv megváltoztatását tervezi az önkormányzat, az ügyben helyi népszavazást is kezdeményezhetünk. Népszavazás tartható minden olyan kérdésről, amely a képviselőtestület hatáskörébe tartozik, kivéve a települési költségvetéssel, a helyi adónemekkel, személyi ügyekkel kapcsolatos kérdéseket, és a képviselőtestület feloszlását. Kötelező kiírni a népszavazást, ha választópolgárainak legalább tíz százaléka vagy az önkormányzati képviselők negyede ezt kezdeményezi. A helyi népszavazás akkor érvényes, ha azon a település választópolgárainak több mint 50%-a részt vesz, és akkor eredményes, ha a szavazóknak több mint a fele a megfogalmazott kérdésre azonos választ adott. (ÖTv. 45.§ (2)). Oda kell figyelnünk, hogy a népszavazási

kezdemenyezés során feltett kérdés egyértelmű legyen, hogy üggyöntő, és ne véleménynyilvánító népszavazást írjon ki az önkormányzat, a kérdésfeltevés ne ütközzön jogszabályba stb., mivel az önkormányzatok igen kreatívak abban, hogy hogyan lehet egy számukra kedvezőtlen népszavazási eredmény következményei alól utólag kibújni. Ne olyan jellegű kérdéseket tegyünk tehát fel, hogy „Kívánja-e a települési környezet állapotromlásának megakadályozását?”, hanem olyasmiket, hogy „Egyetért-e azzal, hogy a település belterülete a 20..- ben elfogadott határok között maradjon?”. Még így is számos lehetőség rejtezik a megkapóan ötletes önkormányzatok kezében a népszavazási kezdeményezések kudarcba fullasztására. Piliscsabán a település területének és lélekszámának megduplázódásához vezető belterületbe vonások ellen kezdeményezett népszavazást a önkormányzat december 23-ra írta ki, és bár még ebben a valószínűtlen időpontban is a választópolgárok 33%-a az urnákhoz járult (és 95%-uk elutasította a belterületbe vonást), a népszavazás érvénytelen volt.

A népszavazás helyben szokásos rendjét – beleértve a népszavazás érvényességének és eredményességének feltételeit előíró garanciális szabályokat – az önkormányzatok rendeletben szabályozzák az Ötv. szerint.

Ügyünkben, legyen az néhány fa csonkítása, vagy egy település teljes szerkezetének megváltoztatása, jelentős zöldterületek letarolása, sokszor hatékonyabban felléphetünk, ha egy civil szervezet a maga speciális jogosítványaival áll szemben a döntéshozókkal. Ennek két lehetséges módja van: vagy magunk létrehozunk egyet (ennek előnye, hogy az adott ügy vége után is képes lehet mobilizálni a helyi közösségeket), vagy megkeresünk egy már létező, és zöldterület-védelmi ügyekkel foglalkozó szervezetet (egy – a teljesség igénye nélkül készült – listát a Függelékben talál az olvasó). A civil szervezeti keretek plusz jogosítványokat adnak a kezünkbe, ügyfélként kapcsolódhatunk be olyan eljárásokba, amelyek során magánemberként ezt hiába kérvényeznénk, és általában az önkormányzatok és a hatóságok is hajlamosabbak leülni a tárgyalóasztalhoz egy bizonytalan, de mégis létező legitimitással, társadalmi támogatottsággal rendelkező civil szervezettel, mint egy hivatalosan csak önmagát képviselő (még ha a lakosság jelentős részének az álláspontját is közvetítő) magánemberrel. Ha kívülről vonunk be civil szervezeteket, akkor is feltétlenül szükség lesz olyan helyi aktivistákra, akik helyismeretükkel, kapcsolataikkal támogatják a társadalmi szervezet erőfeszítéseit, arról nem is beszélve, hogy a szervezetek nem rajonganak az olyan ügyekért, amelyekhez csak „kirendelik” őket, anélkül, hogy tényleges helyi támogatás, aktív, tenni akaró, csak segítségre váró helyi közösség állna mögöttük. Hogy egy elszánt helyi önszerveződés milyen eredményeket érhet el, azt jól példázza a Civilek a Zengőért mozgalom, amely egy sokak szemében eleinte helyi problémának látszó beruházás megakadályozására jött létre, és kitartásával, a szerveződésbe fektetett hatalmas munkával, az országos szervezetekkel kialakított kapcsolatok se-

gítségével országos jelentőségűvé vált, és sikeresen szállt szembe a rendíthetetlennek látszó hazai és nemzetközi katonai bürokráciával.

Szervezetek alapításáról részletesen a Regionális Környezetvédelmi Központ kiadványában olvashat (<http://www.rec.org/REC/Publications/PPManualHung/hu51.html>).

A szigorú értelemben vett jogi eljárásokon, kívül a rendelkezésünkre áll számos egyéb nyomásgyakorló eszköz. A nyilvánosság informálása, az aláírásgyűjtés, a demonstrációk szervezése, a szervezetek alapítása, és a megfelelő alkalmakkor bevezett polgári engedetlenség is szerves részét képezik a demokratikus kultúrának. Sokszor a legkülönbözőbb eszközök együttes bevetése vezet csak sikerre.

Füzetünk alábbi részében nagy mértékben támaszkodunk a Rajtunk múlik c. kiadványra (kiadta: Közösségfejlesztők Egyesülete. Ingyen letölthető innen: <http://www.kozossegfejleszt.es.hu>).

Az alábbiakban néhány ötletet sorakoztatunk fel arra, hogyan is tudjuk **akciónkat, ügyünket másokkal megismertetni**.

- *Poszterek és szórólapok készítése.*
- *Hirdessünk a helyi újságban:* találjuk meg szövetségeseinket!
- *Létrehozhatunk egy egyszerű honlapot az akciónak a világhálón.*
- *Saját magunk is felvehetjük a kapcsolatot helyi újságírókkal,* akik interjút készítenek zöldterület védelmezőivel. (Az újságírók elérésében segíthetnek a tapasztalt civil szervezetek, de a lapok impresszumából is kiindulhatunk.)
- *Tarthatunk sajtótájékoztatót.* (Ezt akkor érdemes, ha vagy érdeklődésre valóban számot tartó, nagy jelentőségű mondanivalónk van, vagy ha olyan kamerabarát kíséretet tudunk mellé szervezni, ami „beviszi” témánkat a hírekbe. Ez lehet egy performance, egy kiállítás, a lényeg, hogy kiemelje programunkat a kis hírek ezrei közül. A civilek gyakran esnek abba a meglehetősen kellemetlen hibába, hogy kis, kevésbé vonzó témában is sajtótájékoztatót rendezzenek.)
- *Ennél jóval olcsóbb és egyszerűbb és majdnem olyan hatékony, ha a mondanivalónkat sajtóközlemény formájában küldjük ki a sajtónak, ismerős újságíróknak („virtuális sajtótájékoztató”).*
- *Amennyiben van lehetőség rá, keressük a kapcsolatot a helyi vagy regionális rádióval:* kiemelt partnereink lehetnek a közösségi (nem nyereségérdekelt) rádiók.

Évtizedes harc a Budapest-terézvárosi Jókai téri fákért

A Védegyelet egyik emblemátikus, a kiadványunk kiadásakor is folyamatban lévő ügye a Jókai téri fák megmentéséről szól. Az ügy háttérében az áll, hogy a kerületi önkormányzat a Jókai téren egy 460 férőhelyes mélygarázst építene. Ennek feltétele lenne a téren levő játszótér felszámolása az építés idejére (és ha a Múzeum mögött, a Pollack Mihály téren másfél éve tátongó krátert nézzük, ez éveket is jelenthet), valamint a területen álló hatalmas fekete nyárfák kivágása. (A Védegyelet várospolitikai és közlekedésszervezési okokból is ellenzi a mélygarázsok építését a hatodik kerület szívében, de ennek tárgyalása túlmutat a kiadvány keretein).

A Védegyelet 2000. óta foglalkozik az üggyel. A probléma megoldása érdekében gyakorlatilag minden eszközt bevetettünk. Levelekkel fordultunk a kerület polgármesteréhez, az érintett bizottságok elnökeihez, a képviselőtestületi frakciók vezetőihez. Kompromisszumos, alternatív megoldásokat javasoltunk (pl. hogy épüljön mélygarázs a Felvonulási téren, vagy esetleg egy kisebb mélygarázs a Jókai téren, amely a fákat kímélő bányászati módszerekkel épülne). Megszámálhatatlan megbeszélésen, egyeztető tárgyaláson vettünk részt. Más szervezetekkel és a helyi lakossággal összefogva demonstrációkat szerveztünk 2001-ben, majd 2004-ben és 2005-ben. Vitasorozatot tartottunk az Andrássy út vidékéről mint a Világörökség részéről 2002-ben, ahol a környék hosszú távú fejlesztési és műemlékvédelmi lehetőségeit tárgyaltuk meg. Erdészeti szakvéleményt készítettünk a fák állapotáról. Ügyfélként részt vettünk az építési engedélyezési eljárásban, a kiadott elsőfokú engedélyt megfellebbeztük, majd a másodfokú engedélyt anyagi és eljárásjogi jogsértésekre hivatkozva közigazgatási perben támadtuk meg. A per folyamatban van, a fák a helyükön vannak. Ki tudja meddig.

- *Jelenjünk meg a fontosabb helyi eseményeken, ahol el tudjuk magyarázni tevékenységeink célját, eddigi eredményeit.*
- *Használjuk a közösségi akcióban résztvevők személyes kapcsolatrendszerét (rokonság, barátok, kollégák, szomszédok).*
- *A közösségi akciók nyilvánosságát erősíti minden olyan beszélgetés, amely akciónk témájához kapcsolódik.*

A sajtóval való kapcsolattartás leggyakoribb módja a sajtóközlemények írása.

Amikor ilyen szövegeket fogalmazunk, szerkesztünk, pár dolgot érdemes észben tartani. Az újságírók saját bevallásuk szerint meglehetősen lusták, és nincs idejük. Ezért levelünket kezdjük egy nagyon tömör, informatív bevezetéssel. Ügyünk történetét, háttérét inkább egy külön anyagban mellékeljük, maga a közlemény egy oldalnál ne

legyen több. Ha demonstrációra, sajtótájékoztatóra invitálunk, vigyázzunk: nehogy előre lelőjük a poént! A meghívóban inkább csak kérdésfeltevések szerepeljenek, a válaszokat adjuk meg személyesen, tartogassunk puskaport a találkozásra is. Jó, ha esemény után egy összefoglalót, beszámolót el tudunk küldeni a meghívottaknak: így azok az újságírók is be tudnak róla számolni, akik nem tudtak eljönni. Ehhez lehetőleg mellékeljünk fényképet is.

Nem árt, ha a meghívót át tudjuk hangolni az egyes címzettek számára. Ha ugyanazt a szöveget küldjük a politikai hetilapnak, mint amit az egyébként sokkal olvasottabb bulvárlapnak, akkor ne lepődjünk meg, ha egyikük sem fog érdeklődni...

És ha mindezt megírtuk, nem dőlhetünk hátra. Érdeemes rátelefonálni (akár a lapok központi számán keresztül) a meghívott újságírókra, hiszen rendszerint annyi emailt, levelet kapnak, hogy könnyen megfedkezhetnek, könnyen átszaladhatnak a mienk fölött.

A felsorolt, a nyilvánosság megteremtését szolgáló eszközök mindegyikénél **adjuk meg a kapcsolattartó emberek nevét és elérhetőségét** (telefon, cím, drótlelél).

Szervezhetünk „nem hivatalos” aláírásgyűjtést, amely – ha sokan csatlakoznak hozzá – alá tudja támasztani a lakossági igényeket, követeléseket. Remek hivatkozási alapot adhat akciónk számára. Ennek módja, hogy megfogalmazunk egy rövid levelet, állásfoglalást a szóban forgó ügyről (pl. hogy ragaszkodunk a helyi park megtartásához, ne építsék be). A rövid levelet mindenki aláírhatja (névvel, címmel, személyi azonosítóval), aki egyetért vele. Fontos tudni azonban, hogy a helyi népszavazás és a helyi népi kezdeményezés esetét kivéve az ilyen típusú, nem hivatalos aláírásgyűjtésnek nincs jogi vonzata, vagyis nem kötelező érvényű a helyi önkormányzatra.

Ha komoly nyomásgyakorlásra van szükség követeléseink alátámasztására, akkor hivatalos aláírásgyűjtést, azaz helyi népszavazást kezdeményezhetünk – erről az eszökről a jogi lehetőségeknél beszámoltunk. Egy másik eszköz az úgynevezett helyi népi kezdeményezés. Helyi népi kezdeményezés lehetséges minden olyan ügyben, amelynek eldöntésére a képviselő-testületnek van hatásköre. A választópolgárok – a helyi szabályozástól függően – 5 és 10 %-a közötti része fordulhat a polgármesterhez népi kezdeményezéssel. A képviselő-testület köteles megtárgyalni azt a népi kezdeményezést, amelyet a rendeletében meghatározott számú választópolgár kezdeményezett.

A nyomásgyakorlás gyakori és látványos megoldása a demonstráció. Demonstrációra rendszerint akkor kerül sor, ha az ügyben komoly a szembenállás a felek között, és a tárgyalás, döntések megváltoztatása érdekében jelképesen meg kell mutatni, hogy a helyi társadalom széles rétegeinek követelését képviseljük.

A gyülekezési szabadság alkotmányos alapjog, amely mindenkit megillet. Azt, hogy a gyülekezési jog gyakorlása keretében mi mindent lehet csinálni, az erről szóló 1989. évi III. törvény szabályozza. Az utcai demonstrációk, békés felvonulások, tüntetések előzetes bejelentés-kötelezettek (kivéve például, ha nem közterületen kerül rájuk sor). A bejelentést az illetékes rendőrkapitányságnak legalább három nappal a rendezvény tervezett időpontja előtt kell írásban megtenni. A bejelentésnek tartalmaznia kell a következőket: a rendezvényre várható résztvevők és a rendezők száma, a rendezvény célja, kezdte és vége, jár-e a rendezvény forgalomkorlátozással. Nem kell pontos adatokat megadni, a rendőrség is tisztában van azzal, hogy egyes adatokat csak becsülni tudunk. A bejelentéshez adjunk meg egy kapcsolattartó személyt, aki egyébként a rendezvényen történekeért felelősséget is visel. Nem bejelentésköteles a rendezvény, ha nem közterületen (magánterület, zárt épület) kerül megrendezésre, illetve ha egyéb okból nem tartozik a fenti törvény hatálya alá (pl. kulturális, sport, illetve családi rendezvények). A tapasztalatok szerint a rendőrség alapvetően jóindulattal viszonyul az ilyen demonstrációkhoz.

Füzetünkben végigvettük azokat az eszközöket (és a hatékony alkalmazásukhoz szükséges ismereteket), amelyekkel megpróbálhatunk tenni valamit környezetünk zöldterületeinek, fájnak védelme érdekében, mielőtt végső lépésként – nincs más hátra – fához kötöznénk magunkat. A polgári engedetlenség az utolsó eszköz, amit be tudunk vetni. Az engedetlenség kiváló eszköz lehet arra hogy bemutassuk elszántságunkat, és ha valóban igazunk van, nagy valószínűséggel növekedni fog az akciónkra irányuló figyelem és szimpátia. Amennyiben azonban nincs igazunk, akkor az egész bohóckodásnak tűnhet, és a végén nem csak a fát vágják ki, hanem valamilyen jogi szankciót is el kell majd viselnünk.

A lehető leggondosabb körütekintést követően érdemes alkalmazni. Tipikusan akkor jogos az efféle akció, amikor biztosak vagyunk abban, hogy jogilag nekünk lenne igazunk, de a hatóságok mégis ellenünk döntenek. Vagy például akkor, ha tudjuk, hogy az építkezés, amely ellen tiltakozunk, illegális (ilyenkor tulajdonképpen az építkező gyakorol polgári engedetlenséget, nem mi).

Ezekben az esetekben a polgári engedetlenségi akció lehet a végső eszköz, amellyel meg tudjuk akadályozni a ránk leselkedő veszélyt, és amellyel rá tudjuk irányítani a figyelmet a konfliktusra. A polgári engedetlenség eszközei sokszínűek, a favéd-

elemben tipikus forma a fához láncolás. Lényeges, hogy minden esetben maradjunk erőszakmentesek. Ne keverjük össze az ellenfeleket. Attól, hogy a például az építkezővel, favágóval, önkormányzattal vitánk van, a rendőrség képviselőjével lehetünk megértőek és kedvesek, még akkor is, ha ellenkezőnk esetleges felhívásaikkal, hogy hagyjuk abba az akciót. Az ő dolga, hogy eltanácsoljon, a mi dolgunk, hogy elmagyarázzuk hogy mi márpedig itt ezt a fát védjük, és sajnos nem tudunk távozni.

Legyünk felkészültek, tájékozódjunk jogainkról, tudjuk jól és jogilag pontosan elmondani azon aggályokat, amelyek miatt radikális eszközökhöz nyúltunk! Ennek hiányában zavarossá válhat a külvilág számára, hogy mit is akarunk.

További gyakorlati tanácsokért érdemes a tapasztaltabb civilekhez fordulni.

Ideális esetben a helyi közösségek nem csak akkor szervezkednek, amikor már baj van. A környezetvédelemben is a legjobb eszköz a megelőzés. Rengeteg olyan jogunk van, amelyeket csak kevesen használnak, ezek közül számos jogunk arra irányul, hogy időben hozzájussunk azon információkhoz, amelyek az életünket befolyásolják. Figyelhetjük a helyi önkormányzati hirdetőtáblákat, olvashatjuk a helyi sajtót, az önkormányzati lapokat, de ezen felül egész egyszerűen jelen lehetünk ott, ahol a döntéseket hozzák: az önkormányzati képviselő-testületi üléseken. A zöldfelületeket érintő döntések igen nagy részét ezen üléseken hozzák, így ha ott vagyunk, időben fogunk értesülni az esetleges jövőbeli veszélyekről. Ezekről a lehetőségekről korábban már írtunk.

Ezen tájékozódásunk közben érdemes arra koncentrálnunk, hogy településünk sorsát, a zöldterület-gazdálkodást, a bel- és külterületek határait, az egyes telkek funkcióit, az ott érvényes korlátozásokat elméletben nem ad hoc módon szabja meg az önkormányzat, hanem hosszabb távú tervezés keretében. A település alakításának tervezése többlépcsős folyamat eredménye, és ha szemmel tartjuk e tervezési folyamatot, megismerjük a településfejlesztésre vonatkozó terveket, átnézzük a helyi rendeleteket (pl. zöldterületvédelmi rendelet), koncepciókat (pl. környezetvédelmi program), ne adj' isten ezek megalkotásában részt veszünk, ezeket véleményezzük, sok későbbi konfliktust már a legelején meg tudunk előzni.

A település alakításának hármas eszköze az építési törvény alapján:

- A településfejlesztési koncepció, amelyet a települési önkormányzat képviselő-testülete határozattal állapít meg. Ez tartalmazza azokat a fő elveket és irányokat, amelyek mentén a település jövőbeli fejlődését az önkormányzat elképzei.
- A településszerkezeti terv, amelyet az önkormányzati településfejlesztési koncepció alapján a települési önkormányzat képviselő-testülete dolgoztat ki, és határozattal állapít meg. Ez részletesen, térképeken, helyrajzi számok szerint

bemutatja a koncepcióban megfogalmazott célokhoz rendelt eszközöket, az egyes területek, telkek funkcióit, beépíthetőségét stb.

- A helyi építési szabályzat és a szabályozási terv, amelyet a településszerkezeti terv alapján a települési önkormányzat képviselő-testülete dolgoztat ki, és rendelettel állapít meg. Ez egy szűkebb területre vonatkozó, a településszerkezeti tervnél még részletesebb, az építési előírásokat is tartalmazó terv. Sok önkormányzat a helyi építési szabályzatban fogalmazza meg például az építési telkeken álló fák védelmét szolgáló helyi jogszabályi kötelezettségeket is.

E koncepciók, tervek ismerete sokat segíthet abban, hogy kontextusba helyezve tudjuk értelmezni a településen zajló építési, beruházási folyamatokat, a várható irányokat. Figyeljünk, ha az önkormányzat a helyi szabályozási terv (pl. néhány telekre kiterjedő), vagy pláne ha a településszerkezeti terv **módosítását** készíti elő! Egy olyan terület zöldjének védelmében, amelyet ezekben a tervekben építési telkeknek jelöltek ki, növelték a beépíthetőségét stb., radikális eszközökkel esetleg ideig-óráig eredményt érhetünk el, ám a terület besorolása miatt újra és újra fel fognak merülni a legkülönbébb beruházási tervek, ráadásul teljesen jogszerűen – az ilyen területek hosszú távon gyakorlatilag védhetetlenek.

Ugyancsak tartsuk rajta a szemünket más, kiegészítő jogszabályokon. A környezetvédelmi programok, zöldfelület-gazdálkodási tervek, koncepciók – ha vannak ilyenek –, vagy ezek módosításai rendkívül informatívak lehetnek. Akár mi magunk is kezdeményezhetjük, hogy az önkormányzat fordítson kiemelt figyelmet például a környezetvédelmi program keretében a zöldterületek megőrzésére, gyarapítására. Sőt, élve azzal a jogosultsággal, hogy önkormányzati hatáskörben az országosnál szigorúbb szabályozás is elfogadható, alkosson a fák és zöldterületek védelmére olyan helyi rendeletet, amely valóban alkalmas ezek megvédésére, köz- és magánterületeken egyaránt. Ajánljuk mindehhez önkormányzatunk figyelmébe azokat a településeket, fővárosi kerületeket, amelyek éltek ezzel a lehetőséggel, és a legkülönbébb szigorításokat építették be saját szabályozásukba, a rendeletek hatályának magánterületekre való kiterjesztésétől, a pótlási kötelezettség mértékének növelésén és az engedélyezés rigorózusabb eljárási folyamatán keresztül a fák értékének becslésére használatos ún. Radó-módszer bevezetéséig.

Kiadványunk végére érve reméljük, sikerült ötleteket, tanácsokat adnunk ahhoz, hogy települése zöldfelületeivel kapcsolatos konfliktusokban hatékonyan tudjon fellépni az olvasó. Őszintén bízunk benne, hogy eredménnyel járt fellépésük, és sikerült megmenteni egy parkot, facsoportot, vagy akár csak egyetlen, szívüknek kedves fát. Szeretnénk ugyanakkor, ha az ügy itt nem ért volna véget. Ne csak alkalmilag vegyünk részt településünk, településrészünk környezetének alakításában, megoltalmazásában! És ha ma még sokszor nehézségekbe, az önkormányzat ellenállásába is ütközünk, mindig lebegjen a szemünk előtt, hogy a világ számos táján a lakosságot,

a helyieket partnernek tekintő településtervezési módszerek bevett eszközök a városok, falvak arculatának, környezetének kialakításában. Az ilyen részvételi („participatív”) és mérlegelő („deliberatív”) technikák, ha a kezdeti idegenkedést legyőzték, valójában az önkormányzatok számára is előnyösek lehetnek. A mi dolgunk, hogy ezt megértessük velük. Ha pedig sikereket értünk el, ne tartsuk meg magunknak tapasztalatainkat! Számosan vannak az országban, akik valószínűleg a miénkhez nagyon hasonló problémákkal, nehézségekkel, konfliktusokkal küzdenek. Tanulhatunk tőlük, és ők is tanulhatnak a mi tapasztalatainkból. Örömmel vesszük, ha az olvasók írásban összefoglalják ügyüket, és elküldik címünkre (iroda@vedegylet.hu). Terveink között szerepel honlapunk továbbfejlesztése (vagy egy önálló honlap létrehozása) oly módon, hogy kölcsönösen megismerhetővé tegyük a helyi ügyeket, amelyekkel megkeresnek minket.

Sok sikert és jó munkát!

Aarhusi Egyezmény: A környezeti ügyekben az információhoz való hozzáférésről, a nyilvánosságnak a döntéshozatalban történő részvételéről és az igazságszolgáltatáshoz való jog biztosításáról szól. Az egyezményhez Magyarország is csatlakozott – az egyezmény a magyar jogrendben a 2001. évi LXXXI. törvényben került kihirdetésre.

átminősítés: Egy adott földrészlet vagy telek területi (kül- vagy belterület), művelési ág szerinti (pl. mezőgazdasági célú, erdő, szőlő stb.) vagy övezeti besorolásának megváltoztatása a → *településszerkezeti terv*, a → *településrendezési terv*, a → *szabályozási keretterv* ill. a → *szabályozási terv* megváltoztatásával, önkormányzati hatáskörben.

beépítési hányad: A telek teljes területéhez viszonyítva a telken elhelyezkedő építmények alapterülete. Az adott telekre vonatkozó engedélyezett beépítési hányadot a rendezési tervekben szereplő övezeti besorolások tartalmazzák. A kertvárosias övezetek jellemző engedélyezett beépítési hányada 15-35 százalék, a belvárosi övezetekben 50-80 százalék.

belterület: A település közigazgatási területének – jellemzően a település történetileg kialakult, elsősorban összefüggő, beépített, illetőleg beépítésre szánt területeket tartalmazó – kijelölt része.

díszfa: Minden olyan törzsszel és koronával rendelkező lombhullató vagy tűlevelű fa, amely nem gyümölcsfa.

építési övezet: A területfelhasználási egységek területeit közterületekre és egyéb (közterületnek nem minősülő) területekre, továbbá azokat beépítésre szánt területek esetén építési övezet(ek)be, beépítésre nem szánt területek esetén övezet(e-k)be kell sorolni. Az építési övezeteket a meglévő és/vagy tervezett szerepkörük, beépítettségük és karakterbeli különbségeik alapján és úgy kell besorolni, hogy az azokon belüli – azonos helyzetben lévő – telkeket azonos értékű építési jogok és kötelezettségek illessék meg. Újonnan beépítésre vagy jelentős átépítésre kerülő területek építési övezeteire vonatkozóan meg kell határozni többek közt a kialakítható legkisebb telekterület-méretet, a beépítési módot, a beépítettség megengedett legnagyobb mértékét, a megengedett legkisebb-legnagyobb építménymagasságot,

a beépítés feltételének közművesítettség mértékét, valamint a zöldfelület legkisebb mértékét.

építési hatóság: Az építési ügyekben eljáró ellenőrző szerv. Engedélyköteles építési tevékenységek esetén az engedélyek kiadását, az engedélyben szereplő kikötések betartásának ellenőrzését végzi. Az elsőfokú építési hatóság a települési jegyző, hatáskörébe tartozik az építési, fennmaradási és bontási engedélyek kiadása, a hatósági bontás elrendelése stb.

erdő: Erdőnek kell tekinteni a földművelésügyi miniszter által rendeletben meghatározott fajú fás növényekből és a társult élőlényekből kialakult életközösséget annak talajával együtt, függetlenül attól, hogy a faállomány vagy az életközösség valamelyik más eleme átmenetileg hiányzik.

Erdő továbbá a nyilvántartott művelési ágtól függetlenül az a legalább 1500 m² alapterületű erdei fákkal és cserjékkel borított terület, amely legcélszerűbb erdőgazdálkodással hasznosítható, továbbá az erdőterületek keretövezetbe sorolt célzott terület-felhasználási módú területek, függetlenül attól, hogy a fásítás ténylegesen kialakításra került-e.

erdőterület: erdőterületnek kell tekinteni az erdő által elfoglalt ezerötszáz négyzetméter vagy annál nagyobb kiterjedésű földterületet - ideértve a beerdősült, valamint az időlegesen igénybe vett földterületet is - a benne található nyiladékokkal és tűzpáasztákkal együtt.

facsoport: olyan ezerötszáz négyzetméternél kisebb földterület, amely a fák idős korára várható korona vetülete által legalább hatvan százalékban fedett.

fás legelő: olyan legelőterület, amely a fák idős korára várható korona vetülete által (egyenletes elosztásban) legalább harminc százalékban fedett.

fásított köztér: szilárd vagy szilárdított burkolattal ellátott, közlekedési, séta- és pihenőfunkciót szolgáló városi közterek, ahol a fásítottság mértéke eléri az 1 db/200 m² (25 %-os lombkorona-borítottság) értéket.

fásor: Egy sorban lévő fák összessége, ahol a fák tőtávolsága nem nagyobb a fák idős korában várható korona átmérőjének a kétszeresénél.

helyi rendelet (önkormányzati): Önkormányzatok által, magasabb szintű jogszabállyal nem szabályozott életviszonyok rendezésére megalkotott rendelet, amelyet az önkormányzat hivatalos lapjában vagy a helyben szokásos módon ki kell hirdetni. A fák és zöldterületek védelmében az országos szabályozásnál (21/1970. sz. Kormányrendelet) szigorúbb helyi rendeletek megalkotására lehetősége van az önkormányzatoknak.

helyi építési szabályzat: Az építés rendjét a helyi sajátosságoknak megfelelően megállapító és biztosító települési önkormányzati rendelet.

helyi környezetvédelmi ügy: Minden olyan környezetvédelmi ügy, amelyben a környezet használata és a hatásterület nem terjed túl az érintett települési önkormányzat területén

kertészeti szakvélemény: Kivágásra javasolt fák előzetes vizsgálatáról készült megállapítás a fák kora, egészségi állapota, térbeli elhelyezkedése, esztétikai megjelenése stb. alapján.

kiemelt közcélú zöldterület: Azok a közparkok, városi kertek, sétányok, játszóterek, utcai fasorok és az azokat kísérő zöldsávok, melyek szerepe a városszerkezetben elfoglalt helyük és használatuk következtében fővárosi jelentőségű. Felsorolásukat a 14/1993. (IV. 30.) Főv. Kgy. rendelet tartalmazza.

környezethasználat: A környezetnek vagy valamely elemének igénybevételével, illetőleg terhelésével járó hatásági engedélyhez kötött tevékenység.

környezetkárosítás: Az a tevékenység, amelynek hatására környezetkárosodás következik be.

környezetkárosodás: A környezetnek vagy valamely elemének olyan mértékű változása, szennyezettsége, illetve valamely eleme igénybevételének olyan mértéke, amelynek eredményeképpen annak természetes vagy korábbi állapota (minősége) csak beavatkozással, vagy egyáltalán nem állítható helyre, illetőleg, amely az élővilágot kedvezőtlenül érinti.

környezetre gyakorolt hatás: A környezetben környezetterhelés, illetőleg a környezet igénybevétele következtében bekövetkező változás.

környezetszennyezés: A környezet vagy valamely elemének a kibocsátási határértéket meghaladó terhelése.

környezetterhelés: Valamely anyag vagy energia környezetbe bocsátása.

környezetvédelmi („zöld”) hatáság: A környezetvédelmi, a természetvédelmi valamint a vízügyi igazgatás hatósági és szakhatósági feladatait ellátó, a környezetvédelmi miniszter irányítása alatt működő felügyelőség. A helyi önkormányzatok hatáskörébe tartozó ügyekben (a zöldfelületekkel kapcsolatos ügyek jellemzően ilyenek) az elsőfokú környezetvédelmi hatóság a polgármester (főpolgármester), illetve a jegyző (fővárosi főjegyző) (együtt: önkormányzati környezetvédelmi hatóság).

környezetvédelmi ügyosztály: A polgármesteri (Budapesten főpolgármesteri) hivatal környezetvédelemmel foglalkozó osztálya. Feladata a környezet védelmével kapcsolatos jogszabálytervezetek előkészítése, programok kidolgozása és lebonyolítása. Az ügyosztály ellátja a jogszabályok szerinti hatósági feladatokat, ezen belül a levegőtisztasággal, természetvédelemmel, zöldfelület-fejlesztéssel és vízminőségvédelemmel kapcsolatos feladatokat.

környezetveszélyeztetés: Az a tevékenység vagy mulasztás, amely környezetkárosítást idézhet elő.

közhasználatú fás terület: A városok és a községek belterületén lévő minden közterületnek minősülő -> *közpark*; pihenésre, szórakozásra, testedzésre is szolgáló -> *védőerdő*; közutat, járdát szegélyező, illetőleg közúti forgalmat irányító vagy elválasztó, részben vagy egészben növényzettel borított terület; lakó-, illetőleg üdü-

lőépületek elhelyezésére szolgáló telek → *közkert* (játszó-, pihenőkert stb.) céljára kialakított része, ha az épület tulajdonosa (kezelője) nem azonos a közkert tulajdonosával (kezelőjével) és annak fenntartásáról önkormányzati szerv gondoskodik.

közkert: 1 ha-nál kisebb zöldfelületi létesítmény.

közpark: 1 ha-nál nagyobb, de 10 ha-nál kisebb zöldfelületi létesítmények, melynek legkisebb oldalmérete legalább 80 m.

közterület: Közhasználatra szolgáló minden olyan állami vagy önkormányzati tulajdonban álló földterület, amelyet a rendeltetésének megfelelően bárki használhat, és az ingatlan-nyilvántartás ekként tart nyilván. Egyéb ingatlanoknak a közhasználat céljára átadott terület részére – az erről szóló külön szerződésben foglaltak keretei között – a közterületre vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni. Közterület rendeltetése különösen: a közlekedés biztosítása (utak, terek), a pihenő és emlékhelyek kialakítása (parkok, köztéri szobrok stb.), a közművek elhelyezése.

közterület kezelője: A → *közterület* tulajdonosa (önkormányzat) által a közterület fenntartásával, gondozásával szerződés alapján megbízott cég illetve szervezet.

külterület: A település közigazgatási területének → *belterület*nek nem minősülő, elsősorban mezőgazdasági, erdőművelési, illetőleg különleges (pl. bánya, vízmeder, hulladéktelep) célra szolgáló része.

műemlék: Olyan → *műemléki érték*, amelyet e törvény alapján jogszabállyal védetté nyilvánítottak.

műemléki érték: Minden olyan épített örökségi elem, valamint azok rendeltetészerűen összetartozó területe, együttese, rendszere, amely hazánk múltja és a közösségi hovatartozás-tudat szempontjából kiemelkedő jelentőségű történeti, művészeti, tudományos és műszaki emlék; alkotórészeivel, tartozékaival és berendezési tárgyával együtt.

önkormányzati (megyei, illetve települési) főépítész: A helyi önkormányzat egyes területfejlesztési és területrendezési, valamint e törvényben meghatározott építészeti feladataival kapcsolatos döntéseit előkészítő - felsőfokú szakirányú végzettséggel rendelkező - személy.

parkterület: Az olyan közhasználatú, a környezet minőségét javító, lombtömegével kondicionáló zöldterület, amely elsősorban pihenési, felüdülési és sportolási célokat szolgál.

Radó-féle értékmegehatározás: Az értékelés során az alábbi fő szempontokat veszi figyelembe: a fa életkora, a lombkorona állapota valamint a fa elhelyezkedése, termőhelye. Az érték meghatározásánál az alapot az értékvétele időpontjában érvényes, négyéves szabványcsemete faiskolai ára adja. Ezt az értéket kell szorozni a fa becsült életkorához tartozó szorzószámmal.

10 éves fa szorzószáma	10
20 éves fa szorzószáma	40
30 éves fa szorzószáma	84

40 éves fa szorzószáma	160
50 éves fa szorzószáma	300
60 éves fa szorzószáma	500
70 éves fa szorzószáma	700
Egyedi védett fa kortól független szorzószáma	1000

A korból számított értéket a lombkorona állapota szerinti együtthatóval kell tovább szorozni. Ez az együttható teljesen ép lombkorona esetén 1, kissé csonkolt, visszavágott korona esetén 0,7, erősen csonkolt, beteg lombkorona esetén 0,4. Mivel a fák felértékelődnek a fában szegény környezetben, tehát a fa elhelyezkedését is figyelembe kell venni az érték meghatározásánál. Így az eddig kapott értéket fákban szegény belvárosi területen 1-gyel, fákkal átlagosan ellátott területen 0,7-tel, kertvárosban és külterületen 0,5-tel kell megszorozni. Ezt a módszert a Belügyminisztérium ajánlásként közzé tette, de csekély számú önkormányzat alkalmazza a kivágott fa értékének meghatározására. Budapesten például csak a VII. kerület számol a fapótlási kötelezés során a Radó-féle képlettel.

szabályozási keretterv: Az a fővárosi \rightarrow *településrendezési terv*, amely a főváros közigazgatási területének felhasználásával és beépítésével, továbbá a környezet természeti, táji és épített értékeinek, valamint a környezet elemeinek védelmével kapcsolatos általános követelményeket megállapító fővárosi építési keretszabályzatot térképen, rajzi formában ábrázolja.

szabályozási terv: Az a \rightarrow *településrendezési terv*, amely a település közigazgatási területének felhasználásával és beépítésével, továbbá a környezet természeti, táji és épített értékeinek védelmével kapcsolatos sajátos helyi követelményeket, jogokat és kötelezettségeket megállapító építési előírásokat térképen, rajz formájában ábrázolja.

településfejlesztési koncepció: A \rightarrow *településrendezési tervet* megalapozó, az önkormányzati településfejlesztési döntéseket rendszerbe foglaló, önkormányzati határozattal jóváhagyott dokumentum.

településrendezési terv: A \rightarrow *településszerkezeti terv*, a \rightarrow *szabályozási keretterv* és a \rightarrow *szabályozási terv*.

településszerkezeti terv: Az a \rightarrow *településrendezési terv*, amely meghatározza a település alakításának, védelmének lehetőségeit és fejlesztési irányait, ennek megfelelően az egyes területrészek felhasználási módját, a település működéséhez szükséges műszaki infrastruktúra elemeinek a település szerkezetét meghatározó térbeli kialakítását és elrendezését.

törzsmérő: A fa törzsének 1 m magasságban mért kerülete centiméterben.

ügyfél: Egy meghatározott eljárásban adott jogokkal és kötelezettségekkel rendelkező személy vagy szervezet, akinek jogát, vagy jogos érdekét az ügy érinti. Környe-

zetvédelmi ügyekben az állampolgárok által környezetvédelmi érdekeik védelmére létrehozott szervezeteket az ügyféli jogállás illeti meg.

városi park: 10 ha-nál nagyobb zöldfelületi létesítmények, melynek legkisebb oldal-mérete legalább 200 m.

védőerdő: Olyan zöldterület, amely elsődleges környezetvédelmi célokat szolgál.

vegetációs időszak: A rügyfakadás és a lombhullás közti időszak (általában – pl. az erdészeti gyakorlatban – február 15. és október 15. között). Fakivágást a vegetációs időszakon kívül szokás végezni és engedélyezni.

zöldfelület: Lakó-, üdülő-, intézmény-, ipari és raktár-, közlekedési, valamint egyéb rendeltetésű területfelhasználási egységek biológiailag aktív, növényzettel borított területe.

zöldfelületi mutató: A zöldfelület területének és a telek területének százalékban kifejezett mértéke.

zöldfelületi rendszer: Az elsősorban a kondicionáló hatású zöldfelületek szerkezeti és funkcionális kapcsolatban álló összessége (külsőterületen és belsőterületen egyaránt).

zöldterület: A zöldterület az állandóan növényzettel fedett közterület.

Alsó-Duna-völgyi Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség

Tiderenczl József igazgató

6500 Baja, Bajcsy Zs. u. 10.

6501 Baja Pf. 113.

Telefon: 79/421-010

Fax: 79/421-153

E-mail: alsodunavolgyi@zoldhatosag.hu

Honlap: www.audkofe.hu

Alsó-Tisza-vidéki Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség

Kardos Sándor igazgató

6720 Szeged Felső-Tiszapart u. 17.

6712 Szeged Pf. 1048

Telefon: 62/553-030

Fax: 62/553-038

E-mail: alsotiszavideki@zoldhatosag.hu

Honlap: <http://atiktfv.zoldhatosag.hu/>

Dél-dunántúli Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség

Jeszták Lajos igazgató

7623 Pécs, Papnövelde u. 13.

7601 Pécs, Pf. 412

Telefon: 72/520-100

Fax: 72/520-103

E-mail: deldunantuli@zoldhatosag.hu

Honlap: <http://ddkttvf.zoldhatosag.hu>

Észak-dunántúli Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség

Gerencsér Tivadar igazgató

9021 Győr Árpád u. 28-32.

9002 Győr Pf. 471

Telefon: 96/524-000

Fax: 96/328-031

E-mail: eszakedunantuli@zoldhatosag.hu

Honlap: <http://edkttvf.zoldhatosag.hu>

Észak-magyarországi Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség

Pintér István igazgató
3530 Miskolc, Mindszent tér 4.
3501 Miskolc, Pf. 246
Telefon: 46/517-300
Fax: 46/517-399
E-mail: eszakmagyarorszagi@zoldhatosag.hu
Honlap: <http://emikttvf.zoldhatosag.hu>

Felső-Tisza-vidéki Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség

Szentesi Péter igazgató
4400 Nyíregyháza, Kölcsey u. 12-14.
4401 Nyíregyháza, Pf. 246
Telefon: 42/598-930
Fax: 42/310-713
E-mail: felsotiszavideki@zoldhatosag.hu
Honlap: <http://ftvktvf.zoldhatosag.hu>

Körös-vidéki Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség

Nadabán János igazgató
5700 Gyula, Megyeháza u. 5-7.
5701 Gyula Pf. 99.
Telefon: 66/463-043
Fax: 66/361-755
E-mail: korosvideki@zoldhatosag.hu
Honlap: <http://kvktvf.zoldhatosag.hu>

Közép-dunántúli Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség

Kling István igazgató
8000 Székesfehérvár, Hosszúsétatér 1.
8001 Székesfehérvár Pf. 137
Telefon: 22/514-300
Fax: 22/313-564
E-mail: kozepdunantuli@zoldhatosag.hu
Honlap: <http://kdtktvf.zoldhatosag.hu>

Közép-Duna-völgyi Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség

Szabó Sándor igazgató

1077 Budapest, Nagydíófa utca 10-12.

1447 Budapest, Pf. 541

Telefon: 478-4400

Fax: 478-4520

E-mail: kozepdunavolgyi@zoldhatosag.hu

Honlap: <http://kdvktvf.zoldhatosag.hu>

Közép-Tisza-vidéki Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség

Dr. Háfra István igazgató

5000 Szolnok Ságvári krt. 4.

5001 Szolnok Pf. 25.

Telefon: 56/375-111

Fax: 56/343-768

E-mail: kozeptiszavideki@zoldhatosag.hu

Honlap: <http://ktvktvf.zoldhatosag.hu>

Nyugat-dunántúli Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség

Hompsz Gyula igazgató

9700 Szombathely, Vörösmarty u. 2.

9701 Szombathely Pf. 183.

Telefon: 94/328-188

Fax: 94/313-283

E-mail: nyugatdunantuli@zoldhatosag.hu

Honlap: <http://nydtktvf.zoldhatosag.hu>

Tiszaántúli Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség

Kelemen Béla igazgató

4024 Debrecen, Piac u. 9/b.

4001 Debrecen Pf. 27

Telefon: 52/511-000

Fax: 52/310-428

E-mail: tizsantuli@zoldhatosag.hu

Honlap: www.tikofe.hu

ÁESZ Központ

1054 Budapest, Széchenyi u. 14.
Levelezési cím: 1355 Budapest, Pf.: 10.
www.aesz.hu (a területi igazgatóságok is)
E-mail: aesz@aesz.hu
Telefon: 06-1/3743-200
Fax: 06-1/3743-206
Főigazgató CSÓKA PÉTER
E-mail: csoka.peter@aesz.hu

ÁESZ Budapesti Igazgatóság

1054 Budapest, Széchenyi u. 14.
Levelezési cím: 1355 Budapest, Pf.: 18.
E-mail: aeszbpig@aesz.hu
Központi telefon: 06-1/3743-400
fax: 06-1/3743-402
Igazgató: SZENTPÉTERI SÁNDOR mb. igazgató
E-mail: szentpeteri.sandor@aesz.hu

ÁESZ Veszprémi Igazgatóság

8200 Veszprém Szent Margit park 2
Levelezési cím: 8201 Veszprém Pf.: 122
E-mail: veszpremi.ig@aesz.hu
Központi telefon: 06-88/570-000, 06-88/428-111
fax: 06-88/576-002
Igazgató: VASPÖRI FERENC
E-mail: vaspori.ferenc@aesz.hu

ÁESZ Szombathelyi Igazgatóság

9700 Szombathely, Batthyány tér 2.
Levelezési cím: 9701 Szombathely, Pf.: 24.
E-mail: aeszhig@aesz.hu
Központi telefon: 06-94/512-980; 06-94/512-991
fax: 06-94/320-053
Igazgató: NAGY IMRE
E-mail: nagy.imre@aesz.hu

ÁESZ Zalaegerszegi Igazgatóság

8900 Zalaegerszeg, Zrínyi út 36.

Levelezési cím: 8901 Zalaegerszeg Pf.: 209.

E-mail: aeszzeg@aeszh.hu

Központi telefon: 06-92/549-670

fax: 06-92/549-671

Igazgató: HAJDU TIBOR

E-mail: hajdu.tibor@aeszh.hu

ÁESZ Kaposvári Igazgatóság

7400 Kaposvár Bajcsy Zs. u 21.

Levelezési cím: 7401 Kaposvár Pf.: 149.

E-mail: aesz_kap@aeszh.hu

Központi telefon: 06-82/529-200

fax: 06-82/314-501

Igazgató: NÁDAS JÓZSEF

E-mail: nadas.jozsef@aeszh.hu

ÁESZ Pécsi Igazgatóság

7633 Pécs, Lázár Vilmos u. 17.

Levélcím: 7602 Pécs, Pf.: 274.

E-mail: aeszpecs@aeszh.hu

Központi telefon: 06-72/522-040

fax: 06-72/522-041

Igazgató: HARDI LÁSZLÓ

E-mail: hardi.laszlo@aeszh.hu

ÁESZ Kecskeméti Igazgatóság

6000 Kecskemét, József A. u 2.

Levélcím: 6001 Kecskemét, Pf.: 130.

E-mail: keer@aeszh.hu

Központi telefon: 06-76/501-700, 06-76/501-701, 06-76/501-702

fax: 06-76/321-951

Igazgató: SPIEGL JÁNOS

E-mail: spiegel.janos@aeszh.hu

ÁESZ Debreceni Igazgatóság

4001 Debrecen, Bajcsy Zs. u 16.

Levelezési cím: 4001 Debrecen, Pf.: 9.

E-mail: aeszdebr@aesz.hu

Központi telefon: 06-52/521-020

fax: 06-52/521-019

Igazgató: SOÓS GYULA

E-mail: soos.gyula@aesz.hu

ÁESZ Miskolci Igazgatóság

3535 Miskolc, Árpád u. 90.

Levelezési cím: 3510 Miskolc, Pf.: 579.

E-mail: aesz09.ig@aesz.hu

Központi telefon: 06-46/531-020; 06-46/531-030

fax: 06-46/531-039

Igazgató: CSOMÓS JÁNOS

E-mail: csomos.janos@aesz.hu

ÁESZ Egri Igazgatóság

3300 Eger, Klapka u 1/b

Levelezési cím: 3301 Eger, Pf.: 41.

E-mail: aeszeger@aesz.hu

Központi telefon: 06-36/510-570

Fax: 06-36/510-597

Igazgató: KONDOR ISTVÁN

E-mail: kondor.istvan@aesz.hu

KÖRNYEZETI TANÁCSADÓ IRODÁK HÁLÓZATA

8200 Veszprém, Zrínyi u. 3/1.

Tel./fax: 88/427-792

kothalo@zpok.hu

www.kothalo.hu

2003. június 16.

Cím (ir.sz. város, utca hsz.)	Az irodát működtető szer- vezet	Tanácsadó neve	Telefon (fax)	Drótposta Internet
2660 Balassagyarmat, Rákóczi út 12.	Ipoly Unió Környezetvéd. és Kulturális Egyesület	Nagy Vilmos	35/300217 (fax) 40/200037	iroda@ipolyunio.hu www.ipolyunio.hu
1054 Budapest, Vadász u. 29.	Ökoszolgálat Alapítvány	Hágen Andrea, Bóbis Ildikó	80/269446 1/3117855 (fax)	okosz@hotmail.com www.okoszszolgalat.hu
1057 Budapest, Károly krt. 3/A. 3. em. 2. (1465 Pf. 1676)	Levegő Munkacsoport	Lenkei Péter, Dr. Fenesi Gabriella, Simon Gergely	1/4110509 1/4110510 (fax)	levego@levego.hu www.levego.hu
1111 Budapest, Saru u. 11.	Hulladék Munkaszövetség	Privigyei Csaba, Tömöri Balázs	1/3862648 (fax)	gebics@freemail.hu www.humusz.hu
2500 Esztergom, Bajcsy-Zs. út 4.	Esztergomi Környezetkultúra Egyesület	Szendi Gábor, Horváth Piroska, Horváth Zoltán	33/400150 (fax)	ekoku@zpok.hu www.zpok.hu/ekoku/
9024 Győr, Bartók B. út 7.	Reflex Környezetvédő Egyesület	Lajtmann Jó- zsef, Szűcs Gábor	96/316192 (fax)	reflex@c3.hu www.reflex.gyor.hu
4220 Hajdú- böszörmény, Bocskai tér 2., II/21.	Hajdúböszörményi Ifjúsági Természetvédő Kör	Molnár Attila	52/280038 52/561101 (fax)	info@hitvk.hu www.hitvk.hu

3525 Miskolc, Kossuth u. 13.	Ökológiai Intézet a Fenntartható Fejlődésért Alapítvány	F. Nagy Zsuzsanna, Farkas Emese	46/382095	fnzs@ecolinst.hu www.ecolinst.hu
4400 Nyíregyháza, Malom u. 18/A	E-misszió Természet- és Környezetvédelmi Egyesület	Tömöri László, Ilyés Tímea	42/423818	emisszio@zpok.hu www.e-misszio.hu
5900 Orosháza, Vörösmarty u. 4., fsz. 20. (5901 Pf. 19.)	Természet Ébredése Társulat	Gál Zoltán	68/413354	tetoh@freemail.hu
7622 Pécs, Siklósi u. 22.	Pécsi Zöld Kör	Dr. Pánovics Attila, Evetovits Zoltán	72/547341	pzk@ngo.hu www.pzk.hu
6720 Szeged, Stefánia u. 6.	Kiss Ferenc Csongrád Megyei Természetvédelmi Egyesület	Szekeres Szilvia, Bojtos Ferenc	62/424392	csemete@mail.tiszanet.hu www.tiszanet.hu/csemete
8000 Székesfehérvár, Petőfi S. u. 5.	Gaja Környezetvédő Egyesület	Gárdonyi László, Pankotai Ibolya	22/503428 22/503429	gaja@axelero.hu www.zpok.hu/~gaja
5000 Szolnok, Szapáry u. 19. (5001 Pf. 148)	Tisza Klub	Bíró Réka, dr. Hamar József	56/424695 80/200038	tiszaclub@externet.hu www.tiszaclub.hu
9700 Szombathely, Kőszegi u. 3. (Petőfi S. u. 24.)	Kerekdő Alapítvány	Molnár Hajnalka, Gyöngyössy Péter	94/505203	pumilio@freemail.hu www.civilporta.hu/kerekdo
5420 Túrkeve, Kenyérmezei u. 2/D	Nimfea Természetvédelmi Egyesület	Tóth István	56/361505	nimfea@externet.hu www.nimfea.hu
8200 Veszprém, Kossuth u. 1. II/2. (8201 Vp., Pf. 222)	Csalán Környezet- és Természetvédő Egyesület	Mátyás Mónika, Szalay Tímea	88/578390	csalan.egyesulet@freemail.hu www.csalan.hu
8799 Dötk, Fő u. 39. (8901 Zala- egerszeg, Pf. 521)	Ökorégió Alapít- vány a Fenntartható Fejlődésért	Kocsis Anikó, Bogár István, Szendrői Péter	83/376178 (fax)	bogaristvan@zelkanet.hu

EMLA Környezeti Management és Jog Egyesület

1076 Budapest, Garay u. 29.

Tel/fax: 322-8462, 352-9925

www.emla.hu

Greenpeace

1021 Budapest, Tárogató út 40.

Tel: (1) 392 7663

Fax: (1) 200 8484

E-mail: info@greenpeace.hu

www.greenpeace.hu

Magyar Természetvédők Szövetsége

1091 Budapest, Üllői út 91/b.

1450 Budapest, Pf.: 123.

Tel: (1) 216-7297

Fax: (1) 216-7295

E-mail: info@mtvsz.hu

www.mtvsh.hu

Rügyecskék Alapítvány

1085 Budapest, József krt. 82.

Tel/fax: (1) 313-2603, (1) 477-0535

E-mail: info@rugyecskék.hu

www.rugyecskék.hu

Védegylet

1114 Budapest, Bartók Béla út 19.

Tel/fax: (1) 269-42-51

E-mail: iroda@vedegylet.hu

www.vedegylet.hu

WWF Magyarország

1124 Budapest, Németvölgyi út 78/B

Tel: (1) 214-5554

Fax: (1) 212-9353

E-mail: panda@wwf.hu

www.wwf.hu

Zöld Fiatalok

1136 Budapest, Kresz Géza u. 24. fsz 2.

E-mail: info@zofi.hu

www.zofi.hu

Fitos Péter, Építési Iroda, 458-3070
1014 Budapest, Kapisztrán tér 1.

Helyi szabályozás: van

16/2000. (VIII.15.) számú rendelet a Bp. I. kerületi Építési Szabályzatról

Hatálya: az egész kerületre kiterjed

Tartalma: fa kivágásához az építésügyi hatóság előzetes engedélye kell. Visszapótlás: engedély alapján kivágott fa esetén a törzsátmérő mértékéig, engedély nélküli fakivágás, csonkolás esetében a kétszeres törzsátmérő mértékéig. Ha a kivágás „veszélytelenítés” miatt történt, a visszapótlástól el lehet tekinteni.

Bogár István környezetvédelmi üi., Általános műszaki csoport, 346-5448
1024 Budapest, Mechwart liget 1.

Helyi szabályozás: nincs (az egyes területek szabályozási tervében szó van a fakivágásokról is)

Sajkai Júlia, Beruházási Ügyosztály, 437-8550

Kapocsi Sándor környezetvédelmi ea., Építési Hatósági Ügyosztály, 4378-594
1033 Budapest, Fő tér 3.

Helyi szabályozás: van

32/2001. (XI.30.) számú rendelete Óbuda-Békásmegyer Városrendezési és Építési Szabályzatáról

Hatálya: a kerület közigazgatási területére terjed ki

Tartalma: Fát kivágni csak favédelmi és fakivágási terv szerinti engedély alapján, növény-egészségügyi okból, a faállomány besűrűsödése vagy mélygarázs építése miatt lehet. Gyümölcsfa kivágásához nem kell engedély. A díszfák vázágait eltávolítani, valamint a fák törzsét az ágrendszerük alatt átvágni nem szabad. Visszapótlás: a törzsátmérő 150%-a.

Hamza Györgyné, 231-3101/258

1042 Budapest, István út 14.

Helyi szabályozás: van

22/2201. (X.31.) számú rendelet a természeti környezet és a fák védelméről valamint a városkép esztétikus kialakításáról

17/1999. (VII.01.) számú rendelet a kivágott fák és a zöldfelületek pótlásáról

Hatálya: 22/2201. (X.31.): közterületekkel és közhasználatra átadott magánutakkal közvetlenül határos területek, 17/1999. (VII.01.): minden bel- és külterületi ingatlanra kiterjed

Tartalma: 22/2201. (X.31.): építkezéskor ha az épület közterületre vagy magánútra benyúlik, kérelemben igazolni kell, hogy biztosítható a közterületen álló fasorok védelme vagy az újbóli fásítás. 17/1999. (VII.01.): fa kivágása a kormányrendeletnek megfelelően lehetséges. Ha a fák az építési telken (építési területen) belül áthelyezhetők, azok kivágása nem engedélyezhető. Visszapótlás: A törzsátmérő 120%-a. Felmentés adható, ha a fa kivágására hatósági kötelezés alapján baleset- vagy életveszély elhárítása érdekében kerül sor.

Fazekas Péter főkertész, 318-5990 (központi szám)

1051 Budapest, Erzsébet tér 4.

Helyi szabályozás: van.

29/ 2004 (VI. 04.) számú rendelet: Belváros- Lipótváros Kerületi városrendezési és építési szabályzata

Hatálya: köz- és magántulajdonú területek

Tartalma: Fakivágáshoz a jegyző engedélye kell. Fát kivágni – gyümölcsfák kivételével – csak akkor szabad, ha annak kivágását kertészeti szakvélemény igazolja. Fa kivágásra engedély kapható még, ha mélygarázs létesítése miatt a fa egyed(ek) megtartása műszaki indokok alapján nem lehetséges. Visszapótlás: a törzsátmérő 100%-a, mélygarázs létesítése esetén a törzsátmérő a háromszorosa, kiszáradt fa kivágásánál a törzsátmérő 100%- a.

Burányi Zsófia zöldfelület-gazdálkodási és parkfenntartási üi., Városüzemeltetési Osztály, 3420909/2207

1067 Budapest, Eötvös u. 3.

Helyi szabályozás: van

19/2002. (V. 10.) sz. rendelet a kerületi fák, fasorok megóvásáról és pótlásáról

40/2000.(XII. 20.) sz. rendelet Terézváros Kerületi Városrendezési és Építési Szabályzata

Hatálya: 19/2002. (V. 10.): Kiterjed a köz- és magántulajdonú területekre, a kerületi és a fővárosi Önkormányzat tulajdonában levő utcai fasorokra és azokat kísérő zöldsávra, illetve a helyi jelentőségű védett természeti értékekre, amennyiben a védett természeti értékekre vonatkozó szigorúbb jogszabályok más rendelkezést nem tartalmaznak. 40/2000. (XII. 20.): Terézváros közigazgatási területe.

Tartalma: 19/2002. (V. 10.): Fa kivágásához a jegyző engedélye kell. A kerületi főkeretész szakmai javaslata alapján az Önkormányzat Polgármesteri Hivatalának Építési Irodája – rendelkezik a fa (fák) pótlásáról. Annak, aki engedélyt kapott a fa kivágására, gondoskodnia kell annak visszapótlásáról. A fapótlás minden járulékos költsége a fapótlásra kötelezettre hárul. Ha a fapótlási kötelezettség teljesítése akadályba ütközik, pénzben megváltható. 40/2000. (XII. 20.): Fát kivágni a gyümölcsfa kivételével, csak akkor lehet, ha ezt kertészeti szakvélemény rögzíti, illetve, ha zárt sorú beépítési mód előírásai mellett, az épület parkolási igényeinek kielégítése céljából mélygarázs létesítése szükséges, és a faegyed(ek) megtartása annak megépítését műszaki indokok alapján nem teszi lehetővé. Visszapótlás: a törzsátmérő 150%-a. Mélygarázs létesítése miatt kivágott fánál a fa törzsátmérőjének háromszorosa. A platánfák kivágása csak különösen indokolt esetben lehetséges. Kivágásuk esetén a visszapótlás mértéke mindig a törzsátmérő háromszorosa.

Horváth Gyula zöldfelület-fenntartási, környezetvédelmi ea., Városüzemeltetési és Közrendvédelmi Iroda, 462-3318

1076 Budapest, Garay utca 5.

Helyi szabályozás: van.

4/2004. (II. 23) számú rendelet Budapest VII kerület Erzsébetváros Kerületi Városrendezési és építési Szabályzatáról

Hatálya: Köz- és magántulajdonú területek.

Tartalma: A fakivágás engedélyköteles. Meglévő fát kivágni csak rendkívül indokolt esetben, kertészeti szakvéleménnyel igazoltan szabad. Visszapótlás: Az engedéllyel, engedély nélkül kivágott, illetve elhalt fa visszapótlásáról gondoskodni kell. A visszapótlás mértéke a lombátmérővel egyenértékű kell hogy legyen. Amennyiben a fapótlás nem lehetséges, azt pénzbeni megváltással lehet teljesíteni. A fizetett összeget az eljáró hatóság szabja meg.

Dudás Istvánné. Építésigazgatási Osztály, 459-2293

1086 Budapest, Baross utca 63-67.

Helyi szabályozás: van

19/2000. (IV.21.) számú rendelet a fák védelméről, Faültetési Alap létrehozásáról, kezeléséről és felhasználásáról

Hatálya: a kerület összes fájára kiterjed a gyümölcsfák kivételével

Tartalma: fa kivágásához az I. fokú környezetvédelmi hatóság engedélye kell. Az építési munkák akadályozása miatt favágási engedély az építési engedéllyel együtt, 2 évig érvényes. Visszapótlás: a törzsátmérő 150%-a. Fapótlási kötelezettség nem írható elő, ha a kivágás a fa állapota vagy balesetveszély miatt történt.

Kovács István főkertész, 215-8140

1091 Budapest IX. Üllői út 45.

Helyi szabályozás: van

16/2002. (X. 10.) sz. rendelet a zöldterületek fenntartásáról és használatáról

Hatálya: kiterjed a kerület közigazgatási területére, amennyiben a tulajdonos vagy a fenntartó az önkormányzat, valamint tulajdonviszonytól függetlenül zöldfelületekre, zöldterületekre és fákra, illetve a helyi jelentőségű védett természeti értékekre, amennyiben a védett természeti értékekre vonatkozó szigorúbb jogszabályok más rendelkezést nem tartalmaznak.

Tartalma: Fakivágáshoz a jegyző engedélye kell. A visszapótlás mértéke 125%. Az elszáradt, vagy balesetveszélyes fa kivágásánál a rendelet szerint pótlásáról kell gondoskodni. A Könyves Kálmán körút, a Duna vonala, a Vámház körút, az Üllői út mentén, valamint a védett fák esetén a visszapótlás mértéke legalább 150%.

Vargáné Lajtai Anna mezőgazd., zöldterületi üi., Település és Városrendezési Iroda, Városfejlesztési és Környezetvédelmi Csoport, 4338-384

1102 Budapest, Szent László tér 29.

Helyi szabályozás: van

67/2004. (XII.17.) számú rendelet a kerületi zöldterületek és zöldfelületek megóvásáról, használatáról, fenntartásáról és fejlesztéséről

Hatálya: kiterjed minden ingatlanra, kivéve a 40/1994. (VII. 8.) Főv. Kgy. rendelet hatálya alá tartozó területekre.

Tartalma: fát kivágni csak kérelem benyújtásával lehet. Visszapótlás: a törzsátmérő 120%-a. A közterületen kivágott fa pótlása csak pénzbeni megváltással teljesíthető.

Balesetveszélyes vagy kiszáradt fa kivágása esetén ugyanannyi darab fát kell ültetni a kivágott fa helyén. A fővárosi védettségű, kerületi jelentős értéket képviselő vagy engedély nélkül kivágott fa esetén a pótlási kötelezettség a törzsátmérő 150%-a.

Füri Klára, Városüzemeltetési Osztály, 372-4657

1113 Budapest, Bocskai út 39-41.

Helyi szabályozás: van

Kerületi Városrendezési és Építési Szabályzat: 34/2003. (X.21.) számú rendelet

Hatálya: Köz- és magántulajdonú területekre is kiterjed.

Tartalma: Közterületen történő fakivágáshoz engedély kell, magánterületnél nem. Helyi jelentőségű zöldfelületi védelemre kijelölt fasorokban fakivágás csak kipusztult, vagy díszértéket veszített fa esetén engedélyezhető. Visszapótlás: a törzsátmérő 150%-a. Közterületen növény-egészségügyi okból vagy közúti közlekedés biztonsága miatt kivágott fánál legalább a törzsátmérőnek megfelelő nagyságú.

Király Éva, Építésigazgatási Iroda, 224-5981

1126 Budapest, Böszörményi út 23-25.

Helyi szabályozás: van

4/2000.(III.22.) számú rendelet, Városrendezési és Építési Szabályzat

Hatálya: Köz- és magántulajdonú területek.

Tartalma: Gyümölcsfák és kiszáradt fák kivételével a kivágás engedélyköteles. Visszapótlás: legalább a törzsátmérő mértékéig. Magánterület előtti közterületen a tulajdonos kérésére kivágott fa pótlását pénzben kell előírni.

Építési Osztály, 452-4141

1132 Budapest, Béke tér 1.

Helyi szabályozás: van

56/2001. (XII. 20.) sz. rendelet Budapest Főváros XIII. kerületi városrendezési és építési szabályzatáról

Hatálya: A kerület közigazgatási területe

Tartalma: Fát kivágni – a gyümölcsfa kivételével – csak akkor lehet, ha ezt kertészeti szakvélemény rögzíti, illetve ha zártosorú beépítési mód előírásai mellett, az épület parkolási igényeinek kielégítése céljából mélygarázs létesítése szükséges, és a faegyed(ek) megtartása annak megépítését műszaki indokok alapján nem teszi lehetővé.

Visszapótlás: a Szent István körút és a Róbert Károly körút által határolt területen a törzsátmérő 150%-a, a Róbert Károly körúttól északra eső területeken a 120%-a. Mélygarázs létesítése miatt kivágott fánál a fa törzsátmérőjének háromszorosa. Amennyiben a fapótlási kötelezettség nem teljesíthető, azt pénzbeni megváltással lehet teljesíteni.

Madarász Károly, Építéshatósági Osztály, környezetvédelmi referens, 467-9114
1145 Budapest, Pétervárad u. 2.

Helyi szabályozás: van

39/2004. (VI.23.) számú rendelet a zöldterületek és zöldfelületek megóvásáról, használatáról, fenntartásáról és fejlesztéséről

Hatálya: Köz- és magántulajdonú területek egyaránt, kivéve a 40/1994. (VII. 8.) Főv. Kgy. számú rendelet hatálya alá tartozó területek.

Tartalma: Fakivágáshoz a jegyző engedélye kell. A lombkorona szükséges mértéket meghaladó csonkolása esetén is pótlási kötelezettséget kell előírni. Visszapótlás: a fa építési övezet szerinti elhelyezkedésétől függően, törzsátmérőjének 140-190%-a. A fővárosi védettségű és a kerületi jelentős értéket képviselő fáknál még 20%-kal növelt érték. Veszélyeztetés, illetve baleset elhárítása miatt kivágott fáknál a darabszám kétszerese, kiszáradt fáknál a kiszáradt fák darabszáma. A pótlási kötelezettség közterületen kivágott fa esetében csak pénzbeli megváltással teljesíthető.

Lonkai György környvéd. üi., Csatári Erika környvéd. ea., Városüzemeltetési Osztály, 305-3238

1153 Budapest, Bocskai utca 1-3.

Helyi szabályozás: van

20/2002. (VII. 2.) számú rendelet a helyi környezet védelméről

Hatálya: minden ingatlanra kiterjed

Tartalma: Tilos az Önkormányzat közigazgatási területén található fák megcsonkítása – kivétel kertészeti szakvélemény által igazolt vagy javasolt, a növény egészségi állapota vagy kora miatt indokolt szakszerű ifjítás –, gyümölcsfa kivételével kivágása. A kivágáshoz engedély kell. Visszapótlás: a törzsátmérő 120%-a. Lombos fa pótlása kétszeres mennyiségű örökzöld ültetésével kiváltható.

Farkasné Kövesdi Tímea zöldfelületvédelmi üi., Környezetvédelmi Iroda 401-1660
1163 Budapest, Havashalom u. 43

Helyi szabályozás: van

28/2004. (VII. 6.) számú rendelet a zöldterületek és zöldfelületek megővésáról, használatáról, fenntartásáról és fejlesztéséről

Hatálya: az önkormányzati tulajdonú és a magántulajdonú fákra is kiterjed. Kivéve: a 21/1970. (VI. 21.) Korm. rendelet hatálya alá tartozó fák, az Állami Erdészeti Szolgálat hatáskörébe tartozó erdők, gyümölcsfák, az FM Mezőgazdasági Minősítő Intézet által törzskönyvezett fák.

Tartalma: A fakivágás és közterületen álló cserje kivágása engedélyköteles, az engedélyezés a polgármester hatásköre. Engedély nélküli fakivágás 30.000 forint pénzbírsággal sújtható. Visszapótlás: nem közterületen álló fáknál, ha a területen 100 m²-enként legalább egy lombhullató fa marad, akkor a törzssátmérő mértékéig, ha kevesebb, akkor a törzssátmérő 150%-áig. Közterületen álló fa esetén mindig a törzssátmérő 150%-a. Közterületen álló cserje kivágása esetén cserjénként 2 db új cserje pótlása írható elő.

Városigazgatási Iroda, Fenntartási és Környvéd. Csoport, 253-3410
1173 Budapest, Pesti út 165.

Helyi szabályozás: van

23/2005. (V. 31.) számú rendelet a zöldterületek és zöldfelületek megővésáról, használatáról, fenntartásáról és fejlesztéséről

Hatálya: köz- és magánterületekre is kiterjed, kivéve a 40/1994. (VII. 8.) Főv. Kgy. számú rendelet hatálya alá tartozó területeket.

Tartalma: közterületen álló fa magánérdekből történő kivágásához engedélyt kell kérni a polgármestertől. Magántulajdonú fák – kivéve gyümölcsfák – kivágásához bejelentés szükséges. Visszapótlás: közterületen kivágott fák esetén: a fővárosi védettségű és a kerületi jelentős értéket képviselő fáknál a törzssátmérő 150%-a, egyéb közterületi fa esetében 120%-a, nőivarú nyárfa és kertészeti szakvélemény alapján kivágásra javasolt fánál 100%-a. Magánterületen álló fáknál, ha a kivágásra építvány elhelyezése, bővítése miatt kerül sor, a törzssátmérő 120%-a, nőivarú nyárfa és kertészeti szakvélemény alapján kivágása javasolt fánál 100%-a, kiszáradt fánál a fa darabszáma.

Kirrné Feicht Ágnes, Városgazdálkodási Iroda, Városüzemeltetési és Környvéd.
Csop., 296-1366

1184 Budapest, Üllői út 400.

Helyi szabályozás: van

40/2001. (XII. 18.) számú rendelet a fák védelméről, Faültetési Alap létrehozásáról, kezeléséről és felhasználásáról

Hatálya: a kerület közigazgatási területén álló nem gyümölcsfákra és a diófákra terjed ki

Tartalma: fa kivágásához engedély kell. Kiszáradt fát kötelező kivágni. Visszapótlás: közterületen a törzsátmérő 150%-a, magánterületen 120%-a.

Márkus Edit, Városgazdálkodási Iroda, 347-4526

1195 Budapest, Városház tér 18-20.

Helyi szabályozás: van

43/2000. (XI.24.) számú rendelet Kispest Kerületi Városrendezési és Építési Szabályzatáról

Hatálya: az egész kerületre kiterjed

Tartalma: gyümölcsfák kivágása kivételével diófa vagy egyéb fa kivágáshoz engedély szükséges. Visszapótlás: a törzsátmérő 120%-a. A fapótlási kötelezettség nem vonatkozik az erdészeti üzemterv alapján – erdőművelésű területen – végzett üzemi fakivágásokra.

Orosz Enikő kertészmérnök, 285-8474

Sinka Brigitta környezetvédelmi üi. 2830640/293

XX. ker. Budapest, Kossuth tér 1.

Helyi szabályozás: van

25/2001. (VII.30.) számú rendelet a Kerület Városrendezési és Építési Szabályzatáról

Hatálya: a kerület közigazgatási területére terjed ki

Tartalma: élő fát – kivéve gyümölcsfa – kivágni csak kertészeti szakvéleményben igazolt növény-egészségügyi, élet- és vagyonvédelmi okból, ill. építési tevékenység céljából fakivágási engedély alapján lehet. A 10 cm törzsátmérőnél kisebb kiváltandó fák áttelepítéséről az ingatlanon belül kell gondoskodni. Visszapótlás: a törzsátmérő 150%-a. Ha a fapótlás nem teljesíthető az érintett ingatlanon belül, akkor a Polgármesteri Hivatal egyedileg rendelkezik a helyéről. A fapótlási kötelezettség nem vonatkozik az élet- és balesetveszély elhárításának esetére. Mindezek nem vonatkoznak az erdészeti üzemterv alapján - erdőművelésű területen -, valamint az erdőtörvény hatálya alá tartozó területeken végzett üzemi fakivágásokra.

Központi szám: 427-6100

1211. Budapest, Petz Ferenc u. 1-3.

Helyi szabályozás: van.

16/1999. (VI. 22.) számú rendelet a fakivágások pótlásáról és pénzbeni megváltásáról

Hatálya: közterületek és ingatlanon belüli díszfák

Tartalma: Fakivágáshoz a jegyző engedélye kell. Visszapótlás: a pótlási kötelezettség minden 6 cm feletti díszfára, közterületen minden fára vonatkozik. Örökzöld kivágása esetén a pótlást abban az esetben kell előírni, ha a növény 3 méternél magasabbra nő és a kivágás időpontjában elérte a 2 méteres magasságot. A kivágott fa pótlása telepítéssel és pénzbeni megváltással lehetséges. Ingatlanon belüli fakivágásnál: A fa 100%-os pótlása. Közterületi fakivágásnál: A városképileg kiemelt területen, illetve védett fasor esetén a kivágott fa törzssátmérőjének 150%-a, egyéb közterületi fánál a törzssátmérő 100%-a. Elszáradt vagy balesetveszélyes fa kivágása esetén nem kell pótlást előírni. Amennyiben a fa beteg vagy részben kiszáradt, a pótlási kötelezettség csökkenthető max. 50%-al. Nőivarú nyárfa kivágása közterületi fasorból és ipari területről 100 %-os pótlást von maga után.

Németi Olga 226-0244, Igazgatási Iroda, Környezetvédelmi Csoport

1221 Budapest, Duna u. 1-3.

Helyi szabályozás: Nincs, csak bizonyos helyi védelem alá tartozó fákra (lásd: 56/2001 (XII. 20.) sz. rendelet)

Városfejlesztési Osztály, Környezetvédelem, kertészet, 289-2162

1239 Budapest, Grassalkovich út 170.

Helyi szabályozás: nincs

Mezősi János főkertész 52/511530, Városfejlesztési főosztály, Városépítési osztály
4024 Debrecen, Piac u. 20.

Helyi szabályozás: A zöldterületi ügyintéző szerint nincs, csak készül.

Ugyanakkor Debrecen honlapján: 5/1981. (IX. 18.) sz. rendelet a közhasználatú zöldterületek fenntartásáról.

Hatálya: Debrecen közterületei

Tartalma: Közterületen a fakivágás bejelentés-köteles, magánterületen nem. Aki a közhasználatú zöldterület állapotát valamely engedélyezett tevékenységével összefüggésben megváltoztatja, köteles a tevékenysége befejezését követő 30 napon belül az eredeti állapotot helyreállítani. A növényzet pótlása során minden kivágott fa 50 centiméter magasságban mért törzskerületének megfelelő fát vagy fákat kell telepíteni. Cserje helyett legalább két darab cserjét kell ültetni, egyéb növényzet pótlásáról az engedélyező hatóság, illetőleg ennek hiányában az I. fokú építésügyi hatóság előírásai szerint kell gondoskodni.

Környezetvédelmi Iroda, Horváth Ernő, 96/500-446

9021 Győr, Városház tér 1.

Helyi szabályozás: van

69/2003. (XII.19.) számú rendelet a zöldterületek fenntartásáról, védelméről és használatáról

Hatálya: a város egészére kiterjed

Tartalma: Közterületen a növényzettel borított részt csökkenteni csak városrendezési terv alapján lehet, fakivágáshoz engedély kell. Magánterületen építési engedéllyel lehet a növényzettel borított részt csökkenteni, egyébként a fakivágás nem engedélyköteles. Visszapótlás: fák esetén a törzsátmérőnek megfelelő mértékben, cserje esetén legalább két cserje.

Gedő Katalin, Beruházási és Városüzemeltetési Osztály, Városüzemeltetési Csoport, 76/512-219

6000 Kecskemét, Kossuth tér 1.

Helyi szabályozás: van.

14/1999. (V. 25.) sz. rendelet a zöldfelületek (a parkok, játszóterek, labdaterek, egyéb zöldfelületek) védelméről, létesítéséről, fenntartásáról és a köztéri szobrok védelméről

Hatálya: Közterületekre terjed ki.

Tartalma: A fakivágás bejelentés-köteles. A polgármester határozatban a kivágást pótlási kötelezettséghez kötheti, vagy megtilthatja a fa kivágását. Visszapótlás: 100%. Meg kell fizetni a kivágandó fa értékét minden olyan esetben, amikor a fa kivágását balesetveszély, épületek állagának védelme, vagy a fa természetes előregedése nem indokolja, és az előírt mennyiség pótlására nincs lehetőség.

Építési, Környezetvédelmi és Településfejlesztési Főosztály, Építési és Környezetvédelmi Osztály, 46/512-762

3525 Miskolc, Városház tér 8.

Helyi szabályozás: van

13/1998. (III.30.) sz. rendelet a közterületek rendjéről

Hatálya: csak közterületekre vonatkozik

Tartalma: közterületen álló fa kivágását be kell jelenteni. Bontás, kisajátítás esetén 20 cm törzsátmérő feletti fák fa felvételi terven való rögzítését el kell végezni, kivitelezési tervszinten részletes favédelem-tervet kell készíteni. Ha a növényzet a kivitelezési munkák miatt megsérül, és kipusztulna, a kivitelező köteles pótolni. A bejelentőt a kivágott fa pótlására lehet kötelezni.

Bartha István főkertész, 42/524-548

4001 Nyíregyháza, Kossuth tér 1.

Helyi szabályozás: van

37/2003. (VIII. 28.) sz. rendelet Nyíregyháza város közhasználatú zöldfelületeinek használatáról, védelméről és fenntartásáról

Hatálya: csak közterületekre terjed ki.

Tartalma: A fakivágás engedélyköteles. Engedéllyel illetve engedély nélküli fa kivágásának esetén visszapótlásra a Radó-féle zöldfelületi számítási módszer alkalmazható. Ha a kivágás oka balesetveszély, előregedés, az épületek állagának védelme vagy közcélú beruházás, a fa nem visszapótlás-köteles. Amennyiben a fapótlás nem lehetséges, azt pénzbeni megváltással lehet teljesíteni.

Piszter Valéria, Városfejlesztési Főoszt., Városüzemeltetési és Infrastruktúrafejlesztési Csopt., 72/533-886

7621 Pécs, Széchenyi tér 1.

Helyi szabályozás: nincs, az országosan elfogadott sablont követik. Az építési szabályzatban egyes területekre egyedi előírások lehetnek.

Balázs Boglárka 62/ 564-160

Főkertész: Forró Marianna Tel.: 62/564-226

Szeged, Széchenyi tér 11.

Helyi szabályozás: nincs, egyes fasorok helyi védettség alatt állnak

Kovács Zoltán, Városüzemeltetési Ig., Környvéd. Iroda, 22/537-123

8000 Székesfehérvár, Városház tér 2.

Helyi szabályozás: nincs, csak néhány fa élvez egyedi védettséget (lásd: 30/1992. (XI.26.) sz. rendelet)

... Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség
cím

Tisztelt!

Alulírott, mint a(név, cím) társadalmi szervezet képviselője / vagy (név, cím) az 1995. évi LIII. törvény 97.§-a alapján bejelentem, hogytelepülés területén, /vagyvédett természeti területen környezet /vagy természet károsító, veszélyeztető tevékenységet folytatnak. *(A tapasztaltak leírása, ha ismert az „elkövető”, annak megjelölése.)*

Kérem, hogy a T. Hatóság azonnal intézkedjen a jogellenes tevékenység megszüntetése, és az eredeti állapot helyreállíttatása, a felelős szankcionálása érdekében.

Megtett intézkedésükről értesítést a fenti címre kérek

Tisztelettel:

.....

Település, dátum

... Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség
cím

Tisztelt!

Alulírott, mint a(név, cím) társadalmi szervezet képviselője / vagy (név, cím) az 1995. évi LIII. törvény 12.§ -ra, valamint az 1992. évi LXIII. tv. 2.§. 4 -5. pont és 19.§-ra hivatkozással kérem, hogy a környezeti elemek, a környezet állapotára vonatkozó adatok, mint közérdekű információk megismerése érdekében az alábbi kérdésekre 15 napon belül írásban választ adni szíveskedjenek:

-.....

-.....

Tisztelettel:

.....

Település, dátum

... Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség
cím

Tisztelt Felügyelőség!

Alulírott, mint a(név, cím) társadalmi szervezet képviselője az 1995. évi LIII. törvény 98.§ (2) b. pontjára hivatkozással kérem, hogy a szervezetet az ügyfélként, mint a környezetvédelmi engedélyezési eljárásban részt venni jogosultat rögzíteni szíveskedjenek.

Kérem az (ügy leírása) kapcsolódó engedélyezési eljárás dokumentációjának megküldését.

Továbbá kérem, hogy szervezetünk képviselője számára a 183/2003. Korm. rend. 12.§ (1) h. pontja szerint a környezet állapotára vonatkozó, esetenként pontosan megjelölt adatokról ügyféli jogállásunknak megfelelően tájékoztatást adni szíveskedjenek.

Bízom benne, hogy együttműködésünk eredményes lesz,

Üdvözlettel:

.....
szervezet képviselője

Település, dátum

Melléklet: alapszabály, bírósági végzés másolatban

..... Polgármesteri Hivatal
cím

Tisztelt Polgármesteri Hivatal!

Alulírott, mint a(név, cím) társadalmi szervezet képviselője az 1995. évi LIII. törvény 98.§ (1)-(3) bekezdéseire hivatkozással kérem, hogy a szervezetet az ügyféli nyilvántartásában, mint a törvény szerinti szabályozási tervek véleményezésében részt venni jogosultakat rögzíteni szíveskedjenek.

Kérem az *(ügy leírása)* kapcsolódó engedélyezési eljárás dokumentációjának megküldését.

Nyilvántartás hiányában is kérjük a részvételi és véleményezési jog gyakorlásának biztosítását, a képviselő testület szervezeti és működési szabályzatában foglaltak szerint.

Bízom benne, hogy együttműködésünk eredményes lesz,

Üdvözlettel:

.....
Szervezet képviselője

Település, dátum

Melléklet: alapszabály, bírósági végzés másolatban

- Bela, Györgyi – Pataki, György – Valané, Kelemen Ágnes: *Társadalmi részvétel a környezetpolitikai döntéshozatalban*. BKÁE Környezettudományi Intézet, Budapest, 2003
- Berki, Zsuzsa (szerk.): *Ajánlások a hatékonyabb hulladékgazdálkodás tervezéséhez*. EMLA Egyesület, Budapest, 2004
- Fülöp, Sándor (szerk.): *Környezeti demokrácia Magyarországon – A „TAI” módszertannal végzett második magyar környezeti demokrácia felmérés eredményei*. EMLA Egyesület, Budapest, 2005
- Gerzson, László – Schmidt, Gábor – Tóth, Imre : *Korszerű településfásítás*. BCE Dísznövénytermesztési és Dendrológiai Tanszék, Budapest, dátum nélkül
- Kajner, Péter (szerk.): *Rajtunk múlik! Közösségfejlesztők Egyesülete*, Budapest, 2005
- Kajner, Péter (szerk.): *A jövő nemzedékek képviselőjének IV. jelentése*. Védegylet, Budapest 2003
- Kajner, Péter (szerk.): *Növekedés vagy fejlődés? – Állásfoglalás Budapest jövőjéről*. Védegylet, Budapest, 2002
- Kalas, György: *Joggal, körömmel*. Környezeti Tanácsadók Egyesülete, Veszprém, 2001
- Kalas, György: *Adatvadászat*. Reflex Egyesület, Győr, 2002
- Kerényi, Attila: *Környezettan*. Mezőgazda Kiadó, Budapest, 2003
- Kokics, Tibor: *A köztertek és szabad terek építésének műszaki követelményei*. Építésiügyi Tájékoztatási Központ, Budapest, 2002
- Komlósné, Hlatky Katalin: *Budapesti zöldkalauz. Parkok, közterek, szobrok, zöldterületek*. Magyar Almanach, Budapest, 2001
- Kovács, József - Sándor, Csaba (szerk.): *Közösségi részvétel a hulladékgazdálkodási döntéshozatalban*. EMLA Egyesület, Budapest, 2004
- Könczey, Réka - S. Nagy, Andrea: *Zöldköznapi kalauz*. Föld Napja Alapítvány, Budapest, 1997
- Környezet- és természetvédelmi lexikon*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2002
- Lányi, András (szerk.): *A szag nyomában*. Osiris, Budapest, 2001
- Madarassy, Judit (szerk.): *A sikeres város titka*. Levegő Munkacsoport – Magyar Közlekedés Klub, Budapest, 2006
- Márkus, Eszter (szerk.): *Ismerd, értsd, hogy cselekedhess – Tanulmányok a részvételi demokrácia gyakorlatáról*. EMLA Egyesület, Budapest, 2005
- Ongjerth, Richárd (szerk.): *A párbeszédben álló város – Gyakorlati útmutató a társadalmi részvétellel történő településszervezéshez*. Studio Metropolitana, Budapest, 2002
- Pelcl, Petr (szerk.): *Társadalmi részvétel a területfejlesztésben Közép-Európában*. MTVSZ, Budapest, 2002

-
- Peters, Paulhans: *A város az emberért – Védőbeszéd a városi élet mellett*. Corvina, Budapest, 1978
- Radó, Dezső: *Fák a betonrengetegben*. Mezőgazdasági Kiadó, Budapest, 1981
- Radó, Dezső: *Városok zöld szigetei*. Építésügyi Tájékoztatási Központ, Budapest, 1983
- Radó, Dezső: *Budapesti parkok és terek*. Magyar Nemzeti Galéria, Budapest, 1985
- Radó, Dezső: *Parkok és erdők – A mi Budapestünk*. Városháza, Budapest, 1993
- Radó, Dezső: *A növényzet szerepe a környezetvédelemben*. Zöld Érdek Alapítvány – Levegő Munkacsoport, Budapest, 2001
- Simon, Gergely: *Légszennyezés*. Levegő Munkacsoport, Budapest, 2004
- Schmidt, Gábor: *Növények a kertépítészetben*. Mezőgazda Kiadó, Budapest, 2003
- Schmidt, Gábor – Tóth, Imre: *Kertészeti dendrológia*. BCE Kertészettudományi kar, 2005

Az önkormányzatok egymástól jelentősen eltérő gyakorlatot alakítottak ki az elektronikus nyilvánosság területén. Jóllehet valamennyi jelentősebb településnek van honlapja, ezek gyakran nem működnek kielégítően, több esetben igen ritkán kerülnek frissítésre, sokszor jobbra turisztikai információkat, várospropagandát tartalmaznak. Általánosan megtalálható a képviselőtestület összetétele, a polgármesteri hivatal nyitva tartása, ügyintézési időpontok, az egyes intézmények neve, elérhetősége. Több önkormányzat ugyanakkor ennél szélesebb körben él az internet által a lakosság tájékoztatásában, a társadalmi részvételben, az átláthatóságban nyújtott lehetőségekkel. Önkormányzati rendeletek, környezetvédelmi programok, környezeti adatok lelhetők fel a honlapokon. Önkormányzatunkkal kapcsolatos kérdések esetén mindenképpen érdemes lehet először az interneten megpróbálkozni, hátha elkerülhetünk egy személyes látogatást vagy hosszas telefonbeszélgetést, és egyszerűen letölthetjük az igényelt információt (a honlapok tartalma rész a 2006. januári állapotokat tükrözi).

www.bekecsaba.hu

Tartalma: környezetvédelmi, levegőtisztasági programok; közgyűlési rendeletek; településrendezési tervek, fejlesztési programok; civil szervezetek.

www.budapest.hu

Tartalma: a fővárosi és egyes kerületi közgyűlések jegyzőkönyvei; fővárosi és egyes kerületi rendeletek; környezetvédelmi adatok, felmérések; városfejlesztési koncepció, szabályozási keretterv és módosításai; fővárosi és kerületi statisztikai adatok (Budapest Kézikönyv, Kerületi Kézikönyv); Budapest természeti értékei; stb. Megjegyzés: a kerületek esetében jelentős különbség lehet a közzétett információ típusok tekintetében, a kerületi adatok, rendeletek, jegyzőkönyvek elektronikus elérhetőségében. A főváros külön környezetvédelmi infovonalat tart fenn a felmerülő kérdések megválaszolására: 327-1686.

www.debrecen.hu

Tartalma: önkormányzati rendeletek; civil szervezetek.

www.eger.hu

Tartalma: önkormányzati rendeletek; közgyűlési jegyzőkönyvek stb.

www.gyor.hu

Tartalma: rendezési terv; önkormányzati rendeletek kereshető formában; közgyűlési jegyzőkönyvek; közgyűlési munkaterv; közmeghallgatások; civil szervezetek stb.

www.kaposvar.hu

Tartalma: közgyűlési munkaterv, korábbi ülések előterjesztései; önkormányzati rendeletek; környezetvédelmi program.

www.kecskemet.hu

Tartalma: önkormányzati rendeletek; közgyűlési előterjesztések; környezetvédelmi és zöldterületvédelmi szabályok; építési szabályzat.

www.miskolc.hu

Tartalma: környezetvédelmi program; környezeti állapotfelmérés, zöldfelületek; szabályozási terv; önkormányzati rendeletek; közzétételek, közgyűlési meghívók; civil szervezetek stb.

www.nyiregyhaza.hu

Tartalma: önkormányzati rendeletek; építési szabályzat; településfejlesztési koncepció.
Megjegyzés: a honlap több alkalommal is csak részlegesen működött

www.pecs.hu

Tartalma: önkormányzati rendeletek

Megjegyzés: a honlap a kiadvány írása idején rendszeresen nem, vagy csak részlegesen volt elérhető.

www.salgotarjan.hu

Tartalma: közgyűlési meghívók, napirenddel; közgyűlési előterjesztések; önkormányzati rendeletek; környezetvédelmi szabályozás stb.

www.szegedváros.hu

Tartalma: önkormányzati rendeletek; önkormányzati cégek; építési szabályzat, részletes térképekkel; közgyűlési, bizottsági jegyzőkönyvek; a városban működő civil szervezetek jegyzéke stb.

www.szekesfehervar.hu

Tartalma: önkormányzati rendeletek, koncepciók; településfejlesztési koncepció; környezetvédelmi program; közgyűlési és bizottsági meghívók; civil szervezetek stb.

www.szekszard.hu

Tartalma: önkormányzati rendeletek; közgyűlési előterjesztések; bizottsági meghívók; civil szervezetek stb.

www.szolnok.hu

Tartalma: önkormányzati rendeletek; közgyűlési meghívók stb.

www.szombathely.hu

Tartalma: közgyűlési meghívók; közgyűlési és bizottsági jegyzőkönyvek; önkormányzati rendeletek; településrendezési terv stb.

www.tatabanya.hu

Tartalma: „Tatabányai Közlöny”: képviselőtestületi ülések napirendje, előterjesztések, határozatok és rendeletek; környezetvédelmi adatok és információk; környezetvédelmi program és településszerkezeti terv; civil szervezetek jegyzéke stb. Megjegyzés: a környezetvédelmi program és a településszerkezeti terv egy kicsit el lett dugva a Közlemények -> Koncepciók menüpontba.

www.veszprem.hu

Tartalma: környezeti állapotfelmérés; önkormányzati rendeletek; civil szféra stb. Megjegyzés: a honlap struktúrája kicsit nehezen átlátható, több fontos funkció a kiadvány írásának idején elérhetetlen („fejlesztés alatt”) volt.

www.zalaegerszeg.hu

Tartalma: közgyűlési meghívók és előterjesztések; önkormányzati rendeletek; környezetvédelmi program; civil szervezetek; stb.

www.greenfo.hu

www.zpok.hu

www.kozossegfejlesztes.hu

www.lelegzet.hu

http://www.kvvm.hu/dokumentum.php?content_id=1104

<http://www.fvm.hu/main.php?folderID=1273>

<http://www.magyarorszag.hu/ugyintezo/jogszabalyok>

www.kertpont.hu

www.kert.lap.hu

www.albizia.hu

<http://www.kvvm.hu/olm/>

http://www.umweltbundesamt.at/umwelt/luft/luftguete_aktuell/

<http://www.airquality.co.uk/archive/index.php>

<http://www.env-it.de/luftdaten/start.fwd>

http://www.umwelt-schweiz.ch/buwal/eng/fachgebiete/fg_luft/index.html

Bevezetés **5**

1. A zöldterületek funkciója **7**

<i>Légszennyezettség</i>	8
<i>Városi klíma</i>	14
<i>Zaj és rezgés</i>	15

2. Mi áll a zöldfelületek fogatkozásának háttérében? **29**

<i>Belterületbe vonások nagyberuházások céljára</i>	30
<i>Parcellázási célú belterületbe vonások</i>	30
<i>A belterületbe vonások anyagi háttere</i>	31
<i>A külterületi erdők irtása</i>	31
<i>Beépítések, telekmegosztások magánterületeken</i>	33
<i>Nem lakócélu beruházások a zöldövezetekben</i>	35
<i>Az intézményi zöldterületek problémája</i>	35
<i>Az övezetmódosítások</i>	36
<i>Egyes fák kivágása magántelkeken</i>	36
<i>Belvárosi közterületek, közparkok</i>	37
<i>Belső udvarok védelmére vonatkozó jogi szabályozás</i>	43

3. A fák védelmére vonatkozó jogi szabályozás **43**

<i>A környezetvédelmi törvény (Ktv.)</i>	45
<i>A természetvédelmi törvény (Tvtv.)</i>	48
<i>1996. évi LIV. törvény az erdőről és az erdő védelméről</i>	50
<i>Az 1997. évi LXXVIII. törvény az épített környezet alakításáról és védelméről (Étv.)</i>	50
<i>A 2001. évi LXIV. törvény a kulturális örökség védelméről</i>	52
<i>1990. évi LXV. törvény a helyi önkormányzatokról</i>	53

<i>1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről</i>	54
<i>1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről</i>	55
<i>1999. évi LXIX. törvény a szabálysértésekről</i>	56
 <i>Az 1988. évi I. törvény a közúti közlekedésről (továbbiakban Útv.)</i>	58
<i>Az 1993. évi XCV. törvény a vasútról</i>	58
<i>A 2003. évi C. törvény a hírközlésről</i>	58
<i>Az 1998. évi XVIII. törvény a távhőszolgáltatásról</i>	59
<i>Az 1996. évi LXXVI. törvény a földmérési és térképészeti tevékenységről</i>	59
<i>A 2001. évi CX. törvény a villamos energiáról</i>	59
 <i>A 218/1999. (XII. 28.) Kormányrendelet az egyes szabálysértésekről</i>	59
<i>21/1970. (VI. 24.) Kormányrendelet a fák védelméről</i>	60
<i>Helyi önkormányzati favédelmi rendeletek</i>	61
<i>2/1976. (I. 16.) Építésügyi és Városfejlesztési Miniszter rendelete a tanácsai szervek kezelésében levő közhasználatú zöldterületek fenntartásáról és használatáról</i>	61
<i>21/1992. (I. 28.) Kormányrendelet a belügyi igazgatás körébe tartozó államigazgatási feladat- és hatáskörökről</i>	62

4. Mit tegyünk, ha vágják a fákat? **65**

<i>Számonkérhető engedélyek, határozatok</i>	66
 <i>A helyi közösségek és a nyilvánosság mozgósítása</i>	76
<i>Aláírásgyűjtés, népi kezdeményezés</i>	78
<i>Demonstrációk</i>	79
<i>Polgári engedetlenség/fához láncolás</i>	79

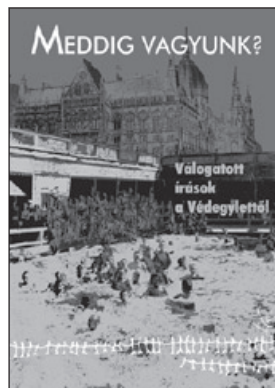
Függelék **83**

Meddig vagyunk? – válogatott írások a Védegylettől

(szerk: Vay Márton)

A Védegylet első négy évében megjelent fontosabb cikkekből, publicisztikákból, dokumentumokból készült összeállítás. Hűen vázolja főbb témáink kapcsán, hogy szerintünk hogyan kéne kinéznie a fenntarthatóságnak és a radikális demokrácia elvének megfelelő társadalom.

Noran

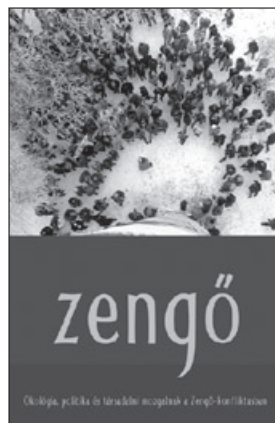

Zengő: Ökológia, politika és társadalmi mozgalmak a Zengő-konfliktusban

(szerk: Vay Márton)

A könyv a hazai zöld mozgalom alapvető jelentőségű, precedens értékű harcát mutatja be, a résztvevőkkel készült beszélgetések, szubjektív és objektív dokumentumok alapján, mindkét fél álláspontját ismertetve. A színes képekkel illusztrált könyv jól visszaadja szervezkedés és a harcos napok hangulatát.

Független Média Kiadó - Védegylet

Éghajlatváltozás a világban és Magyarországon

(szerk: Takács-Sánta András)

A kötet tartalmazza a témában világszerte leghitelesebb forrásnak számító Éghajlat-változási Kormányközi Testület (IPCC) legutóbbi jelentésének összefoglalóját. Ezt követik a téma jeles hazai szakértőinek írásai. „Az éghajlatváltozás a legsúlyosabb probléma, amivel napjainkban szembe kell néznünk - még a terrorizmusnál is komolyabb fenyegetést jelent.” (David A. King, a brit kormány tudományos főtanácsadója)

Alinea kiadó - Védegylet

A közszolgáltatások piacosítása és a GATS egyezmény

(szerk: Scheiring Gábor)

A közszolgáltatások piacosítása mindannyiunkat érinti! Ezért társadalmi párbeszédet indítottunk a fenntarthatóság ökológiai és társadalmi elveinek figyelembevételével. Célunk, hogy minden érintett fél elmondja véleményét.

Az önkormányzatok és a GATS egyezmény

(szerk: Scheiring Gábor)

Az önkormányzatok a globalizáció útjában állnak. A GATS egyezmény úgy csorbítaná az önkormányzati jogokat drasztikusan, hogy a róla folyó tárgyalásokba egy önkormányzatot sem vontak be. Ez nem csak fenntarthatatlan, hanem súlyosan antidemokratikus!

Belezöldülünk? Zöldek az EU-ról

(szerk: Scheiring Gábor)

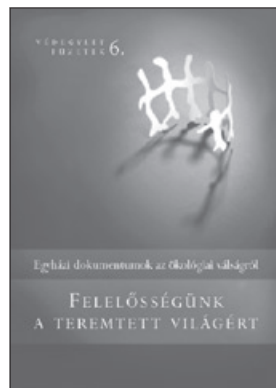
Magyarország csatlakozik az EU-hoz. Mégis, Magyarország lakossága alig tud valamit az EU-ról, és a csatlakozás hatásairól. Hiánypótló füzet neves hazai szervezetektől olcsó (olcsó?) propaganda és ellenpropaganda helyett.

Felelősségünk a teremtett világért

Védegylet füzetek 6.

(szerk: Jávor Benedek)

A könyvben magyarul eddig nem olvasható katolikus, ortodox, protestáns és zsidó egyházi dokumentumok találhatók a környezeti válságról. A Védegylet egyház és ökológia munkacsoportja további egyházi dokumentumok kiadását illetve fordítását tervezi.

Solymosi Tamás: Mai magyar egészségügy – helyzetelemzés és kibontakozás

Védegylet füzetek 7.

A szerző gyakorló orvosként tesz kísérlet a csődhelyzet valódi okainak és tényleges mélységének bemutatására. A tarthatatlan helyzetről számtalan diagnózis született, megoldási javaslat, átfogó program kevés. Ez a dolgozat felmutat egy víziót. Egy kínos és keserves kibontakozás menetrendjére, rendszerszemléletű, az alapoktól újjáformáló átalakításra tesz határozott javaslatot.

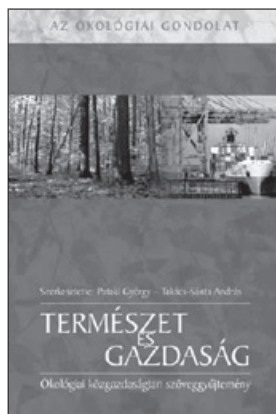

Fair Trade – Méltányos kereskedelem

(szerk: Szittner Anikó)

A füzetből alapfokú tudás szerezhető a méltányos kereskedelemről, avagy majdnem meghonosodott szavakkal, a fair trade-ről. Alternatív kereskedelmi fajta: tisztességes a termelővel, átlátható, kiszámítható, a forgalmazott termékek „biók”. Nemzetközi és magyar története a füzetben olvasható más információkkal együtt.

Természet és Gazdaság

(szerk: Pataki György – Takács-Sánta András)

Korunk egyre súlyosbodó ökológiai válságáért nem kismértékben a ma uralkodó közgazdaságtani felfogás és a jelenlegi gazdasági rendszer okolható. Újfajta gazdasági elméletre és gyakorlatra van szükségünk, melynek megteremtésére az ökológiai közgazdaságtan törekszik. A kötet e világszerte egyre markánsabb irányzat klasszikus és újabb munkáiból válogat.

Typotex

Rajtunk múlik! – Hogyan szervezkedjünk és képviseljük érdekeinket lakóhelyünkön?

(szerk: Kajner Péter)

Kis, nagyon gyakorlatias füzet arról, hogy miképp lehet érdekeink védelmében fellépni egy-egy önkormányzat, beruházó ellenében. A szervezkedésben tapasztalt civilek és a témát jól ismerő közösségfejlesztők által készített összeállítás mindenki számára hasznosítható segítséget nyújt, kezdve az alapoktól parasztlázadás, önkormányzati puccs és alkotmányozó nemzetgyűlés szervezéséhez. *Közösségfejlesztők Egyesülete*

Ki mint vet (Simonyi Bori)

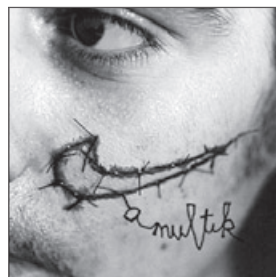
A globalizált élelmiszeri rendszerekben az óriásvállalatok a nyersanyagtermeléstől a végtermék eladásáig minden láncszemet a kezükben tartanak. Nem ízletes, friss, egészséges élelmiszerek előállítására törekednek, sokkal fontosabb lett az üzleti szempontok miatt az eltarthatóság. Mindez rejtett környezeti költséggel jár, melyek közül a szállítási költségek a legjelentősebbek.

Lásd át a rendszer! (Scheiring Gábor)

Az alterglob mozgalom legnagyobb ereje sokszínűségében rejlik. A neoliberális globalizáció elleni fellépés egy koalícióba szervezte a zöldeket, jogvédőket, feministákat, vallási karitatív szervezeteket, ifjúsági mozgalmakat a munkásmozgalmat (mindenekelőtt a szakszervezeteket) és a Harmadik Világ bennszülött mozgalmait. A mozgalom nem törekszik egységes képviselő kialakítására, lényege a hálózatos szerveződés. Vannak közös témák, vannak közös ügyek, vannak közös javaslatok – a mindenre kiterjeszhető világmagyarázatok és ideológiák ideje azonban lejárt.

A multik (Boda Zsolt)

Mi jut eszünkbe a multinacionális vállalatokról? Kizsákmányolás, gyerekmunka, profithajszá, hamburger- és kólamámor ... vagy vágyott fizetések, szakmai profizmus, versenyképesség, innováció, a fejlődés motorjai? Gyűlölni kell őket? De akkor miért örül annyira a kormány és a sajtó minden új külföldi beruházásnak? Szeretni kell őket? De akkor miért jelennek meg világszerte könyvek, és filmek tucatjai a disznóságaikról; miért szerveződnek fogyasztói bojkottok, társadalmi mozgalmak ellenük?

A kiadványok mindegyike beszerezhető a Védegylet irodájából, ahol külön nem jeleztük, ott a kiadó a Védegylet.

Joel Andreas: Háborúfüggők

A könyv a világ legaktívabb, legerősebb és legnagyobb rombolásra képes hadseregével foglalkozik. Miközben gondosan dokumentálja az USA történelmének háborúit, az olvasó felismerheti, hogy miért keveredett az elmúlt 200 év alatt az Egyesült Államok bármely más nemzetnél többször háborúba. Bemutatja, hogy kiknek származnak előnyei a háborúkból, kik fizetnek érte, és kik halnak meg.

Noam Chomsky: Titkok, hazugságok, demokrácia

Egy illúzió-romboló, tényekkel alátámasztott mestermű attól az embertől, akit a New York Times „a legnagyobb élő értelmiségi”-nek nevezett. Chomsky kifejti híres téziseit a látszatdemokráciáról, amelyeket valójában a multinacionális tőke irányít, egyszerű és szórakoztató módon elemzi a média manipulációs technikáit, de szót ejt olyan témákról is, mint a nemzetközi fegyverkereskedelem, a CIA nemzetközi szerepe, az Egyesült Államok harmadik világbeli politikája és a vallási fundamentalizmus.

Joel Bakan: The Corporation

A British Columbia Egyetem jogászprofesszora világhírű könyvében lerántja a leplet az óriáscégek társadalomban betöltött szerepéről. Az eredmény ijesztő: a nagy társaságok személyiségvonásait tekintve egocentrikusak, erkölcsstelenek, érzéketlenek – vagyis egy pszichopata beteg tüneteit mutatják. A szerző kritikus távolságból elemzi a multik által tudatosan terjesztett, mindannyiunkat behálózó hamis kultúrát.

Noam Chomsky: Hatalom és terror

Chomsky a háború utáni évtizedek amerikai külföldi – vietnami, közép-amerikai, közel-keleti és máshol elkövetett – katonai beavatkozásainak kontextusában vizsgálja a terrorista támadásokat. Elemzi a kialakult helyzetet, és a józan észre támaszkodva cáfolja a hivatalos média terrorizmussal kapcsolatos sztereotípiáit. Áttekinti a háborús bűncselekmények történetét, és ma már híressé vált elemzésében leplezi le a nyugati értelmiség kettős mércéjét és képmutatását.

*A könyvek kaphatóak a boltokban és megrendelhetők a kiadónál:
info@fuggetlenmedia.hu, 06 1 327 7200, www.fuggetlenmedia.hu*